

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studijní program Sociální a kulturní ekologie

Bc. Jan Turek

Cíle a přínos projektu
Dům přírody Třeboňska

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Ivan Rynda

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací zpracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 7.1.2022

Bc. Jan Turek

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval zaměstnancům Města Třeboně a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, kteří se podílejí na projektu Domu přírody Třeboňska a byli ochotni poskytnout mi cenné informace. Zároveň děkuji všem návštěvníkům Domu přírody Třeboňska, kteří mi poskytli rozhovor ohledně své návštěvy expozice a PhDr. Ivanu Ryndovi za odborné vedení této práce.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá projektem Dům přírody Třeboňska v různých ohledech. V teoretické části se věnuje zejména interpretaci místního a přírodního dědictví a jejímu souladu s moderním třífázovým modelem učení. Dále práce definuje program Dům přírody a zmiňuje existenci interpretačního plánu, který je vytvořen pro CHKO Třeboňsko a který dílčím způsobem řeší i dům přírody. Práce je případovou studií, proto empirická část využívá nebo navrhuje v rámci triangulace vícero metod, které jsou vhodné ke zkoumání daného jevu. Jedná se o pozorování, polostrukturované rozhovory s návštěvníky, zadavateli a provozovateli Domu přírody Třeboňska a návrh dotazníkového šetření, které je nutné provést pro účely evaluace projektu. Za výzkumný problém práce volí „Dům přírody Třeboňska jako fenomén“ a výzkumnými otázkami se následně ptá, zda si návštěvníci opravdu z Domu přírody Třeboňska odnášejí to, co si slibují jeho zadavatelé a provozovatelé, zda se jeví jako vhodná forma vedoucí k vyšší ochraně CHKO a BR Třeboňsko a do jaké míry současná expozice DP Třeboňska pracuje podle zásad dobré interpretace. Výzkum naznačuje fakt, že ač expozice vznikala bez patřičných dokumentů interpretačního plánování, tak i přesto současné požadavky zadavatelů a provozovatelů v některých ohledech naplňuje, částečně vytváří vztah k přírodě zejména v případě dětských návštěvníků a obecně obsahuje prvky, na kterých lze dále stavět. V ostatních případech práce navrhuje možná opatření vedoucí ke zlepšení současného stavu tak, aby lépe odpovídal požadavkům projektu.

Abstract

The diploma thesis is focused on the project which is called The Trebonsko House of Nature. The theoretical part deals with interpretation of local and natural heritage and this part also deals with a modern three-phase learning model. The thesis also defines the programme of The Trebonsko House of Nature. The next thing that is mentioned in the thesis is the existence of the interpretative plan that was created for PLA Trebonsko (this plan also deals with The Trebonsko House of Nature). The thesis is a case study, so there are several suitable methods good for studying the particular issue. These methods are: observation and semi-structured interview with the visitors, clients and operators of The Trebonsko House of Nature. There is also a proposal of questionnaire construction – it's necessary to do it because of the evaluation of the project. The thesis defines The Trebonsko House of Nature as a phenomenon and thanks to the research questions the thesis explores if the visitors gain knowledge that the operators promise. The thesis also deals with the question if the The Trebonsko House of Nature is a good way that leads to the better protection of a biosphere reserve and PLA Trebonsko. There is also an evaluation if the current exposition is good. The research shows this fact: even though the exposition was created without the particular documents of the interpretative plan, it complies

with the present-day requirements of the operators. The children make a bond to the nature thanks to The Trebonsko House of Nature. At last, the thesis also proposes some possible ways how to improve some things in this project.

Klíčová slova

případová studie, interpretace místního dědictví, práce s veřejností, ochrana přírody a krajiny, návštěvnické centrum

Key words

case study, interpreting our heritage, work with public, protection of nature and landscape, visitor centre

Seznam zkratk

AOPK (ČR) – Agentura ochrany přírody a krajiny (České republiky)

BR – Biosférická rezervace

DP – Dům přírody

CHKO – Chráněná krajinná oblast

IKS – Informační a kulturní středisko

KPNV – Koncepce práce s návštěvnickou veřejností

NPP – Národní přírodní památka

NPÚ – Národní památkový ústav

PR – Vztahy z veřejností (Public relations)

SCHKO – Správa chráněné krajinné oblasti

SIMID - Sdružení pro interpretaci místního dědictví v ČR

SWOT – silné stránky, slabé stránky, příležitosti, ohrožení (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)

UNESCO - Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

z. ú. – zapsaný ústav

Obsah

Úvod	3
TEORETICKÁ ČÁST	
1.1 Interpretace místního přírodního a kulturního dědictví	5
1.2 Počátky interpretace místního a přírodního dědictví jako vědy – Freeman Tilden	6
1.3 Další zásady dobré interpretace	10
1.4 Sam Ham a jeho teorie nízkonákladové expozice	12
1.5 Evaluace interpretace	14
1.6 Interpretace jako vědecká disciplína v českém prostředí	15
2. Třífázový model učení	18
2.1 Evokace	19
2.2 Uvědomění si	20
2.3 Reflexe	21
3. Chráněná krajinná oblast a biosférická rezervace Třeboňsko (charakteristika území)	23
4. Program Dům přírody	25
4.1 Služby domu přírody	28
4.2 Řešení domu přírody	29
4.3 Realizace programu	29
4.4 Provoz a financování	30
5. Interpretační plánování v souvislosti Domem přírody Třeboňska (KPNV CHKO Třeboňsko)	32
5.1 Struktura a charakteristika návštěvníků	33
5.2 Stanovené cíle a sdělení interpretace	39
5.3 Klíčové úkoly	43
5.4 Absence vlastního interpretačního plánu pro Dům přírody Třeboňska	45
6. Zvolená metoda výzkumu	48
6.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky	49

6.2 Výzkumná strategie	50
6.3 Pozorování	52
6.4 Polostrukturované rozhovory	53
6.5 Dotazníkové šetření pro potřeby evaluace	58
EMPIRICKÁ ČÁST	
7. Expozice domu přírody Třeboňska	60
7.1 Popis současné podoby expozice	60
7.2 Analýza stavu expozice Domu přírody Třeboňska v KPNV	65
7.3 Analýza současné expozice ve vztahu k zásadám dobré interpretace	66
7.4 Analýza současné expozice ve vztahu k cílům programu Dům přírody	77
7.5 Analýza současné expozice ve vztahu k definovaným cílům a sdělením v KPNV	85
7.6 Další analýza poskytující částečnou evaluaci formou rozhovorů s návštěvníky a pozorování	92
8. Prezentace Domu přírody Třeboňska	96
8.1 Webové stránky Domu přírody Třeboňska	96
8.2 Dům přírody Třeboňska na sociálních sítích	100
8.3 Dům přírody Třeboňska v médiích	102
8.4 Reklama a navigační systém Domu přírody Třeboňska v prostoru CHKO a BR Třeboňsko a na území města Třeboně	104
9. Další činnost Domu přírody Třeboňska	110
10. Shrnutí provedených analýz ve SWOT analýze	112
11. Diskuse	115
Závěr	119
Použitá literatura	124
Přílohy	132

Úvod

Třeboňsko. Mezi velkoplošnými chráněnými územími v České republice zcela mimořádná oblast. Třeboňsko je v rámci chráněných území výjimečné svou rovinatostí a mimořádnost spočívá zejména v ojedinělé harmonii lidské činnosti a přírody. Byl to právě člověk, kdo se na Třeboňsku postaral o vybudování rozsáhlé rybníční sítě a celých rybníčních soustav, jež se staly důležitým centrem výskytu široké škály vodního ptactva a doplnily tak dodnes rozsáhlé původní rašeliniště a mokřady vyznačující se druhovou pestrostí.

Je to právě až idylická druhově pestrá krajina, doplněná o malebné jihočeské vesničky, co společně s lázeňskou tradicí láká každým rokem v každém ročním období na Třeboňsko desetitisíce návštěvníků, kteří zde tráví dovolenou, podnikají cyklistické vyjížďky nebo podstupují lázeňské pobyty. Tito návštěvníci spolu s obyvateli Třeboňska pak denně vstupují do interakce mezi sebou a do interakce s krajinou Třeboňska, kterou mohou spolu s výskytem dalších jevů zásadně ovlivňovat.

Pokud Třeboňsko, ať už pro druhovou pestrost, pro malebnost nebo pro harmonii člověka a přírody považujeme za ojedinělé, za něco, co je třeba udržovat a chránit pro současné i příští generace, je třeba s návštěvníky oblasti efektivně pracovat, vzdělávat je a motivovat k správnému chování v třeboňské přírodě a krajině. Pouze za předpokladu, že návštěvníci budou patřičně informováni a motivováni k zodpovědnému chování v oblasti ochrany přírody, je možné zajistit ochranu Třeboňska.

Práce s návštěvníky chráněných území je důležitou oblastí činnosti Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. Ta přichází s konceptem návštěvnických center, která v poslední době vyrostla a nové podle plánů vyrostou v některých zvláště chráněných územích České republiky. Jedná se o Domy přírody, jejichž cílem je vzdělávání a informování návštěvníků. Mimo jiné lokality v České republice stojí takové návštěvnické centrum i v prostorách třeboňského zámku a má tento cíl naplňovat pro chráněnou krajinnou oblast a biosférickou rezervaci Třeboňsko.

Cílem této práce je zanalyzovat projekt Domu přírody Třeboňska, jeho expozici a další činnost. Zjistit, zda stanovené cíle projektu Domu přírody Třeboňska současná expozice naplňuje, zda její současná koncepce může vést k ochraně třeboňské krajiny. Práce se pokusí částečně zjistit, popřípadě dále navrhnout, jak vhodně zjistit, zda si návštěvníci expozici Domu Třeboňska vhodně vykládají a skutečně odnášejí to, co si od expozice slibují její zadavatelé, autoři a provozovatelé. Tedy zda má Dům přírody Třeboňska nějaký přínos. Z takto stanovených cílů práce pak vyplývá její název.

Práce se z velké části zabývá teorií interpretace místního přírodního a kulturního dědictví. Není ale nikterak cílem této práce vyložit komplexně vývoj disciplíny Interpretace místního přírodního a kulturního dědictví, to by mohlo být samostatným obsahem jiné práce, ale pouze uvést pár autorů na poli disciplíny, kteří definují zásady dobré interpretace. V této souvislosti je pak cílem práce následně zjistit, zda je současná expozice v souladu s takovými zásadami nebo zda má v tomto směru nedostatky a tím obtížnější cestu k naplnění stanovených cílů. Zároveň práce bude analyzovat současnou expozici a další činnost Domu přírody Třeboňska ve vztahu k podle zásad dobré interpretace vypracovaného interpretačního plánu CHKO Třeboňsko.

Závěrem práce pak bude poskytnutí rad a návrhů pro zúčastněné na projektu, jak realizovat Dům přírody Třeboňska, zejména pak jeho expoziční část tak, aby jeho provozování vedlo k stanoveným cílům, zejména ke správnému přístupu k ochraně přírody a krajiny Třeboňska ze strany jeho návštěvníků, popřípadě jakým způsobem zajistit další evaluaci efektivity projektu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Interpretace místního přírodního a kulturního dědictví

V této úvodní kapitole se budu věnovat interpretaci místního dědictví. Zmíním se o původu oboru, uvedu díla některých autorů, kteří přišli se zásadami dobré interpretace anebo v tomto ohledu rozšířili principy, se kterými přišli jejich předchůdci. Jak jsem již nastínil v úvodu, cílem této práce není podat komplexní výklad vývoje disciplíny interpretace místního přírodního a kulturního dědictví, ale pouze nastínit některé zásady dobré interpretace, jelikož ve vztahu k nim následně bude v empirické části analyzována expozice Domu přírody Třeboňska. Někteří autoři na poli zásad dobré interpretace v českém prostředí jsou pak zároveň lidé, kteří se podílejí na přípravě interpretačních plánů, následně pak při budování návštěvnických středisek – Domů přírody a dalších interpretačních prvků pro AOPK ČR.

Pro teoretické ukotvení této práce v oblasti interpretace místního a přírodního dědictví jsem zvolil následující autory a jejich díla a myšlenky. Interpretace místního a přírodního dědictví je však živou vědou, která se vyvíjí a v rámci které vzniklo a vzniká daleko více publikací. Vzhledem k omezenému rozsahu a možnostem práce se zde podrobněji věnuji pouze některým, které považuji za zásadní či zajímavé a v následném výzkumu v druhé části této práce se ke zvoleným autorům, jejich myšlenkám a dílům budu tematicky vracet v podobě reflexe myšlenek níže uvedených autorů v expozici Domu přírody Třeboňska. Faktem je, že spousta fenoménů je od 50. let 20. století, kdy disciplína interpretace místního a přírodního dědictví vznikla, do jisté míry i přes proměny světa zejména v technologické oblasti aktuální dodnes.

1.1 Počátky interpretace místního a přírodního dědictví jako vědy - Freeman Tilden

Vznik oboru interpretace místního přírodního a kulturního dědictví lze datovat do 50. let 20. století, kdy ve Spojených státech Amerických vyšla publikace Freemana Tildena „Interpretace našeho dědictví“, která oboru položila metodické základy. Interpretaci Tilden definuje jako „vzdělávací aktivitu, jejímž cílem je odkrýt hlubší smysl a vztahy s pomocí původních předmětů, přímé zkušenosti a ilustrativních prostředků, spíše než pouhým předáním informace.“ [Tilden, 1977: 8] Tuto myšlenku se snažil Tilden v 50. letech 20. století aplikovat v amerických národních parcích, které tou dobou, co se týká návštěvnosti, nebyly zdaleka tak populární jako dnes. Tilden byl tehdejším ředitelem národních parků USA pověřen, aby připravil plán a strategii pro PR národních parků. V roce 1955 Tilden projel národní parky USA a sepsal zmíněnou zásadní knihu „Interpretace našeho dědictví“. Prostřednictvím své knihy nabádal informátory v národních parcích, aby se pokusili návštěvníkům předat více než pouze fakta a informace a tím pro návštěvníky národní parky celkově zatraktivnit. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016]

Z Tildenovy teorie interpretace lze čerpat dodnes, což dokazují i relativně nové (i české) příručky interpretačního plánování, jako je například titul „*Jak pře(d)kládat svět*“ [Ptáček: 2012], které z Tildenových myšlenek čerpají. I další díla některých autorů, které zde v práci nastíním, zjevně vycházejí z Tildenových myšlenek. Ač se svět v mnohých ohledech za dobu existence Tildenovy interpretační teorie změnil, v obecné rovině jsou tedy jeho zásady platné dodnes. Podle Medka se s Tildenovými principy do jisté míry vyrovnávají dokonce všechny pozdější práce rozpracovávající zásady dobré interpretace. [Medek; Činčera; Gregorová; Lisková; Pořízová, 2016]

Podle Tildena má interpretace šest zásadních principů:

1. *„Každá interpretace, která nevztahuje prezentované k návštěvníkovi, jeho osobnosti nebo životní zkušenosti, bude jalová.“* [Tilden, 1977: 11]

Tilden klade důraz na využití osobní zkušenosti návštěvníka. Podle Tildena nebude návštěvník reagovat, pokud to, co mu chceme říci nebo ukázat, se nedotkne jeho osobní zkušenosti, myšlenek, přání, životního stylu nebo sociálního postavení. Žádoucí je podle něj také uvažovat existenci cílových skupin, nutnost jejich analyzování a zaměřením se na každou skupinu zvlášť cílenou interpretací tak, aby neopadal zájem žádného návštěvníka, na kterého interpretace cílí. Však už tím, že člověk k interpretovanému přistoupí, projevuje svůj zájem a je škoda o něj přijít. [Tilden, 1977]

2. *„Interpretace není poskytování informací. Jakkoliv každá interpretace obsahuje informace, není pouhým sdělováním, ale odhalováním hlubšího smyslu a souvislostí.“* [Tilden, 1977: 18]

V druhé zásadě Tilden vysvětluje, proč interpretace není a nemůže být pouhým sdělováním informace. Informaci přirovnává k surovému, nezpracovanému zdroji, který se až v umění interpretace stává myšlenkou a sdělením hodným pozornosti. Také zdůrazňuje potřebu zapojení emocí a představitivosti návštěvníka. [Tilden, 1977]

3. „*Interpretace je umění, které kombinuje řadu dalších oborů – čerpá například z architektury, historických nebo přírodních věd. A každému umění je možné se do jisté míry naučit.*“ [Tilden, 1977: 26]

Do interpretace je třeba zapojit mnoho různých oborů a druhů umění. Vedle vědy je interpretaci třeba opřít o umění tak, aby byla rozvedena lidská představivost. Defacto dobrou interpretaci lze podle Tildena považovat za umění. Důležité je poskytnout lidem zážitek či jim způsobit radost, nikoliv je pouze poučovat předáním informace. Klíčem k poskytnutí příjemného zážitku je pak příběh, který reflektuje zásady dobré interpretace. [Tilden, 1977]

4. „*Hlavním cílem interpretace není poučovat, ale provokovat k přemýšlení.*“ [Tilden, 1977: 32]

Interpretací je třeba navazovat na zkušenosti nebo znalosti, které již návštěvník má. Interpretace by měla podle Tildena v tomto smyslu provokovat.¹Právě vzdělávací aktivita (návštěva návštěvnického centra) by návštěvníkovi neměla poskytnout veškeré informace, nýbrž v něm „vyprovokovat“ zájem, aby si informace sám následně měl chuť vyhledat. Detailnější informace si bude návštěvník vyhledávat až na základě silného dojmu z krásy přírody, v čemž tkví tajemství krásy interpretace. Návštěvnické centrum v chráněném území pak může být pouze prostředkem vedoucím k porozumění návštěvníka těmto přírodním krásám. [Tilden, 1977: 39] Z toho vyplývá také podle Tildena důležité motto vyjadřující poslání jeho práce: „*Prostřednictvím interpretace k porozumění; od porozumění k obdivu; od obdivu k ochraně.*“ [Tilden, 1977: 38]

¹ Tilden používá výraz „provoke“, jehož překlad „provokovat“ není ve smyslu interpretace úplně přesný. Přesnější by bylo „vyvolávat zájem“ nebo „podněcovat k přemýšlení“, nicméně zůstanu v této práci u překladu „provokovat“, neboť tak s ním pracují i v češtině vydané interpretační příručky.

5. *„Interpretace by měla představovat spíše celek než jednotlivosti. Stejně tak by se měla vztahovat ke všem částem osobnosti návštěvníka.“* [Tilden, 1977: 40]

Klíčovým přístupem v interpretaci podle Tildena je prezentování celku spíše než popisu jednotlivostí, ať již jsou jakkoliv zajímavé. Uvádí, že každý turista má omezené množství času, peněz a chuti poznávat a tato omezení je při interpretování třeba brát v potaz. Nehledě na to, že větší spektrum jednotlivých informací si návštěvník není schopen odnést. Zároveň je podle Tildena potřeba přistupovat k návštěvníkovi jako k celkové osobnosti, která vyhledává novou zkušenost, zážitek, dobrodružství, touží uspokojit svoji zvědavost. Pouze pokud přistoupíme v interpretování k návštěvníkovi jako celku (tj. nesoustředíme se pouze na jednu oblast jeho zájmu), nemusíme se obávat, že bychom se do něčeho netrefili. Při zaměření interpretace na širokou oblast zájmu návštěvníka se může také stát, že si z interpretace odnese něco, o čem dříve neměl ani tušení. [Tilden, 1977]

6. *„Interpretace zaměřená na děti (přibližně do 12 let věku) není pouhým zjednodušením interpretace pro dospělé. Řídí se od základů jinými zásadami.“* [Tilden, 1977: 47]

Interpretace pro děti musí být připravována jinak než pro dospělé. Zásadní zjištění Tilden vnímá ve faktu, že děti si libují v superlativech (nejmenší pták, nejvyšší hora, apod.) a touhou zapojovat i další schopnosti než je zrak a sluch, zejména pak hmat. Děti si rády věci osahají, takže u dětí je vhodné mnohem více než u dospělých zapojovat praktickou zkušenost. Také velmi dobře podle Tildena funguje, když se dítě samo stane součástí interpretovaného příběhu, dobrodružství. [Tilden, 1977]

1.2 Další zásady dobré interpretace

Jak bylo již řečeno, z Tildenových šesti principů dodnes čerpají snad všichni autoři interpretační teorie, kteří byli Tildenovými následovníky. Jedním z takových jsou i Larry Beck a Ted T. Cable, kteří ve svém díle „Dary Interpretace“ původních šest Tildenových principů rozšiřují na patnáct. Podle Růžičky jsou Beckovy a Cablovy „Dary interpretace“ nejlepším shrnutím zásad dobré interpretace. [Růžička; Hušková; Ptáček; Banaš, 2011] Beck a Cable o interpretaci hovoří jako o „daru“ a sice o:

1. Daru jiskry – tedy nutnosti přiblížit předmět interpretace zkušenostem publika, aby bylo možné probudit jeho zájem,
2. Daru odhalení – tedy nutnosti odhalovat hlubší význam poskytované informace,
3. Daru příběhu – tedy nutnosti tvořit interpretaci jako příběh, který baví,
4. Daru podněcování – tedy nutnosti inspirovat a podněcovat lidi k rozšiřování obzorů,
5. Daru celku – tedy nutnosti prezentovat kompletní sdělení a obracet se na člověka jako celek, nikoliv jen na jednu oblast jeho zájmu,
6. Daru dobře cílených programů – tedy nutnosti volby odlišných přístupů pro různé skupiny jako jsou děti, náctiletí nebo senioři,
7. Daru zpřístupnění minulosti – tedy vhodnosti oživení historie v přítomnosti, aby byla více zajímavou,
8. Daru zažehnutí jiskry prostřednictvím technologií – tedy vhodnosti uvážlivého začlenění technologií, které pomohou odkrývat svět,
9. Daru přesnosti – tedy nutnosti poskytovat přesné a vhodně vybrané informace jak kvalitou, tak kvantitou,
10. Daru profesionality – tedy nutnosti rozvíjení znalostí a zkušeností interpretátora,
11. Daru interpretačního psaní – tedy nutnosti volit adekvátní formu textů v interpretaci,
12. Daru dobrých vztahů a vazeb – tedy nutnosti zajištění finanční, dobrovolnické, politické a úřednické podpory,
13. Daru krásy – tedy nutnosti cílit na pěstování touhy v lidech všimnout si krásy v jejich okolí,

14. Daru radosti a zážitku – tedy nutnosti usilovat o kvalitní design interpretačních center a promyšlenost interpretačních programů,

15. Daru sdílení nadšení – tedy nutnosti nadšení interpretátora pro danou věc, a to jak pro zdroj interpretace, tak pro návštěvníky. [Beck; Cable, 2011]

Některé zásady uvedené Beckem a Cablem jako dary interpretace uvádí mimo svých šest zásad i Tilden. Jedná se o stručnost nápisů a nadpisů, humor a láska k tématu ze strany interpretátora. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016]

Tři důležité principy interpretace uvádí Larsen, který interpretaci vidí jako prostředek, který návštěvníkům pomáhá, aby se cítili jinak a přemýšleli novým způsobem. Interpretace podle Larsena nepodává odpovědi, ale klade otázky. Neučí, ale nabízí příležitosti, nepoučuje, ale vede k probuzení zájmu, vztahu, vnímání pestré škály hodnot, které nese interpretační zdroj. Interpretace usiluje o vybudování pečujícího vztahu. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016]

Tři principy interpretace podle Larsena:

- Předměty interpretace (místa, předměty, druhy...) jsou nositeli významů a jsou důležité.
- Návštěvníci hledají něco, co má cenu pro ně osobně.
- Interpretace napomáhá propojení mezi významem, který nese předmět interpretace, a mezi tím, co zajímá návštěvníka. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016]

Dodnes platné užívané zásady v oblasti interpretace místního dědictví čerpají z Tildenových myšlenek. Ty dobře shrnuje a dále analyzuje Ladislav Ptáček: *„Cílem dobré interpretace není učit, ale provokovat. Interpretace musí hledat a vytvářet vztah mezi svým předmětem a návštěvníkem. Interpretace je odhalení založené na informaci. Měla by prezentovat spíše celek než nějakou jednotlivost a obracet se k celému člověku. Interpretace určená menším dětem*

přibližně do dvanácti let věku nemůže být zřetelnou formou prezentace pro dospělé posluchače, nýbrž musí být založena na zcela odlišném přístupu.“ [Ptáček, 2012: 36]

Důležité je tedy podle Ptáčka při budování interpretace provokovat, propojovat (tedy zjistit, co návštěvník už ví a co očekává a tomu interpretaci přizpůsobit) a odhalovat. [Ptáček, 2012] Podobně tyto tři zásady dobré interpretace vidí Carter, který je nazývá provokováním, odkrýváním a oslovováním. [Carter, 2004] Růžička pak třetí zásadu dobré interpretace nazývá jako vytváření vztahu. [Růžička; Hušková; Ptáček; Banaš, 2011] Interpretace by dále podle Ptáčka měla mít přidanou hodnotu, prezentovat celek tak, aby si návštěvník odnesl ucelenou myšlenku než desítky jednotlivých faktů, které nevystihují samy o sobě podstatu navštíveného místa. Důležitá je pak podle Ptáčka definice hlavního a vedlejšího sdělení interpretace a použití příběhu. [Ptáček, 2012]

1.3 Sam Ham a jeho teorie nízkonákladové expozice

Sam Ham je další americký autor, který přichází s konceptem environmentální interpretace. Environmentální interpretaci vidí jako způsob komunikace, který technický jazyk přírodních věd nebo jim příbuzných oborů překládá do termínů a myšlenek, které mohou pochopit i lidé, kteří nejsou vědci, za použití zábavných a zajímavých forem. [Ham, 1992] Zajímavý a důležitý na Hamově teorii je fakt, že neklade důraz na finanční stránku věci, která podle něj často bývá pouhou výmluvou, proč interpretace není provedena dobře. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016] Tím se jeví jeho teorie i dnes jako zcela aktuální, neboť velké množství projektů a záměrů v oblasti interpretačního plánování se potýká s problematikou financování. Dům přírody Třeboňska v tomto ohledu není výjimkou.

Jako stěžejní podmínky dobré informace vidí Ham čtyři body. Stejně jako Tilden zdůrazňuje nutnost osobního přístupu interpretace a potřebu klíčového sdělení. Dále pak jako zásadu dobré interpretace uvádí nutnost koncipovat interpretaci snadno pochopitelným způsobem a

to tak, aby se návštěvník cítil příjemně. [Ham, 1992] Jako Tilden tvrdí, že návštěvník si pamatuje spíše celé sdělení interpretace než velké množství dílčích informací.

Ham také zmiňuje zásady dobré činnosti informačního střediska, což je zde zajímavé uvést, jelikož se jedná o funkce, které jsou deklarovány v definici domu přírody. Ham poznamenává, že práce zaměstnanců informačního střediska bývá často neprávem opomíjena. Ham ji považuje za důležitou, jelikož jsou to právě zaměstnanci informačních středisek, kdo často navozují kontakty s návštěvníky a mohou do velké míry hrát roli interpretátora. I Dům přírody Třeboňska částečně deklarovaně působí jako informační středisko.

Informační střediska podle Hama v bodech:

- vítají návštěvníky v území,
- pomáhají jim zorientovat se v území,
- upozorňují návštěvníky na to, že se jedná o chráněné území, památku apod., kde je potřeba se určitým způsobem chovat,
- reagují na potřeby návštěvníků,
- interpretují území a místo, kde jsou situovány. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016]

Z Hamovy teorie se jako velice důležitá jeví na začátku této podkapitoly zmíněná myšlenka: *Expozici lze udělat levně, přitom velice dobře. Podle Hama „žádná studie zatím nepotvrdila, že mezi množstvím vynakládaných peněz a účinností komunikace existuje přímá úměra. Návrhy expozic, při nichž postupujeme tak, že nejdříve zformulujeme hlavní sdělení, které pak oblékáme do přitažlivých šatů, jsou z hlediska komunikace mnohem úspěšnější než ty, u nichž postupujeme opačně, a jde nám především o to, aby dobře vypadaly.“* [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016: 43]

Při budování expozice je podle Hama důležité dbát na to, aby byla „jasná“, tedy, aby hlavní sdělení bylo jasné během první chvíle strávené v expozici. Toho je nutné docílit formulací nadpisů, aby i návštěvníkovi, který expozicí prolétne během pár minut (přečte pouze nadpisy) bylo jasné klíčové sdělení. Finančně náročná je podle Hama zejména přitažlivost (výtvarná), ostatní zásady lze při budování expozice dodržet i za předpokladu vynaložení menších finančních prostředků. Je tedy třeba expozici plánovat v za sebou jdoucích krocích – nejprve obsah a poté až formu. Nikoliv naopak. Pak se snadno stane, že na první pohled vizuálně hezká expozice opomíjí sdělení, které je klíčové. [Medek; Hušková; Ptáček; Růžička; Urbančíková, 2016]

1.4 Evaluace interpretace

Abychom zjistili, zda je interpretace úspěšná, tedy zda bylo dosaženo stanovených cílů, je třeba interpretaci zhodnocovat neboli evaluovat. Vhodné je pak evaluaci provádět ve třech fázích projektu interpretace. Tedy před začátkem, během příprav interpretace a po dokončení projektu. [Carter, 2004] O tom, že provádění evaluace ve všech třech etapách realizace je žádoucí, hovoří i Růžička. [Růžička; Hušková; Ptáček; Banaš, 2011] Lze volit metody jak nepřímé – tedy pozorování chování návštěvníků bez jejich vědomí, tak přímé – zkoumat návštěvníky pomocí rozhovorů nebo dotazníků. Dále lze metody evaluace rozlišit na kvantitativní, což jsou ta data, která mohou být statisticky zpracována, a na kvalitativní, což jsou data ve formě názorů, přístupů, pocitů a dojmů. [Carter, 2004]

Následující tabulka ukazuje, v jaké fázi je vhodné použít jaké metody evaluace a jak je jejich použití časově náročné. Osobodnem je míněna práce 1 člověka 8 hodin, respektive 2 lidí po 4 hodinách atd.

Fáze plánování	Metoda hodnocení	Potřebný čas
Před začátkem	Ohniskové skupiny	3 osobodny na každou skupinu
	Dotazníkový průzkum	8 a více osobodnů
Během přípravy interpretace	Pozorování a jednoduché dotazníky s tazatelem	2 a více osobodnů na objekt interpretace
Po skončení realizace	Všechny metody, ale především pozorovací studie a dotazníkový průzkum	7 a více osobodnů

Tabulka č. 1 ukazuje formy evaluace interpretace. Zdroj: [Carter, 2004:55]

1.5 Interpretace jako vědecká disciplína v českém prostředí

V českém prostředí se interpretace místního dědictví jako vědecká disciplína objevuje na přelomu tisíciletí. Významní čeští vědci a autoři, jenž se zabývají interpretací místního dědictví, jsou členy Sdružení pro interpretaci místního dědictví v ČR (SIMID), které působí od roku 2011 „s cílem podporovat praxi, vzdělávání a výzkum v oblasti interpretace místního dědictví v České republice. Interpretace místního dědictví pomáhá návštěvníkům i místním obyvatelům vytvořit si hlubší vztah k významným místům, lidem, předmětům a událostem. Tímto způsobem lze zvyšovat povědomí veřejnosti o hodnotě místního dědictví a přispívat tak k jeho ochraně a udržitelnému rozvoji.“ [Dobrá interpretace]

V čele SIMIDu stojí výkonný výbor ve složení Ing. Ladislav Ptáček (předseda), Kateřina Netíková, Mgr. et Mgr. Michal Medek, Mgr. Bára Dvořáková, Ing. Michal Skalka. Revizorem je Ing. Vojtěch Bajer.

Zásadní myšlenky v oblasti interpretace místního dědictví čerpá SIMID zejména z anglicky psaných děl, počínaje Tildenovou „Interpretací našeho dědictví“ a dalších, z nichž myšlenky

některých byly uvedeny jako teoretický úvod do této práce. SIMID pak na svých webových stránkách uvádí další dobré vědecké prameny zabývající se tématem interpretace místního dědictví.

V oblasti interpretace nabízí SIMID poradenství v podobě průzkumů návštěvníků, hodnocení jejich zážitků a hodnocení kvality interpretace. Na Třeboňsku SIMID v roce 2018 provedla průzkum návštěvníků, který se stal jedním z podkladů tvorby Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko. Ve vztahu ke KPNV budu DP Třeboňska v práci dále analyzovat. Tvorba koncepcí práce s návštěvnickou veřejností je zásadní činností SIMIDu, stejně tak jako tvorba interpretačních plánů libret a scénářů nejen pro AOPK. Dále SIMID poskytuje v oblasti interpretace místního dědictví četná školení pro státní organizace, firmy i zájemce z řad veřejnosti.

Zmínění představitelé SIMIDu jsou zároveň autory mnoha děl v českém jazyce, jež se zabývají interpretací místního dědictví. Z některých takových děl čerpá i tato práce, zejména pak z „Jak pře(d)kládat svět“ od Ladislava Ptáčka, které je, jak webové stránky SIMIDu www.dobrainterpretace.cz deklarují, jedno z nejvýznamnějších děl v původně v českém jazyce zabývající se interpretací místního dědictví. Ladislav Ptáček spolu s Janou Urbančíkovou a Michalem Medkem jsou zároveň autory interpretačních plánů a dalších děl na objednávku Agentury ochrany přírody a krajiny, včetně Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko z let 2018-2019, kterou se budu dále v práci podrobněji zabývat a která se dílčím způsobem zmiňuje i o Domu přírody Třeboňska.

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko, jejímiž autory jsou Ladislav Ptáček a Jana Urbančíková, pak vznikla při Ústavu pro interpretaci místního dědictví ČR, z. ú. Samotný Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.ú. vznikl v roce 2016 „s cílem realizovat odborný výzkum v oblasti interpretace přírodního a kulturně-historického dědictví, vytvářet metodické materiály, odborné a popularizační publikace, analýzy, provádět školení, organizovat konference a další aktivity odborného charakteru. Ústav je otevřen spolupráci s podobně zaměřenými subjekty z ČR i zahraničí. Ředitelem ústavu je Mgr. et Mgr. Michal

Medek, předsedou správní rady Ing. Dalibor Kvita a jejími členy Ing. Michal Skalka, Ing. Kateřina Kočí, Mgr. Olga Žampová a Ing. Ladislav Ptáček. Členy dozorčí rady se stali RNDr. Blažena Hušková a Ing. Vojtěch Bajer. Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.ú. je zapsaný ústav od 27.3.2017.“ [Dobrá interpretace]

2. Třífázový model učení

Interpretační teorie má své ukotvení i z pohledu pedagogiky. Zásady dobré interpretace mají blízko k třífázovému modelu učení. Tento model myslí především na to, co a v jakém pořadí má žák (v případě Domu přírody návštěvník) dělat, aby se skutečně něčemu naučil. Je vhodný zejména tehdy, kdy si žáci/ návštěvníci mají osvojit nové poznatky, uspořádat je do souvislostí a propojit je se svými zkušenostmi, podobně jak říkají Tildenovy zásady dobré interpretace. Třífázový model učení se skládá z fází evokace, uvědomění si a reflexe. Známé je zkratkové označení tohoto rámce jako E – U – R. V literatuře bývá třífázový model učení vysvětlen na příkladech z pedagogické praxe, ve kterých vystupují učitel a žák. Vzhledem k blízkosti třífázového modelu učení a interpretačního plánování však není problém dosadit si do příkladů vztah interpretátor a návštěvník. Tato záměna však vždy není stoprocentně možná, zásady dobré interpretace se třífázovému modelu učení pouze podobají, kompletně z něj nevycházejí. Podobají se zejména ve snaze evokovat vlastní zkušenost, nutnosti povědomí o struktuře a dosavadních znalostech žáků/ návštěvníků ze strany učitele/informátora a upřednostňování pochopení smyslu nad znalostmi jednotlivých faktů. Pro lepší představu o aplikaci třífázového modelu učení do prostředí interpretace volím označení žák/návštěvník, ačkoliv je jasné, že například výměna názorů o nově nabytých vědomostech, o které hovořím v souvislosti s fází reflexe, je v případě návštěvníků obtížná.

Tradiční škola se oproti moderní škole představované třífázovým modelem učení zaměřuje na informace a jejich předávání učitelem. Výuka v tradiční škole začíná motivací, která má obrátit pozornost žáků k hlavnímu tématu vyučování. Následuje výklad, v němž učitel žákům předává nové informace a končí shrnutím, v jehož rámci se žáci dozvědí, které z nových informací jsou nejdůležitější. V tomto tradičním modelu výuky je učitel hlavní postavou, která vyučování řídí, a zároveň je nejaktivnějším subjektem. [Sárközi, 2010] Oproti tradiční škole stojí třífázový model učení založený na fázích evokace, uvědomění si a reflexe, ve kterém je kladen větší důraz na žáka. Obdobně pak interpretace klade velký důraz na návštěvníka, nikoliv pouze na

informátora. Třífázový model učení lze chápat jako model osvojování nových poznatků. Konkrétně formou opakování, procvičování a upevňování nových poznatků cestou využívání předchozích dovedností v aplikačních úkolech a v autentických situacích. [Tomková, 2007]

Tradiční škola zaměřená na informace a jejich předávání učitelem	Třífázový model učení Moderní škola zaměřená na činnosti žáků a výuku dovednostem
Motivace	Evokace
Výklad	Uvědomění si významu informací
Shrnutí	Reflexe

Tabulka č. 2 ukazuje rozdílné fáze tradiční školy a moderního třífázového modelu učení podobného zásadám dobré interpretace. Zdroj: www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-zahranici/inovativni-programy-4

2.1 Evokace

Evokací je myšlena situace, kdy si žáci samostatně a aktivně vybavují, co už o tématu vědí, nebo se o něm třeba jen domnívají, uvědomují si nejasnosti a formulují z nich plynoucí otázky. Cílem evokace je aktivizovat žáka a zaujmout ho pro řešení úkolu. [Maňák; Švec, 2003] Fáze evokace by měla vyvolat jeho vnitřní motivaci pro učení, tedy zvědavost „jak to doopravdy je“, touhu získat další informace a chuť si vyzkoušet něco, čím se naše předpoklady, domněnky a názory buď potvrdí, nebo vyvrátí. Činnosti v rámci evokace mají zároveň cíl, aby si žáci/návštěvníci zformulovali, co už o určitém tématu vědí. Jde o rozpomínání a vybavování dřívějších zkušeností. V této fázi také žáci/návštěvníci formulují otázky, co by o daném tématu (problému) chtěli vědět, zároveň mohou také vzniknout problémy, že si žáci/návštěvníci vybaví informace, které jsou v rozporu s informacemi, které si vybaví jiní. Tak dochází k tzv. „kognitivnímu konfliktu“, který je žádoucí, jelikož žáci/návštěvníci potřebují vyřešit

všechny rozpory a nejasnosti, což je dobrá motivace pro další zkoumání jevu a sbírání informací. [Sárközi, 2010]

Příkladem z pedagogiky může být, když učitel napíše na tabuli slovo Orient a zeptá se žáků, co se jim vybaví. Ti se tak rozpomínají na své předchozí znalosti a zkušenosti. Současně také formulují otázky, co by o daném problému chtěli vědět. Zároveň různí žáci mohou mít jinou představu o tom, co představuje Orient. „Kdo má pravdu?“ „Co je tedy pravda?“ Pokud vyvstávají takové otázky, je dobře splněna motivační funkce evokace. [Sárközi, 2010] V souvislosti s Domem přírody a interpretačním plánováním je podobně aplikovatelný výraz „Třeboňsko“ místo „Orient“ a místo žáků si lze dosadit návštěvníky. Evokace, tak jak je pojatá jako část třífázového modelu učení, totiž odpovídá Tildenově interpretační teorii. Konkrétně podle toho, jak ji popisuje [Sárközi, 2010] má pak v interpretačních teoriích souvislost s „odkrýváním“, dřívější zkušeností a také s nutností znát při interpretačním plánování návštěvníka, jeho dosavadní znalosti a očekávání.

2.2 Uvědomění si

Žáci nebo návštěvníci se setkávají s novými informacemi, které aktivně zpracovávají a propojují s těmi, které si vybavili v první fázi procesu učení. Žáci/návštěvníci si upravují dosavadní názory a jejich strukturu podle nových informací. Fázi uvědomění lze chápat jako fázi konfrontace původního konceptu daného tématu žáka/návštěvníka se zdrojem nových informací. [Andrejsková, 2009] Základním úkolem je udržet zájem žáka/ návštěvníka, podněcovat ho, aby sledoval, jak informacím rozumí. Pouze tehdy, kdy si žáci/návštěvníci uvědomují význam nově nabyté informace, jsou schopni tyto informace vhodně uložit. [Grecmanová; Urbanovská, 2007] Cílem je budovat v žácích/ návštěvnících chuť a touhu poznávat. V této fázi jde nejen o to informace přijímat, ale také přemýšlet, kam je zařadit, jakou hodnotu mají, což je právě uvědomování si významu. Zvýrazňuje se také role učitele/interpretátora. Právě on přináší zdroj informací, může ovlivnit, jakými problémy se budou žáci nebo návštěvníci zabývat. Promyšleně volený zdroj by měl poskytovat informace nové, ucelené a smysluplné. To neznamená, že nemůžeme například nabízet texty obsahující sporné informace, které jsou

vhodné k pochybování a probouzejí zvědavost. Vždy je však třeba uvádět, z jakého zdroje jsme čerpali. Texty či jiné zdroje musejí vždy přinášet něco, co žáci nebo návštěvníci nevědí. Měly by nabízet dostatek různých informací, aby v něm našli co nejvíc odpovědí na své otázky, přitom nesmějí být přehrušněy podrobnostmi. Neměly by být ani moc dlouhé. Pro žáky/návštěvníky se čtenářskými problémy by měl text hned v úvodu obsahovat dost jasně hlavní informace a hned za tím zásadní část, kterou stihnou přečíst všichni. Je důležité uvědomit si, že každý žák pracuje svým vlastním tempem a čas k načerpání informací by měl být přiměřený (buďme tedy trpěliví), ale to neznamena, že všichni musí zvládnout např. přečíst celý text. Na příkladu z pedagogiky s Orientem si v této fázi jeden z žáků například samostatně zakresluje do slepé mapy světa orientální státy. Další žáci hledají heslo Orient v různých slovnících nebo skupina žáků zakresluje do obdobné mapy cestu Marka Pola podle názvů měst, která navštívil a zmínil ve svém cestopise. [Sárközi, 2010] V případě interpretace a návštěvníků lze uvažovat obdobný příklad, kdy se každá cílová skupina interpretace věnuje jiné činnosti podle definování svých otázek. Například dětský návštěvník určuje názvy zvířat podle klíče, rodič se zajímá o funkci zvířat v ekosystému. Klíčové sdělení, totiž jaká zvířata v území žijí, si však odnášejí obě skupiny.

Zde, na druhé fázi uvědomění si, je vidět souvislost s Tildenovými zásadami dobré interpretace na faktu, že důležité je, aby návštěvník pochytil spíše pár hlavních ucelených sdělení než vícero surových informací, které stojí samy o sobě a které zapomene. Spatřit v této fázi lze také nutnost přizpůsobovat interpretaci odlišnými cílovým skupinám, které mají odlišné požadavky a odlišný zájem o množství informací. Nelze opomenout také budování pozitivního vztahu návštěvníka k interpretovanému.

2.3 Reflexe

Ve fázi reflexe si žák/návštěvník dotváří svou novou představu o tématu, uvědomuje si, co se naučil nového, co zůstalo ještě nezodpovězeno a čemu se chce příště věnovat. [Grecmanová; Urbanovská, 2007] Reflexe by měla být čistě individuální prací žáka/návštěvníka. Cílem je, aby žák nebo návštěvník dokázal informace vyjádřit svými slovy, zařadil je do širšího rámce a

porozumění se tak stalo trvalým. V této fázi by si každý sám měl v hlavě srovnat, co se naučil nebo co si odnáší například z návštěvy expozice, vyměnit si názory, uvažovat nad novým naučeným a uvědomovat si procesy, které vedly k novému poznání a porozumění. [Tomková, 2007] Právě první zmíněná výměna názorů je nutná, aby si žáci/návštěvníci uvědomili různé úhly pohledu, naučili se vyslechnout a tolerovat odlišné názory. Učitel nebo interpretátor/expozice nemůže to podstatné nadiktovat, ale musí naučit, jak se podstatná věc pozná. Fakt, že se každý žák/návštěvník musí naučit, jak se pozná podstatná věc, je důležitá dovednost do života. Musíme ale počítat s tím, že různí žáci nebo návštěvníci si vyberou jako podstatné rozličné informace. [Tomková, 2007] Ve fázi reflexe si pak žáci/návštěvníci získané znalosti systematizují a upevňují převáděním do smysluplného rámce souvislostí a vazeb. [Maňák; Švec, 2003]

Na příkladu z pedagogiky v případě výuky o Orientu si každý žák například запиše vlastní definici pojmu Orient a doplní ji obrázkem s orientálním motivem. Nebo si poznamená, co důležitého se v hodině dozvěděl. [Sárközi, 2010] V případě interpretace, na příkladě návštěvnického centra CHKO odchází návštěvník s vlastní představou, čím je dané území cenné, proč a jak ho chránit.

3. Chráněná krajinná oblast a biosférická rezervace Třeboňsko (charakteristika území)

Chráněná krajinná oblast Třeboňsko byla vyhlášena v roce 1979. Jako oblast mimořádného přírodovědného významu však již bylo Třeboňsko o dva roky dříve, tedy roku 1977 zařazeno do sítě biosférických rezervací UNESCO. Biosférické rezervace UNESCO v obecné rovině představují ukázky přírodních krajín, ve kterých zároveň hraje důležitou roli člověk a jeho aktivity. Vodní mokřadní plochy jsou pak na Třeboňsku dále chráněny na základě Ramsarské smlouvy od roku 1990. [Voženílek: 2000]

Výsadou Třeboňska je zejména rovinatá krajina, která si i přesto, že byla po staletí kultivována člověkem, zachovala mimořádně cenné přírodní hodnoty. Na mnoha místech lze dosud hovořit o harmonické krajině, kde jsou lidské aktivity v určité rovnováze s přírodou. Vliv na utváření krajiny Třeboňska měl člověk již od 12. století, kdy se začalo zejména s úpravami vodních poměrů původní močalovité krajiny. Vznikla tak síť umělých stok, jako je například Zlatá stoka nebo Nová řeka, a množství rybníků, které dělají z Třeboňska centrum českého rybníkářství. Rozsáhlé rybníční soustavy se staly hnízdištěm i migrační zastávkou vodního ptactva. Třeboňsko vyniká zejména bohatostí mokřadní a vodní vegetace. K nejcennějším biotopům Třeboňska patří rozsáhlá přechodová rašeliniště se zachovalými rostlinnými společenstvy a na ně vázanou faunou bezobratlých. Zachovány zůstaly z velké části i původní meandrující toky řek s pravidelně zaplavovanými nivami a zbytky lužních lesů i extrémně suché lokality vátých písků. Oblast je významná z hlediska druhové ochrany, např. vydry říční a orla mořského. Vyvážená přírodní složka krajiny je na Třeboňsku vhodně doplňována poměrně řídkým osídlením a zachovalou unikátní architekturou měst a vesnic. Přírodní i kulturní faktory tak vytvářejí z Třeboňska území mimořádné v evropském kontextu a dávají mu i vysoký rekreační potenciál. [Správa CHKO Třeboňsko]

Z předchozího výčtu je zjevná bohatost a rozmanitost krajiny Třeboňska a je zřejmé, že si oblast zaslouží územní i druhovou ochranu tak, jak její podmínky stanovuje Zákon o ochraně

přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Aby byla ochrana území a v něm žijících druhů efektivní, je mimo jiné zapotřebí eliminovat jisté problémy, které souvisejí i s návštěvností oblasti. Jedním z takových problémů je i přeexponovaný pohyb návštěvníků, jemuž se spolu s dalšími konkrétními problémy Třeboňska uvedenými v Konceptci práce s návštěvnickou veřejností pak dále věnuji v kapitole č. 5.

Za účelem zprostředkování toku informací, které odrážejí potřeby ochrany přírody a krajiny, zřizuje od roku 2010 Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky síť návštěvnických středisek Domů přírody. Ty mají být postupně vybudovány ve všech velkoplošných a některých maloplošných chráněných územích v České republice. Jedním z těchto návštěvnických středisek je i Dům přírody Třeboňska. Ten od roku 2010 sídlí v části třeboňského zámku, jehož úkolem je právě zmíněné zprostředkování toku informací odrážejících potřeby ochrany přírody v území CHKO a BR Třeboňsko. V následující kapitole se budu věnovat programu Dům přírody v obecné rovině.

4. Program Dům přírody

„Bez podpory veřejnosti není ochrana přírody a krajiny možná.“ [Pešout; Šoltysová: 2016] V souvislosti s tímto v ochranářské obci přijímaným tvrzením vytvořila a realizuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (dále jen AOPK ČR), jakožto správce chráněných územích v České republice, systém osvěty a informování veřejnosti. Součástí tohoto systému jsou vedle různých informačních panelů, interaktivních naučných stezek, vyhlídek nebo ptačích pozorovatelem, i návštěvnická střediska – domy přírody, které jsou v rámci programu Dům přírody doplněny na místech s vysokou koncentrací návštěvníků menšími informačními středisky. [O programu Dům přírody]

Záměr vybudovat síť návštěvnických středisek v chráněných územích se v České republice neobjevuje až s programem Dům přírody. Plány vybudovat takováto návštěvnická střediska sahají až do 80. let 20. století, kdy podobné objekty vznikaly pod krajskými středisky státní památkové péče a ochrany přírody. Tato první střediska vznikla např. v CHKO Český ráj či na Šumavě. Další projekty vznikaly v 90. letech 20. století za podpory neziskových organizací. Tehdy vznikla návštěvnická centra v CHKO Blanský les, Křivoklátsko a Bílé Karpaty. V roce 1997 byl zpracován „Systém návštěvnických center v CHKO ČR“, který byl zahrnut do celostátní koncepce rozpracovávající Státní program ochrany přírody a krajiny. V rámci něj došlo k vytipování vhodných lokalit či objektů, které by bylo možné využít jako návštěvnická centra. K realizaci projektu však tehdy nedošlo vzhledem k velkým finančním nákladům. [Pešout; Šoltysová: 2016] Právě nedostatek finančních prostředků zapříčinil opoždění záměru vybudování návštěvnických středisek podle zahraničního vzoru například z Velké Británie nebo Austrálie, kde mají návštěvnická centra v chráněných územích tradici. [Kozubková: 2008] Zlepšení situace v oblasti financování přinesl vstup ČR do Evropské Unie a s ním spojený přístup ke strukturálním fondům. Počátky současného programu Dům přírody sahají do roku 2006, když první návštěvnické středisko bylo otevřeno roku 2010. Jednalo se o Dům přírody Třeboňska. Pro název „Dům přírody“ našel program inspiraci také v zahraničí, konkrétně v Německu, kde se autoři inspirovali v návštěvnickém středisku „Haus der Natur“ ve

Feldbergu. [Pešout; Šoltysová: 2016] Cílem programu Dům přírody je pak „vybudovat síť domů přírody ve vybraných chráněných krajinných oblastech a případně i v navštěvovaných národních přírodních rezervacích a památkách, spravovaných AOPK ČR, a uskutečnit tak opatření navrhovaná v jednotlivých plánech péče o tato chráněná území“.

Dům přírody je název nejen pro návštěvnická střediska, ale právě pro celý partnerský program, realizovaný ve spolupráci s obcemi, podnikateli, neziskovými organizacemi, vlastníky a dalšími regionálními partnery. Je jeden z nejdůležitějších nástrojů práce AOPK ČR s veřejností v terénu. Návštěvnické středisko je pouze jednou ze dvou forem interpretačních prvků, které jsou v rámci programu Dům přírody zřizovány. Tím druhým je informační středisko.

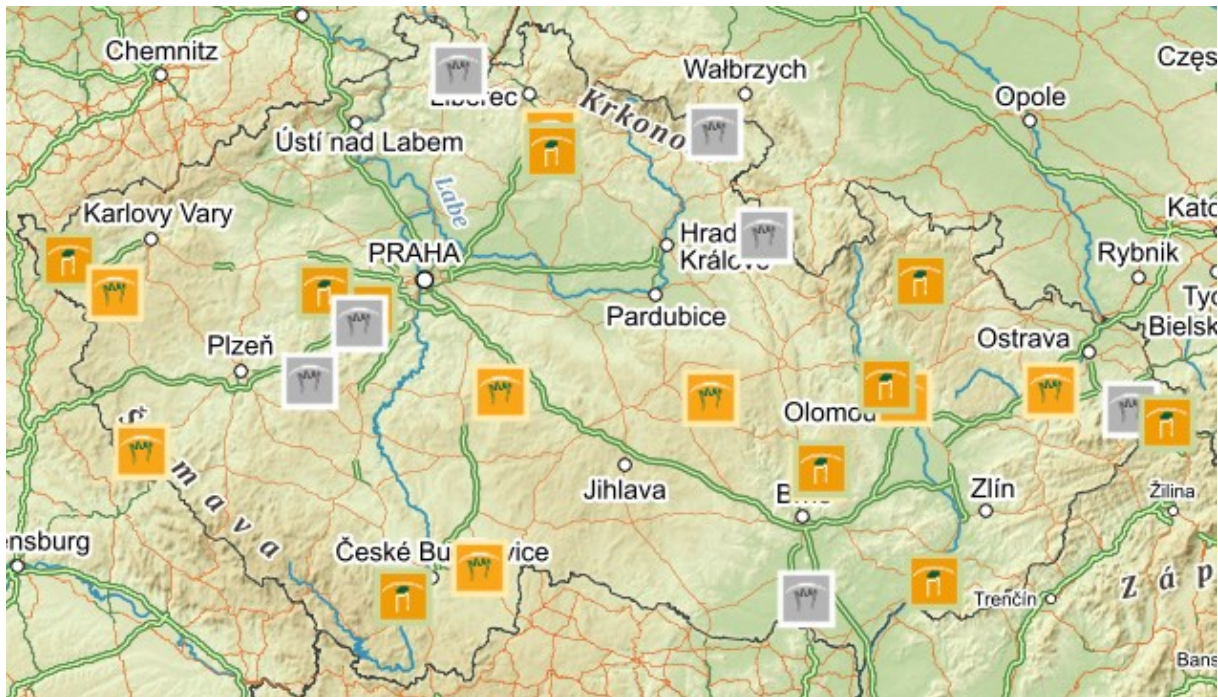
1. Návštěvnické středisko (s názvem „Dům přírody“)

je objekt specifický umístěním na zajímavém až atraktivním místě nebo u zajímavého fenoménu, např. chráněného území (CHÚ), ve kterém se podávají informace o místě samém, o možnostech pohybu a pobytu v CHÚ a dalších informacích z oblasti cestovního ruchu. Je zde umístěno veřejné sociální zázemí. V návštěvnickém středisku se nachází výchovně vzdělávací a interaktivní expozice o přírodě a historii, prezentují se filmy a mapy. Návštěvnické středisko poskytuje speciální programy s průvodci, organizované túry, přednášky apod. [O programu dům přírody]

V současnosti (2020) jsou s postupným zprovozněním od roku 2010 domy přírody provozovány v Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko, Blaník, Slavkovský les, Litovelské Pomoraví, Poodří, Český les, Moravský kras a Český ráj. [Pešout; Šoltysová: 2016] Nejnověji byl pak otevřen v roce 2020 Dům přírody Žďárských vrchů. [Záliš: 2020] Do budoucna se chystají nové domy přírody v CHKO Beskydy, Pálava, Český kras, Bílé Karpaty, Brdy, jejichž otevření je naplánováno v letech 2022-2023. Stejně tak do té doby má vyrůst první dům přírody v maloplošném chráněném území, konkrétně v NPP Hodonínská Dúbrava. [Šoltysová in AOPK, 2020] Dále se podle mapy (obrázek č.1) plánují domy přírody v lokalitách Orlické hory, Lužické hory a Broumovsko.

2. Informační středisko (IS)

je menší zařízení poskytující v chráněné krajinné oblasti informace o všech službách souvisejících s ochranou přírody a krajiny v dané oblasti. Většinou je součástí objektu s jinou funkcí, např. obecní úřad, ekocentrum, apod. [O programu dům přírody] V roce 2020 pak bylo v provozu celkem 8 informačních středisek. [Šoltysová in AOPK, 2020]

Obrázek č.1, Mapa současného stavu projektu Dům přírody. Oranžové korunky ukazují polohu provozovaných domů přírody v rámci ČR, šedivé korunky ty plánované. Oranžová „íčka“ jsou v současnosti provozovaná informační střediska. Zdroj: <https://www.dumprirody.cz>

Návštěvnická střediska („Domy přírody“) v rámci programu Dům přírody mají v AOPK ČR stanovenou vizi. Tou je „*Pozitivní osvěta a výchova návštěvníka, obyvatele a uživatele chráněných území a jeho směřování k pozitivnímu vnímání ochrany přírody a krajiny a kultivace jeho vztahu k přírodě tak, aby cítil potřebu péče o ni.*“ [O programu Dům přírody] Z takto stanovené vize lze usuzovat, že provozování návštěvnických středisek v rámci programu Dům přírody je důležitou oblastí činnosti AOPK ČR, neboť, jak sama tvrdí, „*mezi její hlavní priority v ochraně přírody patří osvěta a informování veřejnosti, bez jejíž podpory by nebylo možné*

ochranu přírody a krajiny účinně a dlouhodobě zajišťovat“. [O programu Dům přírody] Důležitost programu dokazuje i fakt, že domy přírody jsou vnímány jako silný nástroj v práci s návštěvnickou veřejností v provedené SWOT analýze v Strategii práce s veřejností AOPK ČR. [Růžička: 2017] Vznik návštěvnických center AOPK ČR odůvodňuje také potřebou podpory cestovního ruchu. Oblasti cenné z hlediska ochrany přírody a krajiny jsou podle AOPK ČR ekonomicky marginální a cestovní ruch zde představuje významný a mnohdy jediný rozvojový potenciál.

Domy přírody mají své průvodce, maskoty, kteří vítají a provázejí především dětské návštěvníky expozicemi. Například v Beskydech je průvodcem medvěd hnědý, ve Slavkovském lese jelen evropský, v Třeboňsku orl mořský a v DP Žďárských vrchů skorec vodní. V roce 2019 se podařilo zahájit distribuci nového produktu ve státní ochraně přírody – návštěvnického pasu s motem „Poznávejte s námi chráněná území a sbírejte razítka“, za použití zmíněných maskotů, kteří v pase prezentují jednotlivé domy přírody. Cílem pasů je *„motivovat návštěvníky, zvláště pak rodiny s dětmi, k návštěvě návštěvnických a informačních středisek chráněných krajinných oblastí a národních parků v České republice.“* [Šoltysová in AOPK, 2020: 75]

4.1 Služby domu přírody

Návštěvnická centra mají podle AOPK ČR nabízet široké množství služeb i nad rámec provozování stálé expozice. Těmito službami zveřejněnými na webu programu Dům přírody [O programu Dům přírody] se myslí:

- Vítat návštěvníky na vstupu nebo na exponovaném místě chráněného území
- Informovat veřejnost o fenoménech chráněného území (zejména prostřednictvím expozice)

- Zvyšovat povědomí o základních principech a důvodech ochrany přírody a krajiny, vzbuzovat zájem a vytvářet pozitivní vztah návštěvníků k navštívenému místu a obecně k přírodě a krajině
- Napomáhat při osvětě návštěvníků a usměrňovat jejich pohyb v chráněném území
- Poskytovat naučné a výukové programy pro návštěvníky a školy
- Poskytovat základní informace v oblasti cestovního ruchu (ubytování, doprava atd.)
- Umožňovat setkávání místních obyvatel
- Zajišťovat prodej publikací, regionálních produktů, kvalitních suvenýrů, propagačních předmětů, map nebo vzdělávacích materiálů vztahujících se k místu.

4.2 Řešení domů přírody

AOPK ČR při budování domů přírody klade důraz na několik dále zmíněných oblastí. Základním dokumentem uplatňovaným při budování nových návštěvnických center je „Jednotný architektonický koncept“, který určuje podobu jednotlivých prvků pro všechna návštěvnická centra zahrnutá do programu. Zaměřuje se zejména na potřebu graficky jednotných prvků v expozicích. Důraz je kladen na environmentální šetrnost výstavby a provozu objektů návštěvnických center. Zmiňuje se také o standardním dělení řešení interiérů na informační, expoziční a prodejně-propagační část a nutnost existence dostatečně kapacitního sociálního zařízení v expozici. [David; Velková: 2009]

4.3 Realizace programu

Realizace programu Dům přírody byla zahájena v roce 2009. Za účelem zdárné realizace programu byla v AOPK ČR zřízena odborná skupina, jejíž náplní byla koordinace aktivit, zajišťování financování a realizace provozu domů přírody, posuzování navržených míst pro jejich výstavbu, hodnocení architektonických studií a projektů, návrhů pro vzdělávání pracovníků domů přírody, navržených expozic a programů. Funkci této odborné skupiny zajišťuje od roku 2016 Řídící výbor programu Dům přírody. Ten je tvořen stálými zástupci z řad

zaměstnanců regionálních pracovišť i ústředí AOPK ČR, zástupců provozovatelů návštěvnických a informačních středisek, zástupců ministerstva životního prostředí a ministerstva pro místní rozvoj. Do vlastní realizace domů přírody jsou pak od samého začátku zapojováni místní partneři. Tento Řídící výbor se schází minimálně dvakrát do roka. Mimo jiné za účely zajišťování financování programu, zajištění rozvoje programu do dalších lokalit, výměny zkušeností provozovatelů a hodnocení interpretačních plánů. [O programu Dům přírody]

4.4 Provoz a financování

AOPK ČR provozuje domy přírody ve spolupráci s místními partnery na základě provozovatelských smluv s garancí zajištění rozsahu a kvality poskytovaných služeb a ekonomické udržitelnosti provozu podle zásad programu AOPK ČR „Dům přírody“. Provoz domů přírody je celoroční, v odůvodněných případech min. 5 měsíců v hlavní turistické sezóně. AOPK ČR předpokládá poskytnutí příspěvku na činnost ve výši odpovídající nákladům na jeden pracovní úvazek a nákladům potřebným na provoz vlastní budovy. Zbytek finančních prostředků (tj. přibližně dvě třetiny až tři čtvrtiny) musí provozovatel získat z vlastní činnosti a z místních či regionálních finančních zdrojů. [O programu Dům přírody]

V roce 2019 AOPK ČR přispěla na provoz těchto zařízení částkou 4 768 116 Kč, což při počtu 309 079 platících a neplatících návštěvníků v roce 2019 představuje cca 15 Kč na jednoho návštěvníka. Náklady na provoz vlastních objektů, údržbu areálů a expozic v roce 2019 činily 11,2 mil. Kč a 10,4 mil. Kč byly náklady na mzdy. [Šoltysová in AOPK, 2019] V roce 2020 přispěla AOPK ČR na provoz návštěvnických a informačních středisek částkou 4 702 818 Kč, což představuje 21 % celkových provozních nákladů. [Šoltysová in AOPK, 2020]

Pokud se podíváme konkrétně na Dům přírody Třeboňska, ten je financován kromě zisku z prodeje vstupenek a příspěvku od AOPK i ze strany provozovatele, jímž je Město Třeboň. Město Třeboň v roce 2020 dalo 480 tisíc na provoz DP. DP navštívilo 8 tisíc návštěvníků i přes covid, který se negativně projevil na klesající návštěvnosti. [Burešová, 2020: 56]

Důležitá je právě spolupráce s místními partnery, kteří jsou provozovateli jednotlivých DP. V případě DP Třeboňska se jedná právě o Město Třeboň, které se tak provozem DP zabývá i na jednáních zastupitelstva a rady města, kde například rozhoduje o prodloužení nájemní smlouvy nebo výše finanční podpory projektu ze své strany. Naposledy například radní města rozhodli v lednu 2021 o prodloužení nájemní smlouvy pro DP s NPÚ o tři roky. [Město Třeboň, 2021]

5. Interpretační plánování v souvislosti s Domem přírody Třeboňska (KPNV CHKO Třeboňsko)

Jak bylo řečeno v jedné z předchozích kapitol, ochrana cenného území Třeboňska by bez práce s návštěvnickou veřejností nebyla úplně možná. Návštěvníci totiž činností, kterou vyvíjejí, vstupují s přírodou a krajinou Třeboňska do interakcí a mnohdy ji poškozují. Aby byla ochrana Třeboňska efektivní, je třeba pracovat i v této oblasti – v oblasti práce s návštěvnickou veřejností. Pracovat proto, aby návštěvníci Třeboňsko v ideálním případě nepoškozovali, popřípadě ho poškozovali v mezích limitů, které jsou únosné v rámci udržitelnosti třeboňské přírody a krajiny, aby byla schopná poskytovat své statky a služby i pro následující generace. Tedy aby byly zachovány zásady trvale udržitelného rozvoje, který byl jako strategie definován Gro Harlem Brundtlandovou v roce 1987 v deklaraci „*Naše společná budoucnost*“ takto: „*Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.*“ [Naše společná budoucnost, 1991: 47]

Na koncepci práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko tak lze do jisté míry vzhledem k jejím účelům nahlížet jako strategický dokument, který prostřednictvím práce s návštěvnickou veřejností napomáhá k trvale udržitelnému rozvoji Třeboňska. Vznikl na objednávku AOPK ČR v letech 2018-2019 na základě smlouvy S1816/0212. Jeho zpracovateli jsou Ing. Ladislav Ptáček a Jana Urbančíková ze zmíněného Ústavu pro interpretaci místního dědictví ČR. Jedná se o první vzniklý dokument, který se CHKO Třeboňsko zabývá z pohledu interpretačního plánování. Žádný jiný takový plán dosud neexistoval. Interpretační plán je logicky rozdělen do tří částí. Analytické, Plánovací a Aplikační. [Ptáček; Urbančíková, 2019 a] Nutno podotknout, že KPNV se týká celé CHKO, nikoliv pouze Domu přírody Třeboňska. Ten řeší pouze dílčím způsobem. Zda se toto řešení jeví jako dostačující nebo zda dům přírody vyžaduje vlastní interpretační plán, se v této kapitole a následně pak ve výzkumné části práce budu věnovat více. Obsah KPNV je v této kapitole probrán relativně podrobně, což je nezbytné

vzhledem ke vztahu k výzkumné části, která analyzuje Dům přírody Třeboňska ve vztahu k samotnému dokumentu.

Analytická část KPNV poskytuje analýzu území CHKO, která je základem pro Plánovací a Aplikační část. KPNV jako celkový dokument pak navrhuje

- s jakými klíčovými sděleními o území CHKO pracovat,
- na jaké cílové skupiny návštěvníků se zaměřit,
- jaké formy interpretace a návštěvnické struktury využít,
- s jakými zdroji přírodního a kulturně historického dědictví pracovat.

To vše s hlavním cílem, aby zůstaly v co největší míře zachovány místní zdroje a mohla být nadále zajištěna jejich ochrana a péče. [Ptáček; Urbančíková, 2019 a] Pro potřeby této práce, která se detailněji zabývá v souvislosti s interpretačním plánováním výhradně Domem přírody Třeboňska, je vzhledem ke KPNV CHKO Třeboňsko nezbytné bližší seznámení zejména s Analytickou částí dokumentu využitelné i pro budoucí interpretační plánování DP, zejména proto, že definuje skupiny návštěvníků. V souvislosti s Plánovací částí se v této kapitole budu věnovat stanoveným cílům interpretace v CHKO a klíčovým sdělením interpretace, z Aplikační části zde uvedu výhradně obsah dílčích částí, které se zabývají Domem přírody Třeboňska.

5.1 Struktura a charakteristika návštěvníků

Analytická část KPNV popisuje zdroje interpretace. Nezmiňuje všechny, pouze ty nejdůležitější, které jsou pro Třeboňsko typické, jedinečné a dobře využitelné pro oslovení návštěvníků a interpretaci hodnot území. Zásadními zdroji interpretace, které uvádí Analytická část KPNV jsou krajina, geologie a geomorfologie, voda, les a dřeviny rostoucí mimo les, flóra a vegetace, fauna, historie, památky, architektura, specifické profese a odvětví místní ekonomiky a osobnosti se vztahem k Třeboňsku. [Ptáček; Urbančíková, 2019 a] Ve empirické části práce zanalyzuji, které z těchto zdrojů současná expozice Domu přírody Třeboňska opravdu interpretuje a které opomíjí.

Z pohledu interpretačního plánování, jak uvádí kapitola zabývající se interpretací místního dědictví, je velice důležitá znalost návštěvnosti a struktury návštěvníků, již se také analytická část zabývá. Kromě dat poskytnutých místními odborníky vychází z výzkumu terénního šetření, které bylo provedeno v roce 2018 na některých lokalitách Třeboňska SIMIDem. Důležitým ukazatelem návštěvnosti jsou data zobrazena v následujících tabulkách.²

Přehled dostupných údajů o návštěvnosti vybraných turistických cílů

Instituce	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Státní zámek Třeboň	46 722	47 080	40 304	36 095	42 599	44 418	45 478	42 880
Schwarzenberská hrobka	35 851	36 343	32 064	28 635	32 674	32 164	33 489	30 107
Radniční věž, Třeboň	x	23 188	x	x	12 741	19 762	25 483	27 042
Dům Štěpánka Netolického							15 354	14 919
Dům přírody Třeboňska	8 658	5 020	5 039	4 743	9 750	9 250	10 532	11 590
Státní zámek Jindřichův Hradec	57 800	56 843	59 379	48 588	57 450	56 560	60 268	72 302
Státní zámek Červená Lhota	81 950	79 495	69 114	63 751	70 627	71 740	80 495	81 567
Státní hrad Nové Hrady	21 055	24 319	16 838	19 010	20 605	21 621	23 373	22 348
Buškův hamr, Trhové Sviny	x	4 875	4 248	4 125	4 164	4 482	4 721	3 643
Klášter Borovany	1 726	1 226	2 248	1 813	3 313	3 724	x	3 510

x informace se nepodařilo zjistit

Tabulka č. 3 ukazuje přehled dostupných údajů o návštěvnosti vybraných turistických cílů. Zdroj: Nipos, Město Třeboň, Ročenka 2016, Třeboň

² Ač se dnes mohou data v tabulkách jevit zastaralá, jsou to právě tato data, o která se opírá KPNV v případě definování skupin návštěvníků a jejich pohybu. V této práci se budu ve výzkumné části věnovat Domu přírody Třeboňska právě v souvislosti s KPNV. Ostatně data o návštěvnosti z posledních let nelze vzhledem k situaci kolem pandemie COVID – 19 považovat za relevantní pro interpretační plánování. Nicméně v letech před pandemickou situací (tedy v letech 2018 a 2019) vykazovala návštěvnost lokalit podle zaměstnanců DP Třeboňska obdobný trend jako v předchozích letech. Například na Novořecké hrázi je podle webu Domu přírody (<https://www.dumprrody.cz/dum-prirody-trebonska/vite-ze/informace-168/>) uváděn pohyb kolem 50 000 návštěvníků cyklistů ročně. Za zmínku pouze stojí, že v posledních letech (což není možné vidět v tabulce) zaznamenal Dům přírody vyšší návštěvnost než Dům Štěpánka Netolického, kde návštěvnost po prvních letech od otevření expozice zaznamenává klesající tendenci.

Následující tabulka ukazuje návštěvnost vybraných lokalit v CHKO Třeboňsko v období srpen 2014-červen 2017. Sčítání proběhlo formou automatizovaných sčítačů a bylo organizováno AOPK ČR na 5 lokalitách.

Lokalita	2014 *	2015	2016	2017 **	Pozn
Červené blato	3 043	10 728	13 863	4 815	pěší
Lužnice jih (Rozvodí)	7 781	32 925	26 852	10 094	pěší, cyklisté
Lužnice Pilař	1 516	10 522	9 732	1 381	vodáci
Lužnice sever (Novořecká hráz)	12 581	39 972	49 724	17 160	pěší, cyklisté
Lužnice VZ (Dlouhý most)	14 876	54 255	69 688	20 707	pěší, cyklisté
Celkem	39 797	148 402	169 859	54 157	

* sčítání probíhalo 1. 8. – 31. 12. 2014; ** data za období 1. 1. – 30. 6. 2017 (data za II/2017 a dál nebyla dostupná)

Tabulka č. 4 ukazuje návštěvnost vybraných lokalit v období srpen 2014 - červen 2017 Zdroj: AOPK ČR,

Nadace Partnerství a Monitoring návštěvnosti s.r.o.

Data dokazují, že největší návštěvnost mají lokality, kde dominují cyklisté. Přesná data o podílu cyklistů nejsou známa, avšak na lokalitách Dlouhý most, Rozvodí a Novořecká hráz činili cyklisté podle kalibračního sčítání mezi 70-98 % z celkového podílu návštěvníků. Zároveň data ze sčítačů uvedena v KPNV dokládají, že v lokalitách, kde převažují mezi návštěvníky cyklisté, překračuje prázdninový podíl, tedy návštěvnost v měsících červenci a srpnu, přes 50 % z celkové návštěvnosti za celý kalendářní rok. (Lokality, kde převažují mezi návštěvníky pěší turisté, jako je Červené blato, zaznamenávají podíl prázdninových návštěvníků přes 40 %). Z hlediska návštěvnosti byl tedy zaznamenán na Třeboňsku její nárůst mezi lety 2012-2016 o 23,2 %, který je markantní zejména v hlavní sezóně v oblasti cykloturismu. Návštěvy památkových objektů pak vykazují pouze mírný nárůst nebo stagnaci návštěvnosti. [Ptáček; Urbančíková, 2019 a]

Důležitým bodem KPNV je definování charakteristiky skupin návštěvníků. KPNV uvádí potřeby, chování a oblasti, ve kterých konkrétní skupiny návštěvníků vstupují do konfliktu s ochranou přírody a jinými návštěvníky území. Stanovené charakteristiky vycházejí z údajů poskytnutých místními odborníky a ze zmíněného terénního šetření kvalitativního charakteru provedeného SIMIDem v květnu – září 2018. Hranice mezi skupinami návštěvníků, jak uvádí KPNV, nejsou ostré a mohou se překrývat ve smyslu, že jeden návštěvník může patřit do více skupin. Skupiny návštěvníků byly stanoveny následovně:

- Pěší turisté,
- Jednodenní návštěvníci,
- Rodiny s dětmi,
- Cykloturisté,
- Cyklisté sportovci,
- Vodáci,
- Pobytoví návštěvníci (3 dny +),
- Lázeňští hosté,
- Chalupáři a chataři,
- Místní návštěvníci,
- Školní výlety,
- Dětské skupiny, tábory,
- Starší páry a skupinky,
- Skupiny ornitologů,
- Rybáři,
- Návštěvníci památek,
- Filmaři, fotografové,
- Kešeři,
- Účastníci hromadných sportovních akcí.

Takovéto rozdělení dokazuje, že složení návštěvníků CHKO Třeboňsko je velmi pestré. Zcela jistě ne všechny tyto kategorie je třeba uvažovat pro potřeby zkoumání návštěvníků Domu přírody Třeboňska pro případné provedení evaluace expozice a činnosti DP, neboť vzhledem k jeho umístění a charakteru expozice nejsou některé skupiny zastoupeny mezi jeho obvyklými návštěvníky. Nicméně z některých charakteristik návštěvníků v Analytické části KPNV lze pro potřeby DP vycházet.

Za zmínku jistě stojí fakt, že podle provedené analýzy v KPNV jsou cyklisté na území CHKO Třeboňsko početnější skupinou než pěší turisté. V souvislosti s cykloturistikou je pak podstatné uvést i zanalyzované problémy. Jedná se zejména o pohyb cyklistů v nežádoucích lokalitách mimo vyznačené stezky, poškozování stezek pro pěší zejména za špatného počasí, střety s pěšími na pěších stezkách a samotné časté nevhodné vedení cyklostezek, které je v kolizi s ochranou přírody a krajiny. Analýza samozřejmě uvádí problémy i v oblasti ostatních skupin návštěvníků, avšak problémy v souvislosti s pohybem cyklistů vyznívají v Analytické části KPNV nejpalčivěji. A i pro potřeby této práce budou následně jistě důležité. Další pro tuto práci důležitý v analýze uvedený fakt je, že v případě Třeboňska tvoří podstatnou část návštěvníků lázeňští hosté. Jejich pohyb je podle analýzy soustředován do samotného města Třeboně a jeho bezprostředního okolí a je ve srovnání s dalšími skupiny návštěvníků celoroční. Lze tak předvídat, že lázeňští hosté mohou tvořit podstatnou část návštěvníků Domu přírody Třeboňska zejména v obdobích mimo hlavní turistickou sezónu. Z pohledu DP je pak velice zajímavé, že velké množství respondentů v proběhlém kvalitativním šetření v roce 2018 jako možnou aktivitu, o kterou by mělo zájem, uvedlo návštěvu expozice o Třeboňsku, což je dobrý předpoklad pro činnost Domu přírody Třeboňska. [Ptáček; Urbančíková, 2019 a]

Následující tabulka pochází z Plánovací části, avšak je vhodné uvést ji zde v souvislosti s rozlišením skupin návštěvníků. Tabulka přehledně uvádí míru dopadu návštěvnické skupiny na stav území Třeboňska, významnost skupiny v souvislosti se zajištěním dlouhodobé podpory péče o území a velikost skupiny (tedy počet členů dané skupiny v území). Způsob výběru, tak jak proběhl, není pro potřeby KPNV zde nutné blíže rozvádět, nutné je pro následující výzkum

uvést pouze výčet skupin a částečně jejich charakteristiky, co se zmíněného dopadu, významu a velikosti skupiny týče.

OHDADOVANÝ VÝZNAM PRO DLOHODOBOU PODPORU PÉČE O ÚZEMÍ	VYSOKÝ	D Starší páry a skupinky Účastníci odborných exkurzí	B Rodiny s dětmi Pěší návštěvníci Místní návštěvníci, chataři a chalupáři Dětské skupiny a tábory Školní výlety	A Cykloturisté Cyklisté – sport
	STŘEDNÍ	G Návštěvníci památek Lázeňští hosté tuzemští	E Organizátoři sportovních akcí Vodní rekreatanti (koupající se)	C Myslivci a lovci Odborníci a amatérští přírodovědci Filmaři, fotografové a „dronaři“
	NÍZKÝ	I Lázeňští hosté zahraniční	H Vodáci Sportovní rybáři	F
		NÍZKÝ	STŘEDNÍ	VYSOKÝ
	AKTUÁLNÍ DOPAD NA STAV ÚZEMÍ a NEJČASTĚJŠÍ ZDROJ PROBLÉMOVÉHO CHOVÁNÍ			

Tabulka č. 5 ukazuje strukturu návštěvníků CHKO Třeboňsko a jejich podíl na dopadu na stav území. Zdroj:

[Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 10]

Analytická část KPNV se zabývá i vlastním Domem přírody Třeboňsko. Této části analýzy se pro lepší návaznost věnuje v kapitole „Expozice Domu přírody Třeboňsko“.

5.2 Stanovené cíle a sdělení interpretace

Pro tuto práci představuje stěžejní bod Plánovací část KPNV, jelikož stanovuje cíle a sdělení interpretace v CHKO Třeboňsko, ze kterých by měla vycházet i expozice a činnost Domu přírody Třeboňska. Stanovené cíle a sdělení jsou pro výzkumnou část práce klíčové, neboť v ní současná expozice bude analyzována ve vztahu k nim. Je tudíž nutné je zde v celém znění uvést.

Obecný cíl interpretace v CHKO Třeboňsko byl v Plánovací části KPNV stanoven takto:

„Pomoci návštěvníkům i místním obyvatelům vnímat význam, krásu, ale i zranitelnost krajiny Třeboňska. Uvědomit si provázanost jejích jednotlivých částí, které společně přispívají k její jedinečnosti, ocenit tuto jedinečnost i snahy o její uchování ze strany ochrany přírody, hospodářů, obcí, vědeckých institucí i dalších subjektů, a dát tak návštěvníkům možnost přispět k její ochraně a zachování.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 6]

KPNV pak na základě obecného cíle stanovuje tři dílčí cíle. Jedná se o cíle vzdělávací, emoční a cíle v oblasti chování.

Vzdělávací cíle

stanovují, co by si měl návštěvník uvědomit nebo pochopit.

„Uvědomit si význam zdejší krajiny v kontextu České republiky i z pohledu mezinárodního významu, pochopit důvody, které vedou k její ochraně, i roli, kterou mohu jako občan a návštěvník sehrát při jejím zachování“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 6]

KPNV pak vzdělávací cíl detailněji rozvádí. Má se jednat zejména o pochopení:

- že výjimečnost krajiny CHKO Třeboňsko spočívá ve spojení historické rybníční krajiny a jejího výjimečně zachovalého rázu, díky čemuž se Třeboňsko stalo biosférickou rezervací UNESCO,
- co znamená rybníkářské dědictví, a proč je třeba usilovat o jeho zachování,
- proč je Třeboňsko zařazeno do sítě světově významných mokřadů a ornitologických lokalit,
- že součástí Třeboňska jsou i druhy, které mohou způsobovat dílčí škody (například farmářům),
- že k jedinečnosti přispěly proměny krajiny v čase,
- že je nutné podporovat péči i z veřejných zdrojů,
- že i na první pohled radikální zásahy do krajiny mohou být součástí péče,
- že zvolit správný přístup k ochraně je složité,
- že péče vyžaduje kompromisy,
- že pro zachování péče je nutné omezit pohyb návštěvníků. [Ptáček; Urbančíková, 2019 b]

Emoční cíle

sledují co by měl návštěvník pocítit, s jakými pocity by měl odjíždět.

„Pocítit osobní vazbu ke krajině Třeboňska a touhu něco pro její zachování udělat.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 7]

Návštěvník by konkrétně měl pocítit:

- kouzlo, klid a útulnost krajiny Třeboňska,
- respekt a úctu k silám přírody, historickým událostem a k osudům a práci lidí,
- uspokojení, že přispěl k ochraně hodnot území,
- potřebu se vrátit,
- potřebu pomoci místní ekonomice a komunitě.

Cíle v oblasti chování

pak sledují, co by měl návštěvník udělat, k jakému chování jej chceme motivovat.

„Respektovat hodnotu krajiny Třeboňska a osobně přispět k jejímu zachování pro příští generace.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 8]

Konkrétně pak:

- objevovat přírodní i kulturně-historický význam míst,
- svým chováním podporovat ochranu přírodních a kulturních hodnot,
- respektovat daná omezení,
- respektovat místní obyvatele, správce území a jiné skupiny návštěvníků,
- kladně referovat o přírodě a krajině Třeboňska.

Navržená sdělení [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 18-21]

Vedle cílů stanovuje Plánovací část i klíčová sdělení. Výběr sdělení logicky navazuje na definované cíle a cílové skupiny interpretace. Klíčová sdělení představují to, co by si návštěvník z CHKO Třeboňsko měl odnést v jednotlivých oblastech interpretace. Jedná se o jakési opěrné body, které lze v oblasti CHKO interpretovat. Navrženo bylo jedno hlavní sdělení a pět klíčových, která mají svá dílčí sdělení. Jelikož podle KPNV má být Dům přírody Třeboňska prostředkem všech navržených sdělení (některá mají být přímo součástí expozice, další pak součástí krátkého filmu, který je možný v rámci návštěvy expozice promítat), je nezbytné zde všechna navržená sdělení uvést.

Hlavní sdělení bylo v KPNV definováno následovně:

„Třeboňsko je mezinárodně uznávaným příkladem nekončícího hledání rovnováhy ve světě, který se neustále mění. Je jedinečnou kombinací člověkem přetvořené krajiny rybníků a malebných jihočeských obcí, obří zásobárnou vody i kusem divočiny s mnoha přírodními poklady, která mohla vzniknout díky lidské tvořivosti a schopnosti pozorovat a respektovat

přírodu – vlastnostem, které v nezmenšené míře tento kraj potřebuje pro svůj život i dnes.“

[Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 19]

Následující klíčová sdělení jsou zde v plném znění, jaké je uvedeno v Plánovací části KPNV. Následná empirická část práce pak analyzuje současnou expozici ve vztahu s těmito v KPNV definovanými sděleními.

Klíčové sdělení 1

„Krajina Třeboňska je mezinárodně uznávaným příkladem nikdy nekončícího hledání rovnováhy ve světě, který se neustále mění, i důležitou inspirací do budoucna.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 19]

Klíčové sdělení 2

„Třeboňsko je vodní krajinou, která žije svým životem. Je obří zásobárnou vody v podzemí i krajinou rybníků a rašelinišť protkanou sítí potoků, umělých kanálů a řek na povrchu.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 19]

Klíčové sdělení 3

„Tvořivost, schopnost pozorovat, ale i respektovat přírodu se promítá do způsobů, jakými člověk postupně využíval překvapivě bohaté zdroje zdejší krajiny, a tím formoval a měnil její podobu.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 20]

Klíčové sdělení 4

„Přes dlouhodobou přítomnost člověka zůstávají části Třeboňska kusem divočiny s mnoha přírodními poklady. Třeboňsko tak nabízí možnost přírodu poznávat a dál hledat způsoby vzájemného soužití s člověkem.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 20]

Klíčové sdělení 5

„Aby Třeboňsko bylo hlavně krajinou setkávání a ne střetů, jsou zásadní vzájemná ohleduplnost a respekt.“ [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 21]

Všechna klíčová sdělení je podle KPNV vhodné obsáhnout v případě rekonstrukce v expozici Domu přírody Třeboňska. Přičemž KPNV navrhuje promítnout sdělení do libreta následovně, v podobě pěti pohledů na krajinu Třeboňska. Každý z pohledů koresponduje s jedním klíčovým sdělením. [Ptáček; Urbančíková, 2019 b: 21]

Klíčové sdělení 1 – krajina rovnováhy

Klíčové sdělení 2 – krajina ve znamení vody

Klíčové sdělení 3 – krajina a lidé

Klíčové sdělení 4 – krajina vyder a orlů mořských

Klíčové sdělení 5 – krajina setkávání

5.3 Klíčové úkoly

Aplikační část KPNV se věnuje konkrétním věcem, které je třeba dořešit v případě domu přírody tak, aby mohl být naplněn interpretační plán. Jedná se o následující potřeby:

- jednat s Městem Třeboň jako provozovatelem a zjistit stav a další vůli provozovat DP (expozice patří Městu)
- jednat s NPÚ (majitel objektu zámku) o možnostech úprav expozice s ohledem na památkovou ochranu objektu i jeho provoz
- podniknout další kroky nutné k zajištění pokračování fungování DP, případně hledat jiné řešení
- expozice: v případě aktualizace a úpravy stávající expozice vyřešit souhlas autora
- zajistit dlouhodobou, fungující spolupráci a komunikaci mezi zadavatelem DP (AOPK ČR) a provozovatelem, která je zásadní i pro fungování DP

- zajistit návaznost DP na subjekty koordinující a usměrňující práci s návštěvníky a cestovní ruch v regionu (viz Institucionální opatření)
- udržet kvalitní personální obsazení DP
- zajistit finanční prostředky na fungování DP
- aktualizovat expozici dle Interpretačního plánu DP Třeboňska
- využít pro základ expozice myšlenku *5 pohledů na krajinu Třeboňska*, kterou podpoří také brožura a film
- upravit programy pro školy i návštěvníky tak, aby lépe odpovídaly cílům a sdělením KPNV
- více využívat oficiálního maskota DP v propagaci DP a v nabízených programech DP
- zajistit kvalitní personál, který bude zajišťovat provoz DP v souladu se stanovenými cíli, bude komunikovat s AOPK ČR a médií, sledovat stav expozice a zpětnou vazbu návštěvníků. [Ptáček; Urbančíková, 2019 c]

Většina uživatelů by díky domu přírody měla:

- chtít dodržovat pravidla chování, která jsou nezbytná pro zachování místních hodnot a mít pocit, že pokud dodržují pravidla, aktivně přispívají k ochraně území
- mít pocit, že pomáhají území i tím, že respektují správce území, místní obyvatele, ty, kdo o území pečují, i jiné skupiny návštěvníků, které v území potkají
- dozvědět se, v čem spočívá jedinečnost CHKO (viz hlavní sdělení) a pocítit obdiv k jedinečnosti území
- dozvědět se, kde se nacházejí lokality doporučené k návštěvě
- pochopit, jaké je zaměření doporučovaných naučných stezek a expozic

Posledních pět zde vyjmenovaných bodů lze rozumět jako nejdůležitější cíle Domu přírody Třeboňska stanovené v KPNV.

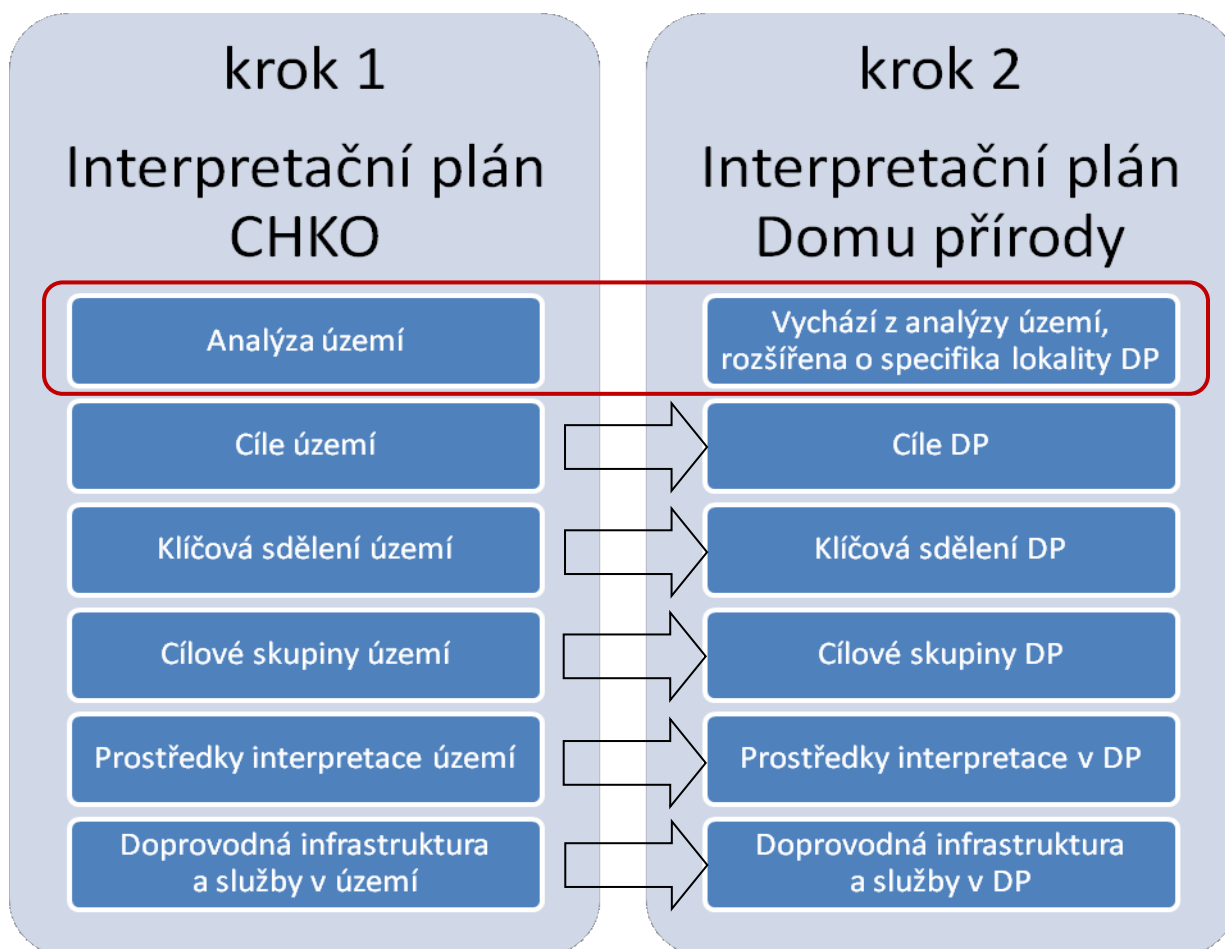
Za nejvýznamnější skupiny, které navštěvují dům přírody, považuje Aplikační část KPNV

- rodiny s dětmi,
- školní výlety,
- tuzemské lázeňské hosty. [Ptáček; Urbančíková, 2019 c]

V oblasti webových stránek Domu přírody Třeboňska sleduje KPNV jejich funkci v usměrňování očekávání návštěvníků před příjezdem do území, informování o aktuálním dění v CHKO a v prezentaci podrobnějších a odbornějších informací, což v terénu není možné. Návštěvník webu by se zejména měl dozvědět, v čem spočívá jedinečnost CHKO (tedy hlavní a dílčí sdělení interpretace) a pocítit obdiv k jedinečnosti území. Web by měl také lákat k návštěvě domu přírody a dalších vhodných lokalit. [Ptáček; Urbančíková, 2019 c]

5.4 Absence vlastního interpretačního plánu pro Dům přírody Třeboňska

V případě Domu Třeboňska dosud nebyl zhotoven interpretační plán. K dispozici je pouze zde zmíněná Koncepce práce s návštěvnickou veřejností, která se zabývá celou CHKO, řeší DP pouze dílčím způsobem. Jak dokazuje následující tabulka, převzatá z již vyhotoveného Interpretačního plánu Domu přírody Brd, interpretační plán DP by měl vycházet interpretačního plánu celé CHKO.

Tabulka č. 6 ukazuje, že interpretační plán DP vychází z KPNV. Zdroj: [Ptáček; Urbančíková, 2017: 6]

Ze zobrazeného schématu je zřejmé, že ač interpretační plán domu přírody vychází z koncepce práce s návštěvnickou veřejností, může se v mnohých ohledech lišit nebo může být v některých detailech blíže specifikovaný. Konkrétně jak uvádějí [Ptáček; Urbančíková, 2017]

- Analýza území tvoří společný základ obou dokumentů, u domu přírody někdy bývá rozšířena o specifika lokality, ve které je dům přírody umístěn,
- Cíle interpretace v území jsou základem, ze kterého vychází cíle interpretace domu přírody, musí být vzájemně kompatibilní,
- Cílové skupiny v území jsou základem pro stanovení cílových skupin domu přírody, cílové skupiny musí být vzájemně kompatibilní,

- Klíčová sdělení území jsou základem pro definování klíčových sdělení domu přírody. Dům přírody by měl obsahově pokrýt celé území CHKO, ale může dát různým klíčovým sdělením území různou váhu a prostor v expozici, mimo jiné v závislosti na lokalitě DP a jejím potenciálu pro ilustraci konkrétních klíčových sdělení,
- Prostředky interpretace v území definují jako jeden z hlavních prostředků interpretace a práce s návštěvníky v celém území CHKO právě návštěvnické středisko – dům přírody,
- Prostředky interpretace v domě přírody stanovují, jaké prostředky budou využity v rámci expozic domu přírody,
- Doprovodná infrastruktura a služby v území definuje celkový rámeček, z něhož pak vychází,
- Doprovodná infrastruktura a služby v domě přírody, která se už zaměřuje pouze na prvky související s provozem domu přírody.

Ze zásad interpretačního plánování a z komentářů k předchozí tabulce je patrné, že i v případě Třeboňska je nezbytností vybudovat interpretační plán domu přírody. Klíčová sdělení pro DP Třeboňska však již byla zvolena v KPNV. Jsou uvedena v podkapitole 5.2 stejně jako klíčová sdělení, ze kterých vycházejí.

Následující části práce, kterou lze označit za empirickou, se budu věnovat analýze domu přírody Třeboňska v různých ohledech. V případě vztahu k interpretačnímu plánu pak vzhledem k absenci interpretačního plánu pro dům přírody samotný pouze vztahu k interpretačnímu plánu celé CHKO, který byl v této kapitole pro tyto účely rozebrán a který uvažuje dům přírody jako hlavní prvek interpretace v rámci CHKO, který by navržená sdělení v KPNV měl komunikovat.

6. Zvolená metoda výzkumu

Jak bylo zmíněno v úvodu, cílem této práce je zanalyzovat projekt Domu přírody Třeboňska, jeho expozici a další činnost. Zjistit, zda stanovené cíle projektu Domu přírody Třeboňska současná expozice naplňuje, zda její současná koncepce může vést k ochraně třeboňské krajiny. Cílem je také zjistit nebo popřípadě dále navrhnout, jak vhodně zjistit, zda si návštěvníci expozici Domu Třeboňska vhodně vykládají a skutečně odnášejí to, co si od expozice slibují její zadavatelé, autoři a provozovatelé a jak na návštěvníky současná expozice působí. Naplnění těchto cílů je obsahem práce od této kapitoly dále. Od následující kapitoly tak lze tuto část práce označit za empirickou. Tato kapitola samotná popisuje zvolenou metodu výzkumu.

Na tomto místě je jistě důležité poznamenat, proč jsem pro výzkum mezi mnoha domy přírody vybral právě ten třeboňský. Dům přírody Třeboňska byl zřízen jako jeden z prvních domů přírody v roce 2010. Zásadní je v případě třeboňského domu přírody fakt, že se nejedná o expozici budovanou na míru programu Dům přírody a jeho cílům, nýbrž jde o původní expozici Krajina a lidé, která byla po několika letech provozování do konceptu domu přírody začleněna. Expozice třeboňského DP tak na rozdíl od jiných nebyla budována přímo pro potřeby programu. Vzhledem k současným potřebám DP je tedy expozice, která vznikla před více než deseti lety s relativně jiným záměrem, z velké části nevyhovující. Je tedy nasnadě zjistit, zda a do jaké míry expozice Krajina a lidé vyhovuje konceptu programu Dům přírody a jím sledovaným cílům. Koncepce práce s návštěvnickou veřejností se již o jistých nedostatcích ve vztahu k sledovaným cílům zmiňuje a v některých ohledech navrhuje doplnění či rekonstrukci expozice. Zároveň spolu s některými zaměstnanci Domu přírody Třeboňska hovoří o dalších limitech současné expozice, která při budování ne zcela zohledňovala zásady dobré interpretace. Jelikož je tedy v případě Domu přírody Třeboňska uvažováno procést rekonstrukci tak, aby limity současné expozice byly odstraněny nebo zmírněny a aby expozice lépe odpovídala sledovaným cílům. Výsledky této práce mohou tak v případě rekonstrukce být přínosnější, než kdyby pro případovou studii byl vybrán jiný DP, zejména pokud se podaří

analyzovat limity expozice a slabá místa ve vztahu k sledovaným cílům programu. Práce tak může být praktickým dokumentem při sestavování interpretačního plánu domu přírody, který opět v případě Domu přírody Třeboňska zatím nebyl vyhotoven.

Dům přírody Třeboňska byl tedy vybrán jako příklad domu přírody, který nebyl vybudován od samého začátku pro potřeby programu s předem definovanými cíli v rámci interpretačního plánování a který má být vzhledem k již reflektovaným nedostatkům ze strany provozovatele a zadavatele rekonstruován. Zkoumán tedy bude případ domu přírody, který má být obnoven vzhledem ke svým nekvalitám, zejména nedostatkům v interpretačním plánování. Práce pak bude přínosem v odhalení a definování konkrétních nekvalit a nedostatků, zároveň i pozitiv, na kterých lze dále stavět.

6.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Jak jsem se zmínil výše, tato práce se věnuje zkoumání projektu Domu přírody Třeboňska celkově jako fenoménu s cílem poskytnout případné typy a rady pro jeho další provozování. Výzkumný problém lze tedy definovat „Dům přírody Třeboňska jako fenomén“. Pro konkretizaci problému jsem pro účely výzkumu následně zvolil výzkumné otázky, které z výzkumného problému vycházejí a zaměřují se na určité dílčí aspekty. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019]

- 1. Vede existence Domu přírody Třeboňska v současné podobě k naplnění jeho stanovených cílů a očekávání?**
- 2. Daří se naplnit interpretační plán (Koncepti práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko)? A řídí se současná expozice Domu přírody Třeboňska zásadami dobré interpretace?**
- 3. Jeví se provozování Domu přírody v jeho podobě vhodnou formou, jak zvýšit ochranu přírody a krajiny CHKO (a BR) Třeboňsko a zvyšuje současná expozice DP zájem o přírodu obecně?**

6.2 Výzkumná strategie

Cílem práce je v mnoha výše zmíněných ohledech zkoumat jeden konkrétní fenomén a tím je Dům přírody Třeboňska. Jedná se tedy o případovou studii, která je podle Yin a strategií zkoumání nějakého jevu v přítomnosti v rámci jeho reálného kontextu. Konkrétně se pak podle Yinových charakteristik jednotlivých typů případových studií jedná o explanatorní studii. Tedy studii, která podává vysvětlení případu tím, že rozebírá jeho jednotlivé příčinné řetězce, přitom obvykle využívá nějakou vytvořenou teorii. Cílem je odkrývat méně známé nebo dosud neznámé vztahy a struktury daného případu, analyzovat jejich charakter, identifikovat příčiny a důsledky. [Yin: 2014] Právě tyto jevy budu zkoumat na případu Domu přírody Třeboňska. Konkrétně okolnosti jeho vzniku, vztahu k teorii interpretace, představy zadavatelů a provozovatelů, částečně jejich vztahy a zejména to, jak Dům přírody Třeboňska působí na návštěvníka, tedy zda si skutečně odnáší to, co je představou zadavatele a provozovatele.

K úplnosti případové studie je třeba zkoumat všechna dostupná data týkající se daného jevu, popřípadě vytvářet vlastní data, jako jsou například zápisky v terénním deníku, rozhovory nebo dotazníky. Pro případovou studii Domu přírody Třeboňska jsem tedy zkoumal jeho expozici, webové stránky, mediální prezentaci, sociální sítě, informační a propagační materiály, návštěvní knihy, periodika vydaná ze strany Města Třeboně a dokumenty definující cíle a fungování projektu jako je například KPNV. V případě vytvoření vlastních dat jsem pozoroval návštěvníky expozice za vedení terénního deníku, provedl jsem s návštěvníky rozhovory ohledně jejich návštěvy expozice. Dále jsem provedl expertní rozhovory s lidmi zainteresovanými v projektu Dům přírody Třeboňska, tedy se zástupci zadavatelů a provozovatelů a vytvořil jsem návrh pro kvantitativní formu sběru dat, který vychází z interpretace předchozích vytvořených kvalitativních dat a z prozkoumání dostupných dokumentů. Pro úplnost případové studie je jeho realizace nezbytností.

Použití takovéto kombinace metod ve společenskovědním výzkumu nazýváme triangulací. Jedná se o záměr odstranit zejména kombinací kvalitativních a kvantitativních metod nedostatky, které by vznikly, pokud by byla pro potřeby zkoumání daného fenoménu použita

pouze ta či ona metoda. V případě kvantitativních metod hrozí zejména špatná interpretace získaných dat a odtrženost výsledků od reality, v případě kvalitativních metod je zase obtížné nárokovat výsledkům zobecňující sílu. [Disman,2002]

Jedním z výstupů výzkumu je pak SWOT analýza definující silné a slabé stránky současného Domu přírody Třeboňska, příležitosti a ohrožení, která vychází z dále zmíněných provedených technik výzkumu. SWOT analýzu lze vnímat jako jakési shrnutí provedených analýz, ze kterých vychází rady a tipy pro další provozování DP Třeboňska, což sledují cíle této práce. Tyto rady jsou však lépe zmiňovány v jednotlivých analýzách a aby byly čtenáři poskytnuty, je nutné číst celý obsah analýz, tedy jednotlivých podkapitol kapitoly č. 7. SWOT analýza je užitečným nástrojem, který na základě analýzy silných a slabých stránek a pojmenování příležitostí a hrozeb, poskytne potřebné informace a inspiraci pro zpracování vize [Miller, 2018], kterou v případě DP Třeboňska bude představovat Interpretační plán vyhotovený v souladu s KPNV CHKO Třeboňsko. Třeboňský dům přírody již existuje a je provozován i přes nedostatky vzhledem k cílům sledovaným v interpretačním plánování. Při případné rekonstrukci nebo doplnění expozice domu přírody je nutné znát současné silné a slabé stránky projektu. SWOT analýza je tak vhodným prostředkem k jejich odhalení.

Tabulka č. 7 ukazuje schéma, podle kterého se vytváří SWOT analýza. Zdroj: [Miller, 2018: 5]

6.3 Pozorování

Jako první techniku svého zkoumání Domu přírody Třeboňska jsem použil pozorování. V prvním případě šlo o zúčastněné pozorování, kdy jsem se v listopadu roku 2018 zúčastnil zasedání Řídícího výboru programu Dům přírody v DP Litovelského Pomoraví, kde jsem byl přítomen výměně zkušeností ze strany provozovatelů různých DP. Dále šlo zejména o pozorování nezúčastněné, kdy jsem září, říjnu a listopadu 2021 sledoval návštěvníky expozice DP Třeboňska a zapisoval si poznámky do terénního deníku o tom, čemu návštěvníci věnují pozornost, jak dané prvky expozice komentují. O nezúčastněné pozorování se jednalo proto, že v této fázi výzkumu jsem s návštěvníky nikterak neinteragoval, nevytvářel osobní vztahy a pozorování nemělo etnografický charakter. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019] Zajímalo mě

chování návštěvníků v daném prostředí, v Domě přírody Třeboňska. Částečně jsem pak návštěvníky sledoval prostřednictvím videokamer umístěných v prostorách pokladny, které slouží pro dohled personálu nad expozicí. Sledování kamer mi podobně jako nezúčastněné pozorování umožnilo sledovat, kde a jakou dobu se návštěvníci nejvíce nebo naopak nejméně zdržují. Výhodou pak bylo, že jsem při větší návštěvnosti mohl vzhledem k umístění kamer v každé místnosti expozice sledovat naráz všechny návštěvníky, velkou nevýhodou pak absence zvuku, kdy jsem nemohl návštěvníky prostřednictvím sledování kamer poslouchat.

Na základě trendů, jež jsem zaznamenal z pozorování, jsem následně sestavil otázky pro expertní rozhovory se zadavatelem a provozovatelem expozice Domu přírody Třeboňska.

6.4 Polostrukturované rozhovory

V rámci triangulace jsem jako další techniku kvalitativního sběru dat v případové studii využil polostrukturované rozhovory. Na základě vlastní analýzy expozice, pozorování návštěvníků a dokumentů týkajících se Domu přírody Třeboňska jsem sestavil otázky pro rozhovor s lidmi zainteresovanými na projektu. Tedy se zástupci zadavatele a provozovatele projektu. Nejprve jsem před rozhovory s návštěvníky upřednostnil právě expertní rozhovory se zmiňovanými, abych zjistil, jaké v projektu sledují cíle a jaké má podle nich projekt slabé a silné stránky. Až poté jsem přešel k rozhovorům s návštěvníky, kdy jsem zjišťoval, zda si opravdu odnášejí to, co si od projektu zadavatelé a provozovatelé slibují.

Polostrukturované rozhovory, tedy rozhovory s částečně připravenou strukturou, mně i narátorovi poskytly jistou míru flexibility a otevřenosti. Měl jsem připravené jisté okruhy, na které jsem se narátorů ptal, přesto si vždy rozhovor zachoval volnost, abych nechal narátory rozmluvit, dostali prostor pro vlastní vyjádření a vlastní formulace. Mnohdy tak v rozhovorech vyvstala nová témata, která mě vzhledem k předmětu zkoumání zajímala a polostrukturovaný rozhovor mě tak přivedl na oblasti, které jsem při přípravě rozhovoru neočekával. Zároveň jsem vždy vzhledem k předem připraveným otázkám dostal odpovědi na všechna témata, která jsem považoval za důležitá. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019] Ne úplná standardizace

rozhovoru si u odpovědí nevyutila přílišná omezení a lze tedy očekávat, že výsledky z této části výzkumu provedené kvalitativní formou prostřednictvím rozhovorů budou mít vysokou validitu. [Disman: 2002]

Z pohledu etiky výzkumu poskytli všichni narátoři informovaný souhlas v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR). Narátoři byli informováni o možnosti kdykoliv informovaný souhlas odvolat, vyžádat si informace o zpracování údajů a o možnosti jejich doplnění. Dále byli informováni o možnosti kdykoliv od výzkumu odstoupit, o tom, kde získají přístup k hotové práci. Narátoři z množiny expertů projevili svůj souhlas podpisem formuláře informovaného souhlasu, v případě návštěvníků jsem volil formu ústního představení problematiky a ústního souhlasu, jelikož jsem zprvu, když jsem se pokoušel návštěvníkům předložit písemnou verzi informovaného souhlasu, byl odmítán s obavou poskytnout podpis. Klíčovou roli z hlediska etiky výzkumu hraje anonymizace dat. Anonymizace dat se řídí zejména požadavky narátorů. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019] Ačkoliv žádný z narátorů i přes poučení v informovaném souhlasu anonymizaci dat nepožadoval, rozhodl jsem se všechny narátory z řad návštěvníků z důvodu jejich i mé vyšší bezpečnosti částečně anonymizovat. Zde v práci tyto narátory uvádím pod jejich křestním jménem, místem pobytu a důvodem jejich návštěvy Třebońska, s čímž uvedli výslovný souhlas. U některých narátorů uvádím smyšlená jména. Narátory z řad expertů, tedy zástupce provozovatele a zadavatele expozice pak neanonymizuji, až na výjimku brigádníků pokladny domu přírody. Žádný z těchto narátorů nevyslovil potřebu anonymizace, zejména by však anonymizace těchto osob byla obtížná, jelikož se jedná vždy o ojedinělou osobu, která je stejně každým čtenářem práce dohledatelná. Například referentka DP je pouze jedna osoba a byla by velice těžko anonymizovatelná.

Ohledně výběru vzorku jsem pro expertní rozhovory vybral vždy alespoň jednoho zástupce na každé úrovni projektu. Jedná se o zástupce zadavatelů – tedy zaměstnance AOPK ČR a

zástupce provozovatele – tedy zaměstnankyni MěÚ Třeboň/referentku DP a zaměstnance pokladny expozice. Jako narátor pro expertní rozhovory by se jistě hodil i autor KPNV, jehož jsem nakonec za účelem rozhovoru nekontaktoval, neboť se jedná spíše o teoretika. Cenné informace ohledně interpretačního plánování jsem tak získal přímo z jím vytvořené KPNV a od zadavatelů a provozovatelů, kteří její tvorbu připomínkovali a dobře znají problematiku domu přírody z terénu. Se zástupkyní z ústředí AOPK, která je za projekt DP zodpovědná, mi pro analýzu postačily zápisky z našeho neformálního setkání, telefonátů a její publikace na webu programu Dům přírody a její příspěvky v časopise Ochrana přírody. Za účelem rozhovoru jsem kontaktoval i autora původní expozice Krajina a lidé, který nakonec z časových důvodů na jeho straně nemohl rozhovor poskytnout.

Pro rozhovory s návštěvníky jsem zvolil účelový výběr vzorku, tak jak popisují [Novotná; Špaček; Štvoříčková, 2019]. Konkrétně jsem narátory volil tak, abych měl zastoupeny všechny sledované kategorie návštěvníků uvažované v KPNV, a zároveň jsem vybral ty návštěvníky, kteří v expozici strávili alespoň 30 minut. Zprvu jsem se snažil oslovovat i narátory, kteří expozicí pouze rychle prošli, což by mělo také jistou výpovědní hodnotu, avšak ti nebyli schopni reagovat na připravené otázky a zejména poskytnutí rozhovoru ve většině případů odmítali.

Z řad návštěvníků se podařilo nalézt respondenty z většiny klíčových skupin, které definuje KPNV a které zároveň vysledovali provozovatelé DP, a to v relativně poměrném zastoupení. Tedy mezi lázeňskými hosty, staršími páry a rodinami s dětmi. Bohužel se nepodařilo zajistit respondenty z řad školních výletů (jedna školní skupina však při návštěvě byla pozorovaná a částečně dotazovaná mimo design polostrukturovaného rozhovoru) a z klíčové skupiny cyklistů. Důvodem v případě cyklistů může být fakt, že výzkum probíhal v měsících říjnu a listopadu, kdy je již pohyb cyklistů po CHKO Třeboňsko výrazně menší než v prázdninových měsících. Dalším důvodem může ale také být umístění domu přírody do zámeckého areálu se vstupem z parku, kdy není pro skupinu cyklistů úplně dostupný, což následně potvrdili respondenti z řad zadavatelů a provozovatelů DP, že spatřují jako problém.

Velkým limitem rozhovorů s návštěvníky se v průběhu realizace výzkumu ukázala relativní neochota návštěvníků poskytovat rozsáhlý rozhovor. Musel jsem se tedy v rozhovorech zaměřit pouze na pár zásadních otázek, aby rozhovor netrval moc dlouho. Není divu, v případě mého výzkumu se nejednalo o předem domluvené rozhovory s narátory, kteří by například vyprávěli o své činnosti, ale přímo jsem oslovoval návštěvníky Domu přírody, kteří (mnohdy v doprovodu svých dětí) přišli do Domu přírody trávit volný čas, často v rámci dovolené, kdy bude logicky ochota věnovat se rozhovoru pro účely výzkumu menší. Přesto se mi podařilo získat data z rozhovorů s dvanácti návštěvníky, která doplňují o data získaná z neformálních rozhovorů s dalšími zcela náhodnými návštěvníky a z poslechu rozhovorů mezi návštěvníky samotnými, které jsem získal v průběhu pozorování.

Následně jsem vždy ihned tentýž den po rozhovoru přistoupil k jeho transkripci a tím započal částečnou analýzu dat, abych odhalil případné nedostatky v designu výzkumu. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019] Jako formu přepisu jsem zvolil doslovnou transkripci, kdy jsem zaznamenal mluvený jazyk do psaného textu. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019] Následně jsem analyzoval data za pomoci kódování, tedy že jsem v transkripci opatřil konkrétní segmenty popiskem. [Novotná; Špaček; Šťovíčková, 2019] V přílohách práce pak zveřejňuji dva přepisy rozhovoru, jeden expertní (příloha č. 5) a jeden rozhovor s návštěvníkem (příloha č. 6). Tyto dva rozhovory jsem zvolil pro jejich obsáhlost a vysokou výpovědní hodnotu ve srovnání s dalšími rozhovory, jejichž přepisy pak zveřejňuji v zvláštním souboru, jenž je oficiální přílohou práce.

Seznam respondentů – zástupci zadavatele a provozovatele DP (experti)

1. **RNDr. Markéta Drábková** – zaměstnankyně SCHKO Třeboňsko, kde má na starost ekologickou výchovu, spoluprací se školami a veřejností i Dům přírody Třeboňsko. Učitelka biologie na třeboňském gymnáziu.
2. **Mgr. Marie Jirková** – zaměstnankyně MěÚ Třeboň – provozovatele DP Třeboňsko, jehož je referentkou. Ekoložka. Členka SIMID, velmi dobře se pohybuje v tématu interpretace.

3. **Brigádník 1** – zaměstnanec DP Třeboňska, má na starost jeho provoz, má zkušenosti s pozorováním návštěvníků.
4. **Brigádník 2** – zaměstnanec DP Třeboňska, má na starost jeho provoz, má zkušenosti s pozorováním návštěvníků.

Seznam respondentů - návštěvníci

1. **Alena.** Mladá matka, návštěvnice z České Třebové, na cestě na dovolenou do zahraničí volí zastávku v Třeboni. V DP s dětmi a manželem zhruba 30 minut, sledují zejména dětskou linku Mildy Dubulíka. Minimální pozornost věnují videokioskům, krátkou dobu sledují film „Výlov rybníka – rybářův den“. Rozhovor před Domem přírody, zatímco děti pouštějí skořápky po Staré a Nové řece.
2. **Boris.** Senior, lázeňský host z Prahy. V Domě přírody zhruba hodinu, nejvíce času věnuje sálu přírody, kde na videokiosku sleduje veškeré snímky a věnuje se vycpaninám. Sleduje „Rok v krajině mokřadů“. Rozhovor v sále přírody s přesunem do místnosti věnované rybníkářům.
3. **Eliška.** Návštěvnice z Brna, mladá matka v DP se dvěma dětmi po dobu cca 30 minut. Nejvíce času tráví s dětmi u vycpanin, poznávají jednotlivé druhy. Videokiosky pouštějí minimálně, shlédnou část snímku „Výlov rybníka – rybářův den“. Rozhovor v sále přírody.
4. **Gabriela a Tomáš.** Mladý pár, turisté z Nymburka na víkendovém relaxačním pobytu. V expozici přes hodinu, poslouchají některé videokiosky, sledují „Rok v krajině mokřadů“. Rozhovor v promítacím sále.
5. **Jana a Pavel.** Turisté senioři z Kladna. Pěší turisté, kteří jsou pravidelnými návštěvníky Třeboňska. V expozici zhruba 45 minut, v prvních dvou místnostech pouštějí videokiosky, poté sledují „Rok v krajině mokřadů“. Rozhovor v místnosti věnované rybníkářům.
6. **Verča a Petra.** Mladé učitelky 1. stupně ZŠ z Prahy, společně na podzimních prázdninách. Poslouchají videokiosky v místnosti věnované rybníkářům, poté již ne.

Sledují „Výlov rybníka – rybářův den“. V expozici lehce přes půl hodiny. Rozhovor v místnosti věnované rybníkářům.

7. **Rostislav.** Pěší turista z Brna středního věku. Na dovolené se dvěma syny. V expozici kolem hodiny, pouštějí některé videokiosky a film „Výlov rybníka – rybářův den“. Rozhovor v prostoru pokladny.
8. **Luboš.** Pěší turista z Prahy středního věku. Na dovolené s manželkou a dvěma dětmi. V expozici zhruba 45 minut. Pouští videokiosky o rybářství a „Výlov rybníka – rybářův den“. Zejména se s dětmi věnují vycpaným zvířátkům. Rozhovor v místnosti rybníkářů.
9. **Zdeněk a Jiřina.** Pěší turisté, senioři z Plzně. V expozici necelou hodinu, zajímají se zejména o principy vodních toků, Jiřina aktivně vyžaduje o pokladny informační brožurku k Nové řece. Rozhovor v zámeckém parku.
10. **Pavlína a Radana.** Lázeňské klientky středního věku z Jičína a Mikulova. V expozici zhruba 40 minut, pouštějí videokiosky zejména v sále přírody, sledují „Rok v krajině mokřadů“. Rozhovor v sále přírody.
11. **Markéta.** Učitelka dějepisu z Vrchlabí středního věku. Návštěvu Domu přírody opakuje při každé návštěvě Třeboňska. V expozici déle než hodinu, pozorně poslouchá všechny videokiosky, pouští oba filmy. Rozhovor v místnosti věnované schwarzenberskému hospodaření.
12. **Dana.** Hospodská z Brna středního věku, klientka lázní. V expozici zhruba 40 minut, videokiosky nepouští žádné, pouze na konci film „Rok v krajině mokřadů“. Rozhovor v sále přírody.

6.5 Dotazníkové šetření pro potřeby evaluace

Nejvhodnější formou pro evaluaci expozice domu přírody je forma kvantitativní prostřednictvím dotazníku, jak říkají [Ptáček: 2012] nebo [Carter: 2004] a jehož realizace je pro úplnost případové studie nezbytná. Evaluace kvalitativní formou zcela jistě není nemožná, avšak pokud je jedinou zvolenou metodou výzkumu, budou mít výsledky výzkumu i přes

zmíněnou očekávanou vysokou validitu pravděpodobně nižší reliabilitu a nepůjdou vztáhnout na všechny návštěvníky expozice Domu přírody Třeboňska. [Disman: 2002] Právě v případě provádění evaluace je vhodné zvolit triangulaci výzkumných metod k eliminování nedostatků jednotlivých metod, jak radí například i [Carter: 2004]

Velkým limitem dotazníkového šetření je nutnost získání dat od velkého množství respondentů. [Ptáček: 2012] hovoří o minimu 50 vyplněných dotazníků za den, optimum stanovuje kolem 100 dotazníků. Při minimálně sedmi osobodnech, o kterých se zmiňuje [Carter: 2004], jako o potřebném času k provádění evaluace, se dostáváme na počet zhruba 700 respondentů, aby data ohledně evaluace mohla být interpretovatelná s vysokou reliabilitou. Pokud jsem prováděl výzkum v Domě přírody Třeboňska v měsících říjnu a listopadu, kdy je již zejména v listopadu omezená otevírací doba expozice na dva dny v týdnu a denní návštěvnost se v některých dnech pohybuje pouze v jednotkách návštěvníků, bylo dopředu nereálné získat relevantní vzorek pro kvantitativní výzkum. Dotazníkové šetření je v případě Domu přírody Třeboňska nutné realizovat v měsících letních prázdnin, kdy pravidelně podle slov zaměstnanců denní návštěvnost expozice přesahuje 100 návštěvníků. Ostatně pro potřeby KPNV byl již proveden výzkum v prostoru CHKO Třeboňsko v rozmezí května – září 2018, ve kterém bylo osloveno 253 respondentů. [Ptáček; Urbančíková, 2019 a] V následné interpretaci kvantitativních dat si autoři uvědomují limity interpretace výsledků na základě malého vzorku respondentů. Z důvodu předpokladu nesehnání adekvátně velkého, respektive malého vzorku respondentů dotazníkového šetření v období výzkumu jsem se rozhodl zaměřit se efektivněji na jiné metody v rámci případové studie a dotazníkové šetření nerealizovat. Jedním z výstupů této práce však je sestavený dotazník připravený na následnou případnou realizaci v prázdninových měsících. Dotazník jsem sestavil na základě cílů stanovených v Interpretčním plánu CHKO (KPNV) a na základě interpretace dat vlastního kvalitativního výzkumu, provedeného mezi lidmi zainteresovanými na projektu Domu přírody Třeboňska a jeho návštěvníky. Dotazník je součástí příloh práce. (příloha č.2)

EMPIRICKÁ ČÁST

Od následující kapitoly lze práci považovat za empirickou. Hlavním předmětem následujících kapitol je výzkum a následující analýza expozice i další činnosti Domu přírody Třeboňska v různých ohledech. Ve vztahu k zásadám dobré interpretace, k cílům ustanoveným v Konceptu práce s návštěvnickou veřejností a k cílům programu Dům přírody. Empirická část obsahuje i výsledky částečné evaluace DP a analýzu jeho forem prezentace na veřejnosti.

7. Expozice domu přírody Třeboňska³

7.1 Popis současné podoby expozice

Vlastní expozice Domu přírody Třeboňska je aplikována na původní expozici Krajina a lidé z let 2002-2005. Autorem celkové koncepce, architektonického a výtvarného řešení a návrhů digitálních fotografií je Ing. arch. Vladimír Bouček. Autory námětu a koncepce původní expozice (jež je v provozu i v současnosti v rámci programu Dům přírody) jsou tehdejší zaměstnanci Informačního a kulturního střediska města Třeboně Ing. Marcela Kolářová

³ V této kapitole, která analyzuje podobu současné expozice, je nutná častá citace a parafráze obsahu informačních panelů, které jsou součástí expozice. Pro přehlednost citací z panelů volím zvláštní normu citace, kdy je na citované a parafrázované panely odkazováno následujícím způsobem. Na citace a parafráze z expozice je odkazováno formou názvu expozice, tedy „Krajina a lidé“. Následující arabská číslice vyjadřuje konkrétní místnost, tedy 1-5, vstupní prostor je označen číslicí 0. Římská číslice pak označuje pořadí informační tabule v rámci místnosti v souvislosti se vzdáleností od vchodu z předchozí místnosti počínaje číslem I vždy u nejbližšího panelu ke zmíněnému vchodu, v případě vstupního prostoru od vchodu do expozice. Videokiosky jsou pak citovány či parafrázovány nejprve číslem přiřazeným k místnosti a písmeny VK a následně římskou číslicí, která označuje pořadí videa na daném videokiosku. Tato citační norma je dále použita v analýzách, které představují následující kapitoly této práce.

a Ing. Mirka Žáková spolu se zaměstnanci Správy CHKO Třeboňsko RNDr. Miroslavem Hátlem, CSc. a Janou Jandovou. Dále se na vzniku expozice podílela Ing. Marcela Roche z Českého nadačního fondu pro vydrů říční. Expozice vznikla za podpory Informačního a kulturního střediska města Třeboně, Státního fondu životního prostředí České republiky, Města Třeboně, Vlády Lucemburska, Českého nadačního fondu pro vydrů říční, Národního památkového ústavu a Správy Chráněné krajinné oblasti a biosférické rezervace Třeboňsko. [Krajina a lidé, 0.III.] Expozice je umístěna v centru města Třeboně v prostorách sklepení třeboňského zámku se vstupem ze zámeckého parku. Provozovatelem expozice je Město Třeboň, pronajímatelem prostorů Národní památkový ústav. Expozici představuje pět tematických místností doplněných o vstupní prostor s pokladnou, který zároveň slouží jako malé informační centrum a o venkovní část expozice, která prezentuje rozdíl mezi meandrující (Starou) a napřímenou (Novou) řekou. Každá z místností je doplněna o videokiosek s dotykovým monitorem, ze kterého si návštěvník může pustit detailnější informace k danému tématu, jemuž se místnost věnuje.

Vstupní prostor s pokladnou

Je první místností vnitřní části expozice. Výrazným prvkem je pokladna expozice, která slouží zároveň jako malé informační centrum. K volnému odběru je velké množství papírových prospektů vztahující se CHKO a BR Třeboňsko, městu Třeboni i dalším mnohdy vzdálenějším turistickým cílům. K prodeji pak menší spektrum pohlednic a upomínkových předmětů typu turistické vizitky nebo magnetky. Možné je zakoupit i plyšová zvířátka a omezené množství publikací. V místnosti jsou též umístěny informační panely, které podávají základní souhrnné informace o CHKO a BR Třeboňsko, městu Třeboni, zdejších kulturním dědictví, přírodě Třeboňska a památkách v krajině. Vstupní místnost je doplněna o videokiosek, na němž lze vybrat z dvanácti snímků, které poskytují informace o jednotlivých naučných stezkách, památkách a muzeích Třeboňska. Ve vstupní místnosti je také úvod do tematicky laděných dětských prohlídek, kterým se detailně věnuji v posledním odstavci této podkapitoly.

1. místnost – místnost věnovaná rybníkářům

Tato místnost je věnována rybníkářské tradici, zejména osobnostem, které se na Třeboňsku o rozvoj rybníkářství zasloužily. Expozici v místnosti dominuje torzo dubu, který byl vichřicí povalen v Branském lese nedaleko Třeboně, v bývalé oboře. Jeho stáří je odhadnuto na 300 let, v obvodu měří u paty kmene 5,90 metru. [Krajina a lidé, 1.V.] Zajímavý je způsob, jakým byl dub aplikován do expozice. Vzhledem k stísněným prostorám v oblasti vstupu do expozice musel být rozřezán a pak opět citlivě sestaven na místě, které zaujímá v rámci expozice. Dále je místnost doplněna o rybářské náčiní, ukázkou historických dokumentů dokládajících rybníkářskou tradici na Třeboňsku, repliku výpustné trouby, která sloužila k vypouštění rybníků a skleněnou vitrínu s ukázkou ryb chovaných v rybnících na Třeboňsku. Pod vitrínou je dodatečně nad rámec původní expozice umístěna krabice s malými papírovými zalaminátovanými rybami, které mohou nejmenší návštěvníci lovit na přiloženou udičku a podle klíče na stěně určovat, o jakou rybu se jedná. V místnosti je po celou dobu produkována příjemná hudba doplněna o zvuky ptactva navozující klidnou atmosféru. V místnosti je také umístěn videokiosek nabízející pětici krátkých snímků informující o zakladatelích třeboňské rybníkářské a rybářské tradice a vodních dílech Třeboňska. Na místnost navazuje sociální zařízení o kapacitě jedné toalety pro dámy a jedné pro muže doplněné o jeden pisoár.

2. místnost – schwarzenberské hospodaření

Následující místnost se věnuje hospodaření na schwarzenberském panství. Dominantním prvkem této části expozice je původní lednice z roku 1915, v níž se chladilo ledem [Krajina a lidé, 2.III.], s ukázkou chlazených zvířat. Zde je opět nabízena aktivita pro nejmenší, kteří mohou určovat zvířecí vycpaniny chlazené v lednici. Součástí místnosti je také videokiosek, který poskytuje shlédnutí čtyř krátkostopážních snímků týkajících se osobností schwarzenberského rodu, schwarzenberského hospodaření a pivovarnictví. V rohu místnosti je pak umístěna plastika kuchařky připravující pokrm.

3. místnost – expozice lázeňství

je věnována třeboňské lázeňské tradici. Místnosti dominuje plastika dámy podstupující rašelinovou koupel za péče lazebnice. Dále je k vidění výstava dámské kosmetiky a kosmetických pomůcek. Nad rámec původní expozice je zde doplněno torzo části dubového kmene, který stovky let ležel v rašelině, jež ho zakonzervovala. Podobně jako v předchozích místnostech je i zde umístěn videokiosek nabízející shlédnutí tří snímků týkající se historie lázeňství v Třeboni a zdejších dvou lázeňských zařízení Bertiny lázně a sanatorium Aurora.

4. místnost – sál přírody

pojednává o přírodě Třeboňska. Velkou část místnosti představuje model přírodního prostředí, který je rozdělen do tří tematických částí – rybník, rašeliniště a les. Do vytvořeného prostředí jsou umístěny vycpaniny zvířat, které jsou vždy pro prezentovaný biotop na Třeboňsku typické. Pro každý biotop (rybník, rašeliniště, les) je v rámci expozice umístěna kniha z plechových listů, kterou lze listovat, prohlížet si faunu Třeboňska a následně konkrétní živočichy hledat v podobě vycpanin v umělém biotopu. V protilehlé části místnosti jsou umístěny vitríny doplňující zmíněné tři biotopy o zobrazení ekosystému starého dubu, v další vitríně lze spatřit vycpaninu čápa bílého. Třetí vitrína pak nabízí pohled na vycpaninu orla mořského. Expozice v místnosti pak obsahuje informační panely popisující třeboňské biotopy, konkrétně rybníky, rašeliniště a řeku Lužnici, což v posledním případě nekoresponduje s uměle vytvořeným biotopem s vycpaninami, který znázorňuje (ač částečně také řeku) spíše faunu lesní. Příjemné klima místnosti navozuje reprodukce zvuků fauny. I zde je možnost shlédnutí šesti snímků na videokiosku, týkající se druhů typických stanovišť Třeboňska jako jsou řeky, rybníky, rašeliniště a slatiniště, lesy a stromy v krajině, louky a pastviny, váté písky a suchá stanoviště.

5. místnost – promítací sál

pak představuje kinosál s pohodlnými polstrovanými sedačkami a lavicemi, ve které je možné shlédnout dva oproti videokioskům relativně delší snímky, které si kdykoliv během prohlídky

může spustit sám návštěvník pomocí panelu umístěného v zadní části promítacího sálu. První z nich s názvem „Rok v krajině mokřadů“ dokumentuje typickou faunu Třeboňska, zejména se zaměřením na ptactvo, okrajově se snímek věnuje i floře. Druhý snímek, jenž nese název „Výlov rybníka – rybářův den“ dokumentuje výlov rybníka Podsedek s odborným komentářem z oblasti rybářství. Na konci snímku se děj přemísťuje do hospody, kde snímek dokumentuje průběh oslavy výlovu – dolovné. Delší stěny videosálu obdélníkového půdorysu jsou lemovány podsvícenými obrázky zachycujícími krajinu Třeboňska, které v době promítání filmu zhasínají a po skončení promítání se opět rozsvěcují.

Venkovní část expozice

Venkovní část expozice, která se nachází před vstupem do vnitřních prostor, představuje vodní prvek, dokládající rozdíl v rychlosti odtoku vody meandrujícím a napřímeným tokem. Jedná se o znázornění rozdílu mezi původní Starou a Štěpánkem Netolickým nově vybudovanou Novou řekou. Za vchodem do vnitřní části expozice jsou k dispozici skořápky vlašských ořechů, které si návštěvníci mohou zapůjčit a sledovat rozdíl v rychlosti splutí Staré a Nové řeky.

Přizpůsobení expozice dětskému návštěvníkovi

Celou expozicí provází dětské návštěvníky skřítek Milda Dubulík, který v domě přírody podle legendy bydlí a v průběhu expozice dává dětem tematické úkoly nebo poukazuje na zajímavosti. Zcela původní expozice s postavou Mildy Dubulíka nepracovala, o Dubulíkovy úkoly a postřehy byla doplněna v průběhu času formou dodatečně přidaných zalaminátovaných papírů velikosti A4 [Rozhovor Marie Jirková], které na první pohled vybočují z původní koncepce expozice. Ve vstupním prostoru mohou návštěvníci po hmatu poznávat přírodniny ukryté v neprůhledných skřínkách nebo určovat, jaká zvířata holdují zimnímu spánku. V první místnosti mohou návštěvníci s Dubulíkem lovit a poznávat druhy ryb, v části týkající se schwarzenberského panství pak poznat, čím se v minulosti v lednici chladilo, když nebyla elektřina a určit podle obrysů zvířat, které z vyobrazených v lednici v podobě vycpaniny chybí. V expozici lázeňství pak Milda Dubulík vysvětluje proces zakonzervování dřeva v rašelině a vyzývá k pohlazení rašelinou zkamenělého dubu – „mumie“. [Krajina a lidé, 3.1.]

V sále přírody pak návštěvníkům představuje krále oblohy nad Třeboňskem – orla mořského, s přirovnáním jeho rozměrů v případě roztažení křídel ke dvoumetrové posteli. [Krajina a lidé, 4.IV.]

7.2 Analýza stavu expozice v KPNV

V souvislosti s analýzou stávající interpretace je v Analytické části KPNV zmíněna i expozice Domu přírody Třeboňska. Zmíněny jsou zejména problematické jevy, na které chci v práci navazovat. Analýza míní, že expozici je vhodné rekonstruovat. V následujících bodech zmíním slabé stránky, vyplývající z textu Analytické části KPNV. Jsou jimi

- Zastaralost designu a grafiky
- Nereflektování cílových skupin, které se změnilo začleněním expozice do programu Dům přírody v roce 2010
- Absence propojení témat expozice do jednoho celku s hlavním sdělením
- Špatná ventilace promítacího sálu
- Neaktuální informace ve videokioscích
- Nevyhovuje současným požadavkům na provoz (dokazují provizorně umístěné doplňky do inventáře)
- Celkové nenaplnění poslání DP (viz. Kapitola č. 4). Výstava komunikuje pouze hodnoty CHKO, nikoliv složitější problémy, které ochrana přírody v území řeší. Řešeno je pouze v případě prohlídky s průvodcem, která však není nabízena pravidelně.

Analýza však vyzdvihuje i silné stránky současné koncepce expozice. Jsou jimi:

- Pravděpodobně vyhovující koncepce pro cílovou skupinu lázeňští hosté (jsou na takový typ expozice zvyklí, poslouchají infokiosky)
 - Splňuje původní zadání, jímž je prezentace bohatství Třeboňska
 - Estetická zajímavost (například zakomponování zámecké lednice, umístění dubu)
- [Ptáček; Urbančíková, 2016 a]

7.3 Analýza současné expozice ve vztahu k zásadám dobré interpretace

V této podkapitole se budu věnovat analýze současné expozice ve vztahu k zásadám dobré interpretace, kterým se věnuji v 1. kapitole této práce. I přesto, že současná expozice, která je původní expozicí z roku 2004, nepracovala s konkrétním interpretačním plánem, dají se v ní najít jistě prvky odpovídající zásadám dobré interpretace. Na těchto prvcích je jistě možné nadále stavět, jelikož jsou to právě ty části expozice, ve kterých podle následujících analýz mají návštěvníci největší šanci spatřit sdělení interpretace. Toto potvrzuje i Markéta Drábková. (Expozice) „Vznikla dávno a ta interpretace se tu rozvíjí až v posledních letech. Takže myslím, že když to vznikalo, že ty lidi, ať tomu říkali jakkoliv, tu interpretaci měli na mysli. Ale ty různé fígle a ty nově zjištěné věci vlastně nevěděli.“ [rozhovor Markéta Drábková]. I podle Marie Jirkové současná expozice částečně zásady dobré interpretace zohledňuje. [rozhovor Marie Jirková]

Pokud se vrátíme na začátek práce, k Tildenovým zásadním principům interpretace, je nutné využít osobní zkušenosti návštěvníka, zohlednění cílových skupin návštěvníků, odhalování hlubšího smyslu – tedy nikoliv pouhé předání informace, využít roli příběhu, provokovat k přemýšlení, zaměřením se na zájem návštěvníka jako na celek, odlišit interpretaci pro dětského návštěvníka a další návštěvnické kategorie. Podíváme-li se nad rámec Tildenových zásad, tedy k pojetí interpretace jako daru, Beck a Cable navíc uvažují oživení historie v přítomnosti, užití moderních technologií, schopnost zvolit vhodnou míru kvantity a kvality informací, rozvíjení zkušenosti interpretátora, dobré vazby (ve smyslu politické a úřednické podpory), pěstování touhy poznání krásy, kvalitní design interpretačních center a nadšení interpretátora. Z Larsenovy teorie uvedené v této práci lze zdůraznit, že interpretace klade otázky, nepodává odpovědi.

V současné expozici i přes absenci interpretačního plánu při budování expozice lze v některých prvcích zásady dobré interpretace najít, což kromě dotazovaných

zainteresovaných osob v Domě přírody Třeboňska dokazují i někteří dotazovaní a pozorovaní návštěvníci. Soulad se zásadami dobré interpretace lze však bohužel spatřovat pouze na několika konkrétních prvcích. Zbylé prvky pravděpodobně se zásadami dobré interpretace nekorespondují.

Jako interpretačně nejkvalitnější se na celé expozici jeví dětská linka Mildy Dubulíka. Později dodaná původně dětská linka je z interpretačního hlediska zjevně velkým přínosem pro podobu expozice. Vedle rozšíření o přizpůsobení expozice dětským návštěvníkům, kteří ji na základě pozorování sledují v rámci expozice téměř výhradně vyjma vycpaných zvířat v sále přírody, má však i další původně zřejmě neočekávané přínosy. Autory dětské linky jsou zaměstnanci domu přírody, podle kterých původní expozice nevhodně vzhledem k zásadám dobré interpretace mířila na cílovou skupinu široká veřejnost, tedy ve finále na nikoho. „*Když víme, že máme tři výrazné skupiny návštěvníků, tak jim nějak přizpůsobíme tu expozici. Ta široká veřejnost je prostě ale ta nejhorší věc.*“⁴ uvádí v souladu s Tildenovými zásadami Marie Jirková. [rozhovor Marie Jirková] Z pozorování vyšlo jako markantní to, že skupina návštěvníků „rodiny s dětmi“ často sleduje výhradně dětskou linku Mildy Dubulíka včetně dospělých. Na základě šetření formou rozhovorů je zjevné, že dospělí, kteří sledují výhradně linku primárně určenou dětem, jsou často schopni odnést si z expozice sledovaná sdělení. Příčinou může být právě fakt, že dětská linka ctí zásady dobré interpretace. Konkrétně jde v jednotlivých případech zejména o odhalování, osobní zkušenost návštěvníka, střídmost a kvalitu informací. Pokud se podíváme na některé jednotlivé části dětské linky, z kvalitativního šetření formou rozhovorů vyšel fakt, že všichni dotazovaní dospělí návštěvníci v případě místnosti věnované lázeňství a vitrině věnované orlu mořskému registrují výhradně informace z dětské linky Mildy Dubulíka, nikoliv z informativního textu, který je součástí expozice od jejích počátků a který na rozdíl od textu dětské linky nerespektuje zásady dobré interpretace.

⁴ Výrazné skupiny návštěvníků Domu přírody spatřuje KPNV. Jsou jimi lázeňští hosté, rodiny s dětmi a starší páry. Toto rozdělení odpovídá i datům získaným z pozorování návštěvníků, kdy opravdu zmíněné skupiny byly nejvýraznější a zástupci těchto skupin z největší části tvoří i narátory polostrukturovaných rozhovorů.

Z informativní karty je patrná práce v souladu Tildenovou interpretační teorií na přirovnání k rozpětí křídel orla, které přesahuje délku běžné postele. Patrná je snaha o vztažení ke zkušenosti návštěvníka, k jeho dosavadní znalosti nebo zkušenosti. Zároveň je zde vidět interpretačně osvědčené používání „rekordů“ a superlativ, které Tilden považuje za vhodné k přilákání pozornosti dětského návštěvníka. Znatelné je také pokládání otázek spíše než rovnou odpovědí, což částečně koresponduje se zmíněnou Larsenovou teorií. Oproti původní informativní tabulce je patrná také střídmost textu a menší množství informací. Výzkum provedený pozorováním a formou rozhovorů na případě obou informačních textů týkajících se orla mořského dokazuje, že návštěvníci informace o výskytu orla mořského na Třeboňsku čerpají výhradně z tabulky původně určené pro dětskou linku Mildy Dubulíka, která je v souladu se zásadami dobré interpretace. Pouze jeden z narátorů projevil znalost ohledně velikosti populace a návratu orla mořského na Třeboňsko [rozhovor Rostislav], které jsou uvedeny pouze v druhém (původním) informativním textu. Ostatní narátoři projevili znalosti téměř výhradně z textu dětské linky, kdy si většinou pamatují rozměr roztažených křídel orla, což napovídá pozitivnímu efektu dobře interpretačně zvoleného přirovnání k délce postele. I toto konkrétní přirovnání někteří návštěvníci explicitně zmiňují, což potvrzuje, že informace o orlu mořském čerpají z dodané karty dětské linky. (Něco o živočichovi jsme se dozvěděli) „*asi o tom orlovi, jak tam byl ve vitríně. Že funguje jako zdravotní policie.*“ [rozhovor Zdeněk a Jiřina] „*Víme, že ten orel tady hnízdí, což bysme jednou strašně rádi viděli, jak rozpíná ty křídla.*“ [rozhovor Eliška] (Na otázku, zda vědí, jak početná je populace orla mořského na Třeboňsku) „*Asi jenom, jak je velikánskej jsme si tam přečetli, když roztáhne křídla.*“ [rozhovor Jana a Pavel]

„*Kolik měříš?*“ „*130 centimetrů.*“ „*Tak koukej, tenhle pták má 2,5 metru.*“ [rozhovor náhodných návštěvníků, otce se synem]. Zde na náhodně odposlechnutém rozhovoru během pozorování je dokonce patrné, že interpretačně dobře vytvořená karta inspirovala otce k formě předání informace synovi.

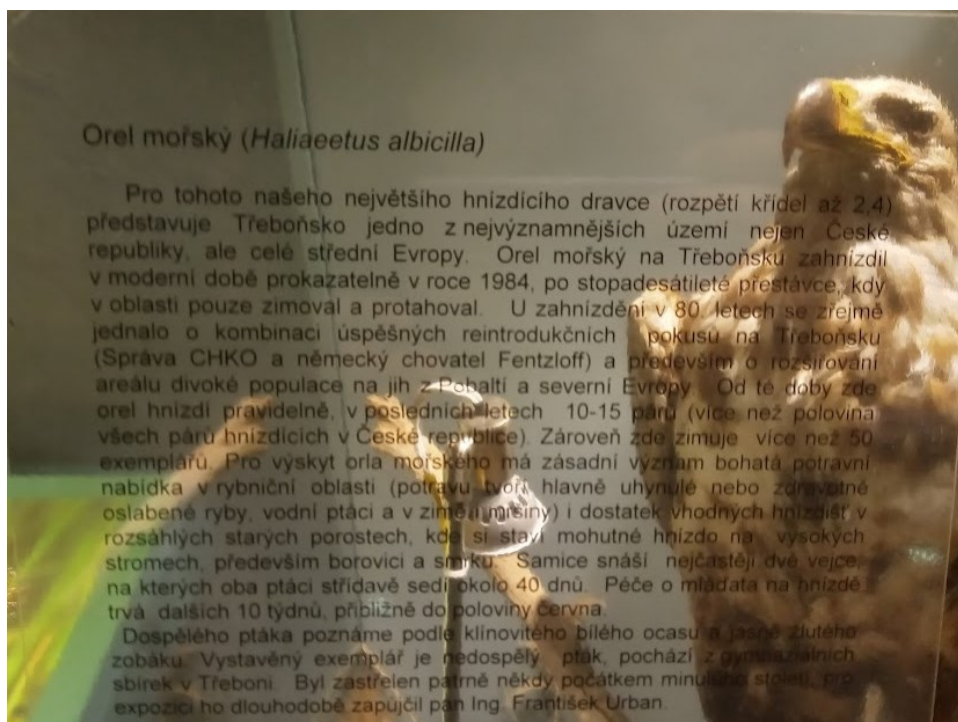
Někteří však částečně opomíjejí i interpretačně zdánlivě kvalitně podané informace dětské linky. Je tak zřejmé, že některé nedokázala přitáhnout ani ta. (O orlu) „*Ten tu tak žil naposled za knížete Rožmberka, ne?... To by bylo určitě dobrý sem na Třeboňsko toho orla zase dostat.*“⁵[rozhovor Luboš]

Návštěvníci zároveň byli explicitně dotazováni, jestli vědí o množství výskytu orla mořského na Třeboňsku, které je komunikováno na původním informativním textu (obrázek č. 3). Množství výskytu orla mořského na Třeboňsku nevěděl nikdo. Až na jednoho návštěvníka všichni zmiňovali informace výhradně z informativní karty, která je součástí dětské linky (obrázek č. 2).

Obrázek č. 2. Informativní karta, jež je součástí dětské linky, vylepená na vitríně s vycpaným orlem mořským, ctící zásady dobré interpretace. Fotografie autora.

⁵ Informace o současném výskytu jsou přitom obsaženy na obou informativních textech o orlu mořském.

Obrázek č. 3. Fotografie ukazující nevhodně zvolený špatně čitelný původní text o orlu mořském, umístěný na vitríně s vycpaným orlem vedle textu, jež je součástí dětské linky. Příčinou špatné čitelnosti textu není primárně kvalita fotografie, nýbrž nešťastné umístění na průhlednou nevhodně osvětlenou vitrínu. Fotografie autora.

Další část expozice, kde je patrný pozitivní efekt prvků řídicích se zásadami dobré interpretace, je místnost věnovaná třeboňskému lázeňství, která je v ideálním případě zaměřena na další skupinu návštěvníků, již jsou lázeňští hosté zajímající se o rašelinu z přírodního hlediska, alespoň podle toho, na co se část z nich zaměstnanců DP ptají. [rozhovor Marie Jirková] I zde je patrné, že dostatečné zodpovězení těchto otázek nabízí zejména prvky, které lze označit za interpretačně zdařilé. Jedná se zejména o popis u kusu kmene, který byl po staletí konzervován v rašelině a informativní karta „odkrývající“ zajímavosti o rašelině z přírodního hlediska, přičemž text je poutavě nazván „Víte, že ...“ [Krajina a lidé, 3.III.]. Lze tedy říci, že text primárně pokládá otázku, odpověď poskytuje až druhotně. Tyto dva zmíněné prvky v podstatě reflektují stejné zásady dobré interpretace jako předchozí příklad karty s orlem mořským. O ostatních prvcích v místnosti lázeňství lze hovořit jako o esteticky zdařilých, o čemž svědčí

výpovědi návštěvníků, nicméně o sdělení nepředávajících a interpretačně nevhodných. Pokud se podíváme na plastiku dámy v rašelinové koupeli, jež je v místnosti dominantní, tak na základě pozorování nekomunikuje téma rašeliny z přírodního hlediska, což dotazovaní zástupci zadavatele a provozovatele vnímají, že by mělo být stěžejním sdělením celé místnosti. Často se návštěvníci, kteří nevěnují pozornost interpretačně zdařilejším informativním kartám v místnosti, mylně domnívají, že se jedná o běžné bahno, což bylo v četných případech vyzporováno během výzkumu.

Obrázek č. 4. Ústřední plastika umístěná v místnosti lázeňství je návštěvníky podle pozorovacího výzkumu oceňována jako umělecké dílo, nepředává však buď žádnou nebo dokonce mylnou informaci. Zdroj: <https://www.dumprirody.cz/dum-prirody-trebonska/o-nas/>

Podobně jako plastika rašelinné koupele na předchozím obrázku se v expozici nachází další řada plastik a exponátů, které nenesou jakoukoliv informaci, nezohledňují prvky dobré interpretace a jejich umístění vzhledem k sledovaným sdělením a cílům může být velice sporné. Zde lze nalézt přímý rozpor s Larsenovou teorií, která tvrdí, že předměty interpretace musejí být nositeli významu.

Obrázek č. 5 a č. 6. Plastika a další exponáty nikterak nekomunikující sdělení mají pouze estetický charakter.

Fotografie autora.

Podle předchozích obrázků je patrná i absence jakýkoliv nápisů, ze kterých by mělo být patrné sdělení, jak uvádí Ham (viz. Kapitola č. 1).

Naopak následující pasáže z rozhovorů s návštěvníky dokazují, že interpretačně zvládnuté prvky v místnosti lázeňství nejenže přitahují pozornost, ale jsou nositeli vhodně formulované informace a pravděpodobně jsou dobrým prostředkem k naplnění sledovaných cílů. Zároveň se zde opět projevuje, že návštěvníci v rozhovorech hovoří výhradně o informacích, které podává dětská linka zohledňující zásady dobré interpretace a také informativní karta věnující se rašelině [Krajina a lidé, 3.III.], o níž lze tvrdit totéž. O informacích z jiných prvků v místnosti lázeňství se návštěvníci nezmiňují.

Obrázek č. 7. Informativní karta umístěna v místnosti lázeňství cílicí původně na dětského návštěvníka, vytvořena v souladu se zásadami dobré interpretace. Fotografie autora.

Fakta o konzervačních schopnostech rašeliny návštěvníci často zmiňují jako nově nabyté informace o rašelině. Jiné informace o rašelině, které jsou v místnosti komunikovány prostřednictvím jiných prvků, zejména videokiosku, dotazovaní návštěvníci neuvádějí.

Marie Jirková potvrzuje, že postupem času vypožorovala, že přidáním nových informativních a interpretačně kvalitních karet dětské linky vzrostl zájem o exponáty, kterých se karty týkají.

„Od chvíle, kdy jsme zvýraznili pro děti zámeckou lednici a třeba ten černý dub, ten kmen,

který ležel v rašelině, tak lidi na to začali reagovat mnohem víc a začali si toho všimnat a začli z toho být nadšení. Samo o sobě to dřív ale přešli.“ [rozhovor Marie Jirková]

Obrázek č. 8. Aktuální podoba první místnosti v expozici – místnosti věnované rybníkářům. Zdroj:

<https://www.dumprirody.cz/dum-prirody-trebonska/o-nas/>

U obrázku č. 8, který zobrazuje místnost věnovanou rybníkářům je na první pohled patrné kvalitní zpracování designu expozice, což mezi zásady dobré interpretace řadí Cable a Beck. Titíž autoři se zmiňují i o oživení historie v přítomnosti, což je částečně realizované v podobě zobrazeného Jakuba Krčina, který dohlíží na dělníky budující propust' hráze rybníka. Zde je v tomto případě částečně nevyužitý potenciál, kdy by Krčín mohl v souladu se zásadami dobré interpretace například prostřednictvím nahrávky návštěvníkům popisovat výstavbu rybníků. Takto se bohužel částečně opět jedná o předmět interpretace, který ne úplně nese význam.

Pokud se podíváme na příběh, který má podle Cablea, Becka i Tildena a dalších autorů teorie zdařilá interpretace obsahovat, je opět sporné ho v současné expozici DP spatřit, ač podle provozovatele a zadavatele existuje. Existenci příběhu expozice a zároveň obtížnosti ho postřehnout hovoří Marie Jirková. „Způsob, jak by ten návštěvník měl vnímat tu určitou linku, určitou nit, která vlastně se vine tou expozicí. Tak ona tam jako je, ale je tak nenápadná, že běžný návštěvník na ni nepřijde vůbec. Vůbec mu to nedojde, že vlastně sledujeme ten vývoj od 16. století po současnost... na toho návštěvníka každá ta místnost působí jako odtržený celek. I když tomu tak není. Tak ono to tak působí interpretačně“ [rozhovor Marie Jirková] Příběh,

který v expozici lze spatřit, pak popisuje Markéta Drábková jako jakousi nitku vývoje třeboňské krajiny od rožmberského rybníkářství, které výrazně proměnilo krajinu, přes schwarzenberské hospodaření, které vzhledem k způsobu hospodaření krajinu nepoškodilo a naopak obohatilo, k rozvoji lázeňství a druhovému obohacení přírody. Tuto „nitku“ však ani podle Markéty Drábkové běžný návštěvník nespatří. [rozhovor Markéta Drábková]. Ve stejném smyslu se v rozhovoru vyjadřuje i Marie Jirková. Z provedených rozhovorů lze však konstatovat, že zlomek návštěvníků zmíněnou linku částečně spatřil, a to ve smyslu, že na Rožmberky založenou rybníkářskou tradici navázali svým šetrným hospodařením Schwarzenbergové, což vedlo k druhové pestrosti přírody Třeboňska. Tím však linka v očích dotazovaných návštěvníků končí. Pokud však příběh považujeme za jednu z hlavních zásad dobré interpretace, je určitě třeba, aby byl v expozici markantnější.

U videokiosků, které jsou podstatným zdrojem informací v každé části expozice, je velmi těžké definovat jejich kvalitu vzhledem k teorii interpretace. Zcela jistě odpovídají daru technologie, tedy užití moderních technologií, který definují Beck a Cable, což dokazují i někteří návštěvníci, kteří videokiosky stále považují za interaktivní prvek expozice. Lze spekulovat také o roli odhalování a tentokrát nejspíše také provokování zejména v případě snímku věnujícímu se Staré a Nové řece a Zlaté stoce [Krajina a lidé, 1VK.V.], kdy se u narátorů objevuje následný zájem o téma umělých vodních toků na Třeboňsku, včetně potřeby dohledání si informací nad rámec návštěvy expozice, což kromě dotazovaných návštěvníků potvrzují i dotazovaní zaměstnanci DP, kteří mají více zkušeností získaných pozorováním a komunikací s návštěvníky.

Na expozici Domu přírody Třeboňska lze pěkně demonstrovat aktuálnost Hamovy teorie levné expozice. Konkrétně na příkladu, že zejména prvky dětské linky, které představují výhradně zalaminátované papíry, přinášejí kýžený efekt. Obsahují totiž sdělení a informace, které si patrně návštěvníci odnášejí, jak již bylo a ještě bude dále průběžně dokazováno i v následujících analýzách. Je zřejmé, že realizace dětské linky nebyla finančně náročná. Přesto je komunikačně úspěšná. Neboť, jak tvrdí Ham, bylo u ní nejprve stanoveno sdělení a až potom byla realizovaná. Zatímco prvky, které jsou zobrazeny na obrázcích č. 4, 5 a 6 jsou kvalitně

výtvarně zpracovány, jejich realizace byla na první pohled nákladnější než u dětské linky, avšak nejsou zdaleka tak komunikačně efektivní vzhledem k absenci interpretačního plánování před jejich realizací. I podle dotazovaných zástupců zadavatele a provozovatele DP se nejedná o prvky, jímž by návštěvníci v expozici věnovali pozornost.

Pokud se podíváme na tildenovské provokování, tedy vzbuzování zájmu o konkrétní téma, byli návštěvníci dotazováni ve smyslu, zda mají potřebu a chuť si dohledávat další informace k tématům, jež jsou v expozici komunikována. Z provedených rozhovorů vyšlo jako patrné, že již zmíněné budování umělých vodních toků na Třeboňsku je hlavním tématem, které je v expozici komunikováno a které vzbuzuje v návštěvnících zájem dohledat si další informace i po návštěvě expozice. Dalším takovým tématem se zřídka objevila už pouze rašelina, konkrétní zástupci ptáků a v jednom případě projevil návštěvník na základě návštěvy DP touhu zkoumat vývoj rybníkářství v oblasti svého bydliště. [rozhovor Tomáš a Gabriela] U podstatné části dotazovaných návštěvníků však návštěva expozice další zájem o konkrétní ani obecné téma nevyvolala vůbec, což potvrzuje i zaměstnanec DP, který má s návštěvníky zkušenost: *„Protože tam máme konkrétní zvířata, různé modely a takhle, tak se často vyptávají, kde to konkrétní zvíře najdou. Obecně se ale neptají, rovnou jdou pryč. Asi jim to tam nenavodí nějakou zvědavost nebo nové otázky, protože si myslím, že moc se neptají no... není tam úplně probuzená zvědavost.“* [rozhovor brigádník 2]

Zajímavá a zároveň celkem logická je pak výpověď jedné z návštěvnic, která dorazila do DP na základě probuzeného zájmu o vodní ptactvo v terénu. Do DP přišla s očekáváním, že se o ptactvu dozví něco více: *„Vyloženě ty procházky vzbuzují ten zájem. A tady jsem se chtěla třeba podívat, jestli se dozvim víc vlastně o tom, co jsem viděla venku.“* [rozhovor Pavlína a Radana]

Shrnutí: Provedená analýza expozice Domu přírody Třeboňska ve vztahu k teorii interpretace ukazuje, že některé prvky v současné expozici odpovídají zásadám dobré interpretace. Výzkum formou rozhovorů pak v některých případech prokázal, zejména v případě komunikovaného tématu orla mořského a rašeliny, že to, čeho si návštěvníci v expozici všimají a z čeho si

odnášejí nějaké informace a znalosti, jsou právě ty prvky, které odpovídají zásadám dobré interpretace. Zároveň analýza ukazuje, že prvky, které v expozici jsou umístěny a nenesou žádné sdělení, skutečně neslouží k naplnění většiny sledovaných cílů. Pozorováním a částečně i rozhovory bylo zjištěno, že návštěvníci těmto prvkům nevěnují pozornost, což potvrzují i zaměstnanci DP, kteří mají s pozorováním návštěvníků dlouhodobější zkušenost. Je tedy patrné, že pokud má expozice definované nějaké cíle, prostředkem k jejich dosažení je instalace interpretačně kvalitních prvků.

7.4 Analýza současné expozice ve vztahu k cílům programu Dům přírody

Následující analýza hodnotí současnou expozici DP Třeboňska ve vztahu k cílům programu Dům přírody, o kterých se zmiňuje kapitola č. 4 této práce.

Jako hlavní cíl programu, který je uveden v kapitole č. 4, sledují všichni dotazovaní provozovatelé a zadavatelé usměrnění pohybu návštěvníků, a to včetně Lenky Šoltysové, která má na starost program Dům přírody na Ústředí AOPK a toto také potvrdila v neformálním rozhovoru. Že usměrnění pohybu návštěvníků v chráněných územích je stěžejním cílem programu DP, bylo uvedeno i na zasedání Řídícího výboru, jehož jsem se v listopadu roku 2018 zúčastnil.

Problémem v případě DP Třeboňska je, že samotná expozice tento cíl téměř nekomunikuje. *„Expozice podle mého úplně neposílá lidi nikam konkrétně...myslim, že by měla plnit tuhle funkci“* [rozhovor brigádník 1] V rámci omu přírody je tohoto cíle dosahováno pomocí zaměstnanců pokladny, kteří mají za úkol doporučovat návštěvníkům návštěvu míst, jež nepatří mezi nejcennější oblasti CHKO Třeboňsko. Tyto oblasti se potýkají s nadměrnou návštěvností, kterou vytvářejí zejména návštěvníci – cyklisté, jak dokazuje tabulka č. 4. Návštěvníci v těchto lokalitách pak svým chováním ohrožují cíle ochrany přírody a krajiny, o čemž se blíže zmiňuje kapitola č. 5 a což v rozhovorech potvrzují všichni dotazovaní

zaměstnanci DP. (Na školení nám říkají) „nějaký nový strategie turismu třeba, třeba kam posílat turisty, kde vlastně nemůžou napáchat škodu. Vlastně cílem je, aby to, co je nedotčený, tak aby nedotčený zůstalo, takže tam úplně nechceme další lidi. Takže jako nějaký plán, kam posílat a kam neposílat.“ [rozhovor brigádník 2]

Problém v naplnění cíle usměrnění pohybu návštěvníků nastává tehdy, když návštěvníci dostávají informace tohoto charakteru pouze v případě, že se na ně aktivně zeptají. [rozhovor brigádník 1] V případě sezóny, kdy mají zaměstnanci pokladny méně času, pak usměrnění pohybu návštěvníků nebývá podle jejich slov v DP Třeboňska komunikováno vůbec. Na základě pozorování pak lze konstatovat, že usměrnění pohybu návštěvníků nebývá v prostoru pokladny komunikováno ani v době mimo sezónu, kdy zaměstnanci nejsou zcela vytíženi.

Ve smyslu cíle usměrnění pohybu návštěvníků byli po prohlídce expozice dotazováni i návštěvníci ve smyslu, na jaká místa by se během své návštěvy Třeboňska dále rádi podívali. Výsledky rozhovorů dokazují, že současná expozice není prostředkem k dosažení tohoto cíle. Většina narátorů z řad návštěvníků se neprojevila ve smyslu, že by jim expozice poskytla tip k návštěvě vhodného místa. Až na jeden případ neměla návštěva vliv na tvorbu dalšího programu návštěvníků ve smyslu volby lokalit, které chtějí navštívit. Ve zmíněném jednom případě expozice vzhledem k tomuto cíli dokonce zapůsobila kontraproduktivně, kdy návštěvnice našla přímo v expozici motivaci podívat se do prostoru Nové řeky [rozhovor Markéta], která podle tabulky č. 4 patří k turisticky nejexponovanějším lokalitám, kde vlivem nadměrné návštěvnosti hrozí poškození přírody.

Cestou, jak učinit z expozice prostředek k naplnění cíle usměrnění pohybu návštěvníků, může být popis u vybraných exponátů ve smyslu, z jaké konkrétní lokality Třeboňska pocházejí. V expozici je takový popis přítomen v případě torza dubu v místnosti věnované rybníkářům a dotazování návštěvníci na příkladě dubu dokazují, že na základě shlédnutí zajímavého exponátu, pokud je zaujme a dozvědí se, odkud pochází, mají motivaci dané místo navštívit.

„Asi mi tu ale třeba u těch zvířátek chybí doplnění, kde se tady na ně vlastně můžu podívat. Třeba kde je tu někde u rybníka nějaká pozorovatelná kachen nebo třeba poláka chocholačky.

To by tu bejt mohlo.“ [rozhovor Luboš] Zde na návštěvníkově tipu je patrné, že případné rozšíření expozice o tipy k návštěvě konkrétních lokalit by nejen mohlo vést k naplnění cíle usměrnění pohybu návštěvníků, ale i k samotnému naplnění očekávání návštěvníků.

S dobrým tipem, který zde považuji za vhodné zmínit, přichází dotazovaný zaměstnanec DP. Jedná se o konkrétní tip v oblasti komunikace tématu rašeliny. *„Hodilo by se zmínit něco o těžbě rašeliny a následně rekultivaci těch stanovišť. Protože vim minimálně o třech, kam se dají lidé posílat, aby se tam podívali a ten pohled stojí za to.“* [rozhovor brigádník 1] Nápady takového charakteru se jeví jako velmi dobré, zejména z pohledu odstranění dalších nedostatků expozice, které jsou sice analyzovány dále v textu, nicméně je okrajově rozvedu již zde, vzhledem k umístění citátu. Těžba a složení rašeliny vhodně komunikuje téma rašeliny z přírodovědného hlediska, následná rekultivace je konkrétní formou ochrany krajiny v praxi. Nekomunikování forem ochrany, což bude dále v textu rozvedeno, je jedním z největších úskalí současné expozice. Pokud se vrátíme k původnímu tématu, tedy k usměrnění pohybu návštěvníků, nabízí se odkaz na rekultivace po těžbě rašelin jako ideální odkaz na lokalitu vhodnou k návštěvě, kde ještě ke všemu návštěvník uvidí ochranu krajiny v praxi.

Podíváme-li se na definovaný obecný cíl programu Dům přírody, je zkoumání, zda se ho prostřednictvím expozice DP Třeboňska daří naplňovat, velmi náročné. Jedná se o pozitivní osvětu a výchovu návštěvníka a jeho směřování k pozitivnímu vnímání ochrany přírody a krajiny a kultivaci vztahu člověka k přírodě, aby cítil potřebu péče o ni. Přesto lze na základě výzkumu v DP Třeboňska tvrdit, že jisté pozorované chování a odpovědi, které návštěvníci poskytli v rozhovorech, vykazuje expozice ve smyslu naplnění tohoto cíle pozitivní prvky.

Přinejmenším zaměstnanci DP, kteří mají dlouhodobé zkušenosti s komunikací s návštěvníky a jejich pozorováním, se domnívají, že cíl je z jisté části naplněn. *„Myslím, že to tady hlavně buduje vztah k té přírodě těch návštěvníků. Jednak děti a jednak třeba i těch lázeňáků, kdy jim ho zprostředkovává ta expozice a ty exponáty. Věřím, že se tu podařila nastolit taková příjemná atmosféra, kdy těm lidem dá pozitivní emoci a pozitivní zážitek z té expozice... Je to důležitý u těch dětí, ale i u ostatních, že si tady vybudují k té přírodě, ať už třeba třeboňský, ale i ke*

zvířatům a přírodě obecně... nějaký pozitivní vztah, takže třeba když potom někde uslyší ve zprávách, politice nebo někde o nějakých tématech, co se toho týče, ať už ochrana přírody a věci s tím související, tak věřím, že se o to budou víc zajímat, protože ten vztah k tomu budou mít třeba víc i díky týhle expozici vybudovanéj. Pozitivní.“ [rozhovor brigádník 2]

Pozitivní vliv na vztah k přírodě v obecné rovině má expozice na základě provedeného výzkumu s největší pravděpodobností v případě dětských návštěvníků. Právě u nich má podle některých návštěvníků současná expozice v tomto smyslu ambici. Mezi samotnými dětmi se mi nepodařilo posbírat dostatečná data k analýze, vycházím pouze z výpovědí jejich rodičů. Data z pozorování sice dokládají jisté nadšení dětí zejména z přikládání nalovených papírových rybiček k siluetám, z objevování „rekordů“ typu velikost orla mořského a určování vycpanin podle siluet. Nelze již však s jistotou tvrdit, zda toto nadšení není pouze chvilkového charakteru a zda má opravdu schopnost budování pozitivního vztahu k přírodě a k pocítění potřeby o ni pečovat. Toto tvrzení by vyžadovalo odbornější analýzu psychologického charakteru, ke které mnou provedený výzkum neposkytl data.

V rámci této analýzy tak lze pouze uvést fakt, že někteří dospělí návštěvníci se domnívají, že návštěva expozice může mít v souvislosti se zmíněným cílem na děti vliv. Pokud se podíváme přímo na dotazované dospělé-rodiče, tak ti se projevují v tom smyslu, že vztah k přírodě mají oni již vybudovaný a návštěvu expozice s dětmi volí jako prostředek, který jim pomůže tento vztah vybudovat i v jejich dětech.

„Děcka zaujaly ty rybičky tady... mají z toho obrovské zážitky a třeba se i něco dozví o té přírodě a získají k ní nějaký vztah. A nemusí jít o žádnou vědu... to si pak odnesou i něco víc než jen fakta. Že to chce ten aha moment.“ [rozhovor Rostislav]

„Ráda jim (známým) doporučím právě i kouknout se sem na zvířátka, ty jsou super právě pro děti, že je trochu aspoň poznají. Jinde k tomu těžko přijdou dneska a věřím, že se tu naučí si té přírody pak třeba víc vážit.“ [rozhovor Eliška]

Během pozorovací fáze výzkumu navštívila DP skupinka utvořená z vícera třeboňských rodin, o kterých zaměstnanec DP v neformálním rozhovoru potvrdil, že jsou místními opakovanými návštěvníky DP. Ještě během placení vstupného děti proběhly expozicí až do sálu přírody, kde si zhruba 30 minut dokázaly nadšeně hrát, obdivovat vycpaniny zvířat, přiřazovat je k siluetám a sledovat snímek o životě vyder. Snad tady v tomto případě by šlo usuzovat, že expozice pomáhá v případě sledované skupinky dětí budovat pozitivní vztah k přírodě. V neformálním rozhovoru pak otec uvedl, že do DP chodí s dětmi pravidelně, že pro děti představuje jakési hřiště. Zvířátka se dětem líbí a často rodiče přemlouvají k návštěvě DP. Touze opakovaného navštěvování (byť uměle vytvořeného) přírodního prostředí musí předcházet vytvořený vztah. Že se v případě sledované skupiny rodin nejedná mezi třeboňskými obyvateli o ojedinělost, pak potvrdili v neformálních rozhovorech i zaměstnanci DP.

Podle jednoho návštěvníka je pak budování vztahu k přírodě a k potřebám její ochrany možné pouze tehdy, pokud by na příkladu vycpanin zvířat byly dodány další informace o zvířeti:

„Tady je jen, jak se to zvíře jmenuje... Tak to se mi právě líbí, že se o tý přírodě něco dozví, nějak k tomu přičichne.“ [rozhovor Dana] (O vnukovi a o tom, že vlastní knihu, kde se na rozdíl od expozice po kliknutí dozví další informace o vybraném živočichovi.)

„Takhle, když se o tom třeba nic zajímavého nedozvím, tak těžko budu mít třeba jako dítě touhu to zvíře poznávat víc a třeba ho nějak chránit.“ [rozhovor Boris] Zároveň podle téhož návštěvníka vede k vytváření pozitivního vztahu k přírodě smyslová zkušenost, kterou ale DP nenabízí. *„Jsme na Třeboňsku, tak proč tady krucifix není teda jezírko s rašelinou, ať to tady okusej. Jedině tak si myslím, že je možný vytvářet k tý přírodě vztah.“* [rozhovor Boris]

Děti mohou ve vstupní místnosti pomocí hmatu rozpoznávat přírodniny, když vloží ruku do dřevěného boxu, do kterého zároveň nevidí. Tato aktivita se však nachází z boku pokladny a data z pozorování hovoří o velmi malém využívání aktivity ze strany dětí vzhledem k jejímu neatraktivnímu umístění.

Obrázek č. 9, Návštěvnice se synem přiřazují vycpané představitele fauny Třeboňska k siluetám v knize. Tato aktivita má podle dospělých návštěvníků pozitivní vliv na budování vztahu dětí k přírodě obecně. Fotografie autora.

Jako prostředky vedoucí k naplnění zmíněného cíle se pak opět mohou jevit prvky, které jsou z hlediska interpretace kvalitní. „Dobrá třeba je pak u toho orla, že má rozpětí křídel dva metry. To je fascinující, si myslím, právě třeba pro děti, že je to pak začne zajímat celkově ta příroda.“
[rozhovor Boris]

Nedostatkem expozice v souvislosti s tímto cílem, kdy jeho část hovoří o snaze naučit návštěvníka potřebě pečovat o přírodu, může být, že dostatečně nekomunikuje prostředky ochrany přírody Třeboňska. Žádný z dotazovaných návštěvníků si z expozice neodnesl

jakoukoliv představu o formách ochrany jednotlivých druhů, ani přírody a krajiny Třeboňska jako celku. Návštěvníci o formách ochrany buď vůbec nevědí, nebo je z jejich odpovědí zřejmé pouze odhadování možných forem ochrany na základě jiných vědomostí a zkušeností, než je návštěva expozice.

Pokud projdeme další služby, které má program Dům přírody poskytovat, většina z nich je v DP Třeboňska alespoň částečně naplňována od poskytování informací o daném území po prodej upomínkových předmětů nebo map. Informování veřejnosti o fenoménech chráněného území (zejména prostřednictvím expozice) je také alespoň částečně naplněno, neboť některé konkrétní fenomény (například rybníkářství, floru, faunu, lázeňství) expozice komunikuje a každý z dotazovaných návštěvníků si nějakou informaci o zmíněných fenoménech odnesl, což dokazují data z rozhovorů s nimi. Prostřednictvím rozhovorů bylo zjištěno, že se jedná zejména o oblast rybníkářství s jeho vlivy na krajinu a přírodu Třeboňska (což více rozvádím v následující podkapitole, neboť se jedná přímo o sdělení definované v KPNV), informace o konkrétních druzích žijících na Třeboňsku, především pak o orlu mořském, a informace o rašeliníštích a rašelině. Problém nastává u dalších zástupců fauny, kteří jsou v expozici zastoupeni formou vycpanin. Expozice totiž komunikuje výhradně pouze názvy daných živočichů. Většina dotazovaných návštěvníků by se pak o zástupcích ráda dozvěděla něco více, zejména nějaké základní poznávací a rozlišovací znaky.

Jistý nedostatek představuje, že spousta dalších témat je komunikována výhradně prostřednictvím videokiosků. Data z pozorování však nasvědčují, že zájem o poslouchání videokiosků není příliš velký, zejména v případě rodin s dětmi a mladších návštěvníků. Obecně i u ostatních návštěvníků, pro které jsou videokiosky přitažlivé, tedy zejména pro starší páry a lázeňské hosty, což potvrzují i zaměstnanci DP v rozhovorech, lze vyzorovat trend, že postupováním expozic dále do dalších místností zájem o poslouchání videokiosků opadá. Tento fakt dokazují i data z rozhovorů, kdy dotazovaní návštěvníci z hlediska fenoménů třeboňské přírody a krajiny hovoří téměř výhradně o obsahu videokiosků v prvních dvou místnostech. Návštěvníci si tak odnášejí zejména poznatky a zájem v oblasti rybníkářství a

uměle budovaných vodních toků, méně pak o způsobech hospodaření za Schwarzenbergů. Poslední videokiosek, který se nachází v sále přírody a komunikuje z pohledu přírody nejdůležitější témata jako jsou charakteristiky jednotlivých biotopů, není na základě dat z pozorování téměř vůbec návštěvníky pouštěn, což potvrzují i data z rozhovorů a což reálně vede k nedostatečné komunikaci některých témat, zejména charakteristik jednotlivých biotopů.

Dům přírody by dále podle stanovených cílů programu DP obecně měl poskytovat naučné a výukové programy pro návštěvníky a školy. Osobně jsem tento jev blíže nezkoumal, nicméně vhodné je zde zmínit, že podle Markéty Drábkové je ve smyslu poskytování těchto programů problém v kapacitních limitech expozice, kdy chybějí například stoly, u kterých by mohla být výuková činnost realizována. Za těmito účely pak bývá využíváno prostor Domu Štěpánka Netolického. Podobně je tomu tak i u cíle setkávání místních obyvatel. [rozhovor Markéta Drábková]

Shrnutí: Provedená analýza Domu přírody Třeboňska ve vztahu k cílům programu Dům přírody ukazuje závažné nedostatky současné expozice ve vztahu k sledovaným cílům. Jedná se zejména o absenci prostředků k naplnění sledovaných cílů v oblasti usměrnění toků návštěvníků, které dotazovaní zadavatelé a provozovatelé vnímají ze své strany jako hlavní cíl DP. Dále pak chybí komunikace tématu způsobů ochrany přírody a krajiny Třeboňska, což znesnadňuje naplnění poslání programu Dům přírody, kterým je výchova k pozitivnímu vztahu k přírodě a k potřebě ji chránit. Ohledně toho, zda expozice naplňuje cíl budování pozitivního vztahu k přírodě je za základě získaných dat obtížné přijmout nějaký závěr. Zástupci zadavatelů a provozovatelů DP Třeboňska, kteří mají dlouhodobější zkušenosti s pozorováním návštěvníků a s komunikací s nimi, se domnívají, že současná expozice tento cíl naplňuje. Domnívají se tak i rodiče, kteří expozici navštěvují za tímto účelem se svými dětmi. Tvrzení, že je cíl naplněn lze opřít i o fakt, že některé děti touží po opakované návštěvě DP.

7.5 Analýza současné expozice ve vztahu k definovaným cílům a sdělením v KPNV

Následující analýza se věnuje současné expozici ve vztahu k cílům a sdělením, které navrhuje Koncepce práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko. Některé ze sledovaných cílů současná expozice relativně dobře komunikuje, jiné naopak opomíjí. Zcela jistě není nutné, aby DP komunikoval veškeré cíle a sdělení, které KPNV navrhuje, nicméně u všech cílů a sdělení se KPNV vyjadřuje o DP jako o vhodném prostředku k dosažení cílů a o vhodném nositeli všech sdělení. Konkrétní cíle a sdělení navržené v KPNV jsou uvedeny v podkapitole 5.2.

Nejprve se podíváme na expozici DP ve vztahu k cílům definovaným v KPNV. Vzhledem k obecnému cíli lze konstatovat, že současná expozice ho sleduje pouze částečně. Zásadním problémem se jeví fakt rozvedený v přechodí analýze, že DP nekomunikuje prostředky ochrany Třeboňska, návštěvník tak nemá na základě návštěvy DP šanci „*ocenit snahy o uchování ze strany ochrany přírody, hospodářů, obcí a vědeckých institucí i dalších subjektů*“ jak definuje část obecného cíle KPNV, jelikož se o těchto snahách návštěvou expozice nic nedozví. Pokud má ale podle obecného cíle přispět k ochraně a zachování krajiny Třeboňska i to, že si návštěvníci uvědomují provázanost jednotlivých částí krajiny Třeboňska, které společně přispívají k její jedinečnosti, tuto jedinečnost oceňují, nejeví se současná expozice DP Třeboňska jako špatný prostředek k dosažení tohoto cíle.

Většina dotazovaných návštěvníků totiž po absolvování návštěvy expozice jako nejcennější na třeboňské přírodě a krajině uvádí provázanost, harmonii nebo krajinný ráz. Zde je možné spekulovat, jestli na tom, že návštěvníci pochopili provázanost částí krajiny Třeboňska, má přímý vliv expozice nebo zda s takovou myšlenkou již do expozice vstupovali. Jelikož ale dotazovaní návštěvníci v rozhovorech tvrdí o provázanosti krajiny často komentují poznatky právě z expozice, lze v tomto smyslu expozici jistě připsat pozitivní vliv, pokud ne přímo zásadní.

„Nejcennější je podle mě vždycky ten celek, jak právě je tady ukázaný na těch rybníkách a co je na ně všechno navázaný. Vždycky jedna věc nemá smysl. Harmonie celku je důležitá. Když je to jako celá skupina věcí dohromady, která se podporuje, doplňuje, že je to to nejcennější.“

[rozhovor Alena] V podobném smyslu se vyjadřují i další návštěvníci, kteří si zejména uvědomují vliv rybníkářství na následné proměny přírody a krajiny v pozitivním smyslu, tedy zejména, že budování rybníků a vodních toků mělo vliv na druhovou pestrost Třeboňska.

Pokud přejdeme k dílčím cílům, které lze rozlišit na vzdělávací, emoční a na cíle v oblasti chování, vede DP zejména k naplnění emočních cílů ve smyslu umocnění pozitivního zážitku z návštěvy Třeboňska a posílení touhy se na Třeboňsko vrátit včetně opakované návštěvy DP právě pro zprostředkování pozitivní emoce. Zde je opět na základě rozhovorů obtížné posoudit, zda k „pocítění osobní vazby ke krajině Třeboňska“ přispívá i návštěva DP nebo se dotazovaní vyjadřují k zážitkům během procházek krajinou, které předcházely jejich návštěvě DP. Podle tvrzení některých dotazovaných se ale opět lze domnívat, že DP pozitivní emoci umocňuje:

(o krajině Třeboňska) *„Máme rádi tu atmosféru tady.“ „Co jsme tu za tři dny prožili, tak jsme i tady viděli.“* [rozhovor Jana a Pavel] Dále se návštěvníci vyjadřují ve smyslu pocítění úcty k silám přírody a zejména k osudům i práci lidí, což je jeden z emočních cílů definovaných v KPNV. Většina návštěvníků se obdivuhodně vyjadřuje zejména k stavitelům rybníků a k práci rybářů, o čemž se podle výpovědi dozvěděli v expozici.

„Mě zaujalo to video o tom výlovu.... Netušila jsem, že je to taková práce. V dnešní době jsem si říkala, že to bude už nějak zmodernizovaný a rychlý a jako obdivuju ty rybáře.“ [rozhovor Verča a Petra]

Sporná je pak druhá část emočních cílů, která má v návštěvnících vyvolat touhu krajinu Třeboňska zachovat. Zde se opět objevuje problém, že ochránářská témata expozice nekomunikuje a návštěvníci si neodnášejí představy o jejích formách.

Ze samotného DP si většina návštěvníků odnáší pozitivní emoci projevenou výrazy „krásný“, „pěkný“, „hezký“ nebo „moc hezká atmosféra“, která obvykle přebíjí stránku vzdělávací ve smyslu doplnění nových poznatků nebo zjištěním, která by vedla ke změnám v oblasti chování návštěvníků. V duchu projevu pozitivní emoce se nese drtivá většina příspěvků v návštěvní knize.

Z pohledu vzdělávacích cílů pak lze tvrdit, že si návštěvníci uvědomují význam krajiny Třeboňska v kontextu České republiky. Většinou se návštěvníci vyjadřují ve smyslu, že to, co na Třeboňsku je, nikde jinde není, přičemž dávají důraz na druhovou pestrost ptactva a na základě návštěvy expozice také na jedinečnost Třeboňska v souvislosti s výskytem orla mořského. Pro další část v KPNV navržených vzdělávacích cílů opět chybí komunikace témat ochrany, což se projevuje zejména vzhledem k cílům v oblasti chování, k jejichž naplnění není současný DP tím pádem prostředkem vůbec. Mezi důležitý cíl v oblasti chování pak lze řadit zmíněné a nekomunikované usměrnění pohybu návštěvníků.

V souvislosti se sděleními interpretace z KPNV lze tvrdit, že některá v DP jsou komunikována vhodně, a i relativně dostatečně, jiná naopak vůbec. Podíváme se na jednotlivá klíčová sdělení, která vycházejí ze sdělení hlavního. KPNV v souvislosti s klíčovými sděleními navrhuje v případě obnovy DP promítnutí pěti klíčových sdělení v podobě pěti pohledů na krajinu Třeboňska. Konkrétně jako na krajinu rovnováhy, krajinu ve znamení vody, krajinu a lidé, krajinu vyder a orlů mořských a krajinu setkávání. Následující část analýzy ukáže, že některá sdělení již v libretu expozice obsažena jsou, že návštěvníci sdělení skutečně spatřují a z návštěvy expozice si tato sdělení odnášejí.

První sdělení promítnuté v pohledu na Třeboňsko jako na krajinu rovnováhy není nikterak komunikováno. To, že sdělení není komunikováno, bylo zcela jasné již na základě vlastní analýzy podoby expozice. Otázky, na něž odpovědi by nastínily, zda si návštěvníci obsah prvního sdělení odnášejí, jsem vzhledem k uvědomění si časového limitu rozhovoru do rozhovoru nezařadil.

Pohled krajina ve znamení vody je v současné expozici snad nejmarkantnější. Jak již bylo v předchozích částech analýzy zmíněno, návštěvníci se ve velkém zajímají o budování a význam umělých vodních stok, rybníků a zajímají se o rašeliniště a rašelinu, což již bylo analyzováno, že jsou nejčastější informace, které si z návštěvy odnášejí. Toto všechno současná expozice relativně vhodně komunikuje. V souvislosti s druhým sdělením lze vidět pak nedostatky zejména v souvislosti s Třeboňskem jako zásobárnou podzemní vody, což má být podle navrženého sdělení také komunikováno.

Třetí sdělení lze formou pohledu na Třeboňsko jako na krajinu rovnováhy v současnosti v expozici hledat v první a druhé místnosti, v místnostech věnovaných rybníkářům a schwarzenberskému hospodaření. V případě první místnosti je sdělení komunikováno relativně dobře. Dotazovaní návštěvníci si odnášejí povědomí o budování rybníků, o tom, jak vedlo k proměnám krajiny Třeboňska, a o osobnostech, které se na těchto proměnách podílely, a tedy o rovnováze mezi přírodními jevy a lidskou činností, což již bylo detailněji analyzováno dříve. Ohledně druhé místnosti se jedná o místnost, ve které si ještě s relativní intenzitou návštěvníci pouštějí videokiosky, což dokazují data z pozorování. Videokiosky v druhé místnosti komunikují únosné využívání krajiny za dob Schwarzenbergů, jejíž součástí je hospodaření v lesích, rybnících a na zemědělské půdě. Dotazovaní návštěvníci z části rozumějí způsobům tehdejšího šetrného hospodaření, které by se podle nich na Třeboňsku mělo praktikovat i v současnosti. Jsou to ale pouze ti, kteří se opravdu věnovali zmíněnému videokiosku. Jiným způsobem totiž téma komunikováno není. A druhá místnost je místností, kterou návštěvníci velmi často pouze rychle procházejí. V tomto případě je zcela irelevantní opírat se o data z rozhovorů, jelikož jako narátoři byli zvoleni návštěvníci, kteří v expozici strávili relativně delší čas a ve větší míře se věnovali i videokioskům.

Zde se nabízí prostor, abych se zmínil o problematice videokiosků. Ač si je někteří dotazovaní návštěvníci pochvalují, často představují jedinou formu, jak se něco o daném tématu dozvědět. Formu několika videí, přičemž shlédnutí jednoho trvá zhruba 3 minuty. Místnost Schwarzenberského hospodaření přitom nenabízí jiný prostředek interpretující téma. Ti

návštěvníci, kteří si videokiosek nespustí, pak neodcházejí ani s částečnou informací o tématu, což obecně, nikoliv pouze v případě druhé místnosti, dokazují data z rozhovorů. Pokud je sdělení formulováno výhradně v třiminutovém videu, není komunikováno správně. Podle zásad dobré interpretace by sdělení mělo být jasné hned po přečtení nadpisu, nikoliv po shlédnutí třiminutového snímku. Na základě tohoto faktu tedy lze konstatovat, že třetí klíčové sdělení není ve druhé místnosti komunikováno zcela vhodně.

Třetí sdělení je pak komunikováno i ve třetí místnosti věnované lázeňství, které lze považovat za využívání zdrojů krajiny Třeboňska. Podobně jako ve druhé místnosti je však téma z hlediska třetího sdělení komunikováno také pouze pomocí videokiosků. Mezi dotazovanými návštěvníky tvoří významný podíl lázeňští hosté, kteří projevují zájem o problematiku využití rašeliny k lázeňským účelům. Tohoto potenciálu je jistě dobré využít a komunikovat téma v místnosti i jinak než prostřednictvím videokiosků anebo exponátů, které sdělení nenesou, jako je slatinná koupel na obrázku č.8.

Promítnutí čtvrtého sdělení, tedy pohled na Třeboňsko jako kus divočiny s mnoha přírodními poklady jako je orel mořský a vydra říční, částečně komunikováno je, což dokazují dotazovaní návštěvníci projevením vědomostí o orlu mořském a vydrách, které prokazatelně podle obsahu konkrétních znalostí ve výpovědích nabyli návštěvou expozice. V případě orla mořského se pak opět můžeme vrátit k analýze expozice ve vztahu k zásadám dobré interpretace, kdy velkou část sdělení ohledně orla komunikuje interpretačně nekvalitní původní informativní karta, ze které, jak bylo analyzováno, návštěvníci nečerpají informace. V případě tohoto sdělení je třeba zlepšit komunikaci prostřednictvím interpretačně kvalitnějších prvků, které sdělení ponесou. V sále přírody je pak prostor pro zlepšení modelu ekosystémů s umístěním vycpanin, které návštěvníci přiřazují k siluetám. Na místě jistě je, o čemž se právě návštěvníci zmiňují, že postrádají, lépe komunikovat další informace o konkrétních zástupcích fauny, jejich charakteristických znacích, o jejich vztazích navzájem a vztazích k ekosystémům. Jedině tak může být sdělení v expozici dobře komunikováno. V současnosti se část expozice, která sdělení nese, zaměřuje zejména na dětského

návštěvníka, což není nijak ze strany provozovatelů a zadavatelů deklarováno nebo zmíněno, ale právě toto se domnívají dotazovaní dospělí návštěvníci expozice.

Poslední sdělení, tedy pohled na Třeboňsko jako na krajinu setkávání, představuje defacto nutnost komunikovat v expozici zmíněné usměrnění pohybu návštěvníků Třeboňska, k čemuž nedochází. Pouze tehdy je možné návštěvníkům předat informace o tom, jak a proč se v krajině chovat, kde a proč se nepohybovat, jak předcházet kolizím s ostatními návštěvníky, živočišnými a rostlinnými druhy. Nositelem tohoto sdělení, které nekomunikuje samotná expozice, by měl být podle dotazovaného zástupce provozovatele přítomný zaměstnanec, avšak jeho možnosti předávat sdělení jsou značně omezené, zejména z důvodu, že má na starost i jinou činnost. [rozhovor Marie Jirková] Pozorování v průběhu výzkumu potvrdilo, že ani přítomný zaměstnanec není nositelem sdělení.

Některá sdělení, která navrhuje KPNV, jsou v DP přítomná i podle dotazovaných zástupců zadavatele a provozovatele DP. *„Já, když jsem se tu sama poprvé vlastně zpětně snažila udělat interpretační plán podle toho, co už tu bylo, tak když jsem si tam dala nějaký sdělení, tak jsem to tu většinou našla. Jo třeba téma voda, že se tu všude prolíná, téma historie, že vlastně člověk, že tu krajinu spoluvytvářel.“* Pokračuje: *„Mně tu chybí něco o geologii, něco, proč zrovna v této krajině ty rybníky vznikly. Ta starší historie, podchycená geologická minulost. Pak si myslím, že jako tu chybí, jak na to navazuje dnešek. Protože tady je o tom rybníkářství, pak jsou ty Schwarzenbergové a tak, ale nevyplývá tu pro ty návštěvníky, co vlastně maj dělat.“* [rozhovor Markéta Drábková] Toto koresponduje se zjištěním z výzkumu, že problematická je zejména absence prostředků vedoucích k cílům v oblasti chování. Na absenci témat dřívější historie poukazuje vedle Markéty Drábkové i dotazovaný zaměstnanec [rozhovor brigádník 1], v jednom případě dokonce komunikaci tohoto tématu v expozici postrádá i dotazovaný návštěvník. [rozhovor Rostislav]

I podle další dotazované, Marie Jirkové, původní expozice navržená sdělení komunikovala. Problém vidí v tom, že za dobu provozování expozice se změnil způsob práce s návštěvníkem a jeho vnímání, vnímání toho, jak na návštěvníka expozice působí. Ve smyslu, že současný

návštěvník není schopen obsažená sdělení vyčíst, což expozice nereflktuje a působí tak zastarale. [rozhovor Marie Jirková] Toto tvrzení nahrává hypotéze, že dnešního návštěvníka nejsou schopny zaujmout videokiosky, výhradně ve kterých je většina sdělení obsažena, což dokazuje provedená analýza.

Limitem promítnutí sdělení do expozice mohou být její prostory. Navržených pět sdělení, která se mají promítat v DP, by krásně odpovídalo přesně pěti místnostem, kterými expozice disponuje. Problém nastává v několika případech. Prostory jsou malé, což kapacitně nevyhovuje zejména při sezónní vyšší návštěvnosti nebo v případě prohlídky expozice větší skupinou, kdy stísněné prostory působí přelidně a návštěvník nemá dostatek prostoru, aby mohl expozici věnovat dostatečnou pozornost. Toto dokazují data z pozorování, kdy při návštěvě objednané větší skupiny lidé expozicí velmi často pouze rychle projdou a nevěnují absolutní pozornost exponátům natož videokioskům, které pro větší návštěvnost absolutně nejsou uzpůsobeny.⁶ Toto tvrzení dokazuje i Marie Jirková: „*Když vám přijde skupina, ať už je to dětská skupina nebo prostě nějaký zájezd, tak v tu chvíli se tu velmi obtížně pohybují a celkový dojem z té expozice tím výrazně klesá.*“ [rozhovor Marie Jirková]

Shrnutí: Provedená analýza současné expozice ve vztahu k definovaným cílům a sdělením v KPNV potvrzuje, že současná expozice není prostředkem k dosažení většiny sledovaných cílů, zejména pak cílů v oblasti chování a také z podstatné části vzdělávacích cílů. Expozice plní téměř výhradně pouze sledované emoční cíle. Na základě pozitivní emoce se návštěvníci chtějí vracet na Třeboňsko, dokonce projevují zájem o opakovanou návštěvu DP, což může být pozitivní vzhledem k sledovaným obecným cílům programu DP. Dále lze jako pozitivní označit, že v souvislosti s obecným cílem si návštěvníci odnášejí představu o jedinečnosti Třeboňska, která tkví v provázanosti jednotlivých částí krajiny, čímž je z malé části naplněn i vzdělávací cíl. Ohledně jednotlivých sdělení pak současná expozice dobře komunikuje pouze několik málo dílčích sdělení. Větší část sdělení je pak komunikována prostřednictvím videokiosků, které si

⁶ Informativní video si může pustit vždy jen jeden návštěvník. Další, který se do té doby věnoval jiné aktivitě v expozici, přijde k videokiosku v průběhu snímku a nemá možnost odnést si sdělení snímku v ucelené podobě.

však nepouští větší část návštěvníků (zejména pak postupováním expozicí zájem o pouštění videokiosků opadá) a tudíž nejsou sdělení komunikována vhodně, aby byla návštěvníkům z návštěvy expozice okamžitě jasná. Velkým problémem je, že expozice absolutně nekomunikuje principy a konkrétní formy ochrany Třeboňska, což je podstatou vícero sdělení, která nejsou v současnosti komunikována. Pro promítnutí všech sdělení je limitující velikost expozice a její umístění v objektu NPÚ.

7.6 Další analýza poskytující částečnou evaluaci formou rozhovorů s návštěvníky a pozorování

Následující analýza vyhodnotí, které prvky současné expozice lákají pozornost návštěvníků a zároveň, zda se jedná o prvky, které vhodně komunikují žádoucí sdělení a jsou tak správně koncipované k dosažení cílů expozice. Vzhledem k tomu, že se analýza opírá zejména o proběhlé pozorování návštěvníků a rozhovory pouze dvanácti z nich, nelze její výstupy zobecnit na všechny návštěvníky expozice. Výstupy z této analýzy lze však brát jako vhodné tipy pro případ úprav, doplňování nebo případné kompletní rekonstrukce expozice. Pro kompletní evaluaci je třeba provést šetření kvantitativní formou za pomoci dotazníků, které jsem bohužel nerealizoval z důvodů, které uvádím v podkapitole č. 6.5. V částečné evaluaci (v této podkapitole) jsou zmíněna často i témata, která byla analyzována již v předchozích podkapitolách. Ostatně i předchozí text této kapitoly lze také vnímat jako částečnou evaluaci současné podoby DP, neboť naopak analyzují témata, jež zde neopakují.

Prvky, které přitahují pozornost návštěvníků, nastínila analýza v podkapitole č. 7.2. Jedná se zejména o prvky, které jsou instalovány v souladu se zásadami dobré interpretace. Z těchto prvků si návštěvníci nejčastěji odnášejí informace, které rozšiřují jejich vědomosti. Z informativních karet a panelů jde zejména o ty, které představují dětskou linku Mildy

Dubulíka, informativní kartu o rašelině [Krajina a lidé 3.III.]. Z exponátů pak si pak odnášejí návštěvníci sdělení zejména z černého kmene v třetí místnosti, který byl ponořený do rašeliny.

Dotazovaní návštěvníci se velmi často rozcházejí ve vnímání interaktivity expozice. Část návštěvníků považuje expozici za dostatečně interaktivní, kdy oceňují zejména funkci videokiosků a siluet zvířat v sále přírody.

„Mě teda překvapilo, jak je to hodně interaktivní, že... to jsem byla ráda, protože hodně výstav je takových čtecích, když to tak řeknu. Nějaký tabule se spoustou textu, který, než člověk přečte, tak je půlnoc. No, takže tady se mi strašně líbilo, jak jsou ty videa a ty exponáty. To je super. To se nevidí tak běžně.“ [rozhovor Tomáš a Gabriela]

Zhruba stejně velká část dotazovaných návštěvníků pak vidí v interaktivitě expozice slabiny a ocenili by více interaktivních prvků.

Zejména pak návštěvníci vyjadřují touhu něco si v expozici osahat nebo jinak smyslově okusit: *„Vždycky, kde je něco živýho nebo nějaká přírodnina, která se dá osahat, tak je to fajn. To hlavně ty děti naučí pak nějak se v tý přírodě orientovat.“* [rozhovor Luboš]

Dále pak láká torzo dubu v první místnosti, podle výpovědí návštěvníků zejména z estetického hlediska, jiné sdělení si z dubu oslovovaní návštěvníci neodnášejí. Láká také lednice v druhé místnosti, která však tematicky nepřilíží zapadá do konceptu expozice, což reflektují i dotazovaní provozovatelé a zadavatelé DP. Podle pozorování návštěvníci často zkoumají principy fungování lednice, což jim přijde zajímavé. Lednice jako exponát však nekomunikuje témata definovaná v KPNV. V jednom případě měla lednice mezi dotazovanými návštěvníky efekt motivace k návštěvě nějaké prohlídkové trasy zámku. [rozhovor Verča a Petra] V tomto smyslu však nelze hovořit o naplňování cíle usměrnění pohybu návštěvníku, neboť to je zamýšlené ve vztahu k intravilánu CHKO, nikoliv v rámci téhož objektu.

Velkým lákadlem jsou pak vycpaniny zvířat v sále přírody, u kterých podle pozorování tráví návštěvníci nejvíce času v expozici.⁷ Zde však chybí ke konkrétním zvířatům jakékoliv další informace, aby si návštěvník mohl odnést nějakou detailnější představu o druhové pestrosti Třeboňska. Dotazovaní návštěvníci by se rádi o vycpaných druzích dozvěděli více, ideálně interaktivní formou, kdy by o daném živočichovi získali další informace například krátkým povídáním po stisknutí tlačítka. V současné podobě považují podobu sálu přírody zaměřenou výhradně na děti a lze tedy usuzovat, že z pohledu dospělého návštěvníka příliš nekomunikuje sledovaná témata.

Dalším významným tématem jsou videokiosky, které, jak již bylo zmíněno, jsou často jedinými nositeli sdělení vždy v souvislosti s komunikovaným tématem. Problém je, že vzhledem k časové náročnosti (cca 3 minuty na jedno video) bývají postupováním expozic ze strany návštěvníků ignorovány. Dochází tak k tomu, že některá témata, zejména ta, která jsou komunikována v posledních částech expozice pouze prostřednictvím videokiosků, pak reálně nejsou komunikována vůbec.

Problémem videokiosků je také fakt, že navzájem překřikují. „*Je to fajn ty videa. Dlouhý texty se mi nechcou číst, to video je příjemný.*“ [rozhovor Markéta] „*Trochu teda je blbý, je pravda, že já jsem si tu pouštěla to lázeňství a o místnost přede mnou si paní pouštěla něco o těch Schwarzenberkách a překřikovalo se to.*“ [rozhovor Markéta]

Zde se projevuje problém, že expozice vyjma dětské linky Mildy Dubulíka necílí na odlišné kategorie návštěvníků, což v rozhovorech potvrzují zástupci provozovatele a zadavatele DP. Je třeba odlišit kategorie návštěvníků podle úrovně jejich zájmu o téma v tom smyslu, že o stejném tématu bude komunikováno různě do hloubky a návštěvník si vybere množství informací podle svého zájmu. V současnosti jsou některá témata komunikována výhradně podrobně, formou třiminutového videa, jiná zase výhradně povrchně, například tak, že u živočichů, kteří se na Třeboňsku vyskytují, si návštěvník odnese pouze znalost jejich názvu.

⁷ Samozřejmě za předpokladu, že si nepouštějí jeden ze dvou filmů v promítacím sále. Jinak samozřejmě nejvíce času tráví právě tam, což je dáno stopáží filmu.

Jak již bylo zmíněno, návštěvníci si odnášejí zejména pozitivní emoci, která přebíjí nabyté vědomosti, poznatky nebo změny ve vzorcích chování. To, z čeho si návštěvníci na základě vyhodnocení rozhovorů odnášejí pozitivní emoci, je podoba první místnosti věnované rybníkářům s dominantou torza dubu, sál přírody a film „Rok v krajině mokřadů“. Nabízí se využít těchto prvků, které lákají pozornost svou estetičností, k obsažení dalších sdělení, jež povedou i k naplnění cílů v oblasti vzdělávání a změn ve vzorcích chování.

Zmínit je také třeba téma orla mořského, který má být maskotem DP Třeboňska. Ač si většina návštěvníků nějaké povědomí o orlu mořském odnáší, nelze hovořit o tom, že plní stoprocentní roli maskota. Velká část dotazovaných návštěvníků i po návštěvě expozice vnímá jako nejtýpější a nejzajímavější druh Třeboňska kapra nebo ryby obecně, popřípadě jmenují některé zástupce z řad vodního ptactva. Tedy lze konstatovat, že i v případě orla je žádoucí zlepšit komunikaci tak, aby jeho téma bylo v rámci expozice výraznější.

K úplné evaluaci současné expozice je vedle provedených rozhovorů s návštěvníky a pozorování nutné provést kvantitativní šetření formou dotazníků. Jedním z výstupů této práce je právě dotazník pro kvantitativní šetření, jenž je součástí příloh práce (příloha č. 2). Navržené otázky v dotazníku vycházejí z analýz provedených zde v kapitole č. 7 a reflektují charakteristiky návštěvníků Domu přírody uvedené v KPNV.

Shrnutí: Poslední analýza expozice DP Třeboňska doplňuje předchozí analýzy o další poznatky, které nabízí částečnou evaluaci expozice DP. Jako problematické na současné expozici vedle absence komunikace některých důležitých témat, což je předmětem předchozích analýz, se jeví špatné přizpůsobení skupinám návštěvníků s odlišnou mírou zájmu. Některá témata jsou komunikována pouze příliš zevrubně, některá naopak povrchně. V současné expozici nejvíce lákají pozornost návštěvníků texty a exponáty, které jsou interpretačně kvalitní. Lákají také prvky, ze kterých si návštěvníci odnášejí pozitivní emoci. Jedná se o místnost věnovanou rybníkářům s dubem, sál přírody a film „Rok v krajině mokřadů“. Zde by bylo na místě využít skutečnosti, že prvky vyvoláváním pozitivní emoce lákají pozornost, a promítnout do nich témata, která je nutné komunikovat.

8. Prezentace Domu přírody Třeboňska

V této kapitole se budu věnovat prezentaci Domu přírody Třeboňska na jeho vlastních webových stránkách, sociálních sítích, v médiích (zejména v těch lokálních) a v reálném prostoru CHKO a BR Třeboňsko a na samotném území města Třeboně. Zanalyzuji, na které návštěvnické skupiny daná prezentace cílí a jak může být vzhledem ke své podobě a možném dosahu úspěšná.

8.1 Webové stránky Domu přírody Třeboňska

Webové stránky Domu přírody Třeboňska [WEB1] jsou jedním z nejdůležitějších prostředků prezentace Domu přírody Třeboňska navenek. Poskytují široké spektrum informací nejen k vlastní expozici Domu přírody Třeboňska, což ocení zejména potencionální návštěvníci před vlastní návštěvou expozice (zejména informace o otevírací době, poloze DP, cenách vstupného a o kontaktech na zodpovědné osoby), ale také další informace týkající se zejména akcí pořádaných pod hlavičkou DP při Správě CHKO Třeboňsko. Akce, které DP pořádá, jsou vedle expozice nedílnou součástí jeho činnosti a vycházejí z cílů stanovených v interpretačním plánování. Jedná se například o různé přednášky, pěší, cyklistické nebo ornitologické výpravy do území CHKO. Těmto akcím se budu blíže věnovat v následující kapitole „Další činnost Domu přírody Třeboňska“.

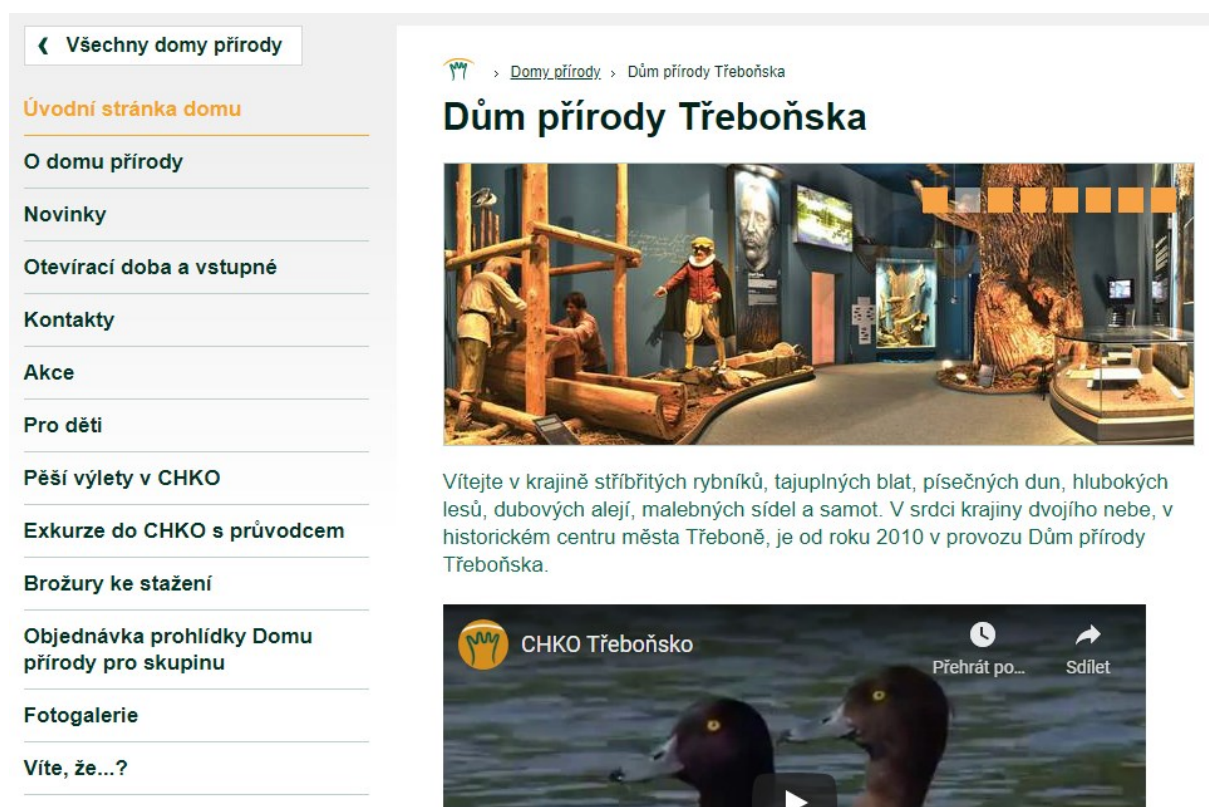
Obecně web Domu přírody Třeboňska cílí na všechny kategorie návštěvníků. Pro skupinu dětských návštěvníků je speciálně věnovaná rubrika využívající dětského maskota Mildy Dubulíka, který zve děti k návštěvě třeboňských lokalit včetně domu přírody. Na další kategorie návštěvníků je cíleno zejména typy na výlety a exkurze, zvláště pak na pěší a cyklisty. Zacílení na lázeňské hosty chybí, přestože je jako jednu z cílových skupin webu uvažuje KPNV (podkapitola 5.3) i dotazování zadavatelé a provozovatelé DP.

Dosah webu nelze přesně určit, nicméně při zadání hesla „Dům přírody Třeboňska“ do nejpopulárnějšího vyhledávače google.com se webové stránky domu přírody nabízejí jako první, v případě zadání hesla „příroda Třeboňska“ druhé, ihned za stránkami Správy CHKO

Třeboňsko. V případě zadání hesla „kam v Třeboni“, „kam na Třeboňsku“, „co navštívit v Třeboni“ a „co navštívit na Třeboňsku“ však stránky DP nejsou vůbec nabídnuty.

Webové stránky dále nabízejí možnost stažení některých prospektů a brožur, které jsou dostupné v prostoru pokladny domu přírody v elektronické formě.

Menší nedostatky lze spatřit v obsahu fotogalerie, která k návštěvě DP sice láká fotografiemi z expozice, ale jinak nabízí pouze omezený výběr fotogalerií z další činnosti DP. Konkrétně zachycuje děti při plnění aktivit v expozici domu přírody, další fotogalerie se týká jedné odborné exkurze do jižní části CHKO. Umístění vícero fotografií do budoucna by mohlo být dobrým lákadlem veřejnosti k návštěvě expozice a zejména pak exkurzí, což by jistě vedlo k snazšímu dosažení projektem stanovených cílů.

Obrázek č. 10. Zachycení webové stránky Domu přírody Třeboňsko. 24.10.2021 ve 20:47

Velice zajímavou rubrikou webu je v hlavním nabídkovém panelu poslední sekce s názvem „Víte, že...?“, která nabízí „odkrytí“ zajímavostí o Třeboňsku nebo tipy na návštěvu dalších

zajímavých míst. Konkrétně jsou po rozkliknutí nabízeny informace o návratu vlků na Třeboňsko, o oblasti Staré a Nové řeky, dále pak tip na cyklistickou vyjížďku kolem rybníka Rožmberk a informace o výskytu losa na Třeboňsku. Na rubrice „Víte, že...?“ je na první pohled patrné, že vychází ze zásad dobré interpretace, jak jsou v práci popsány v 1. kapitole. Návštěvník zcela jistě otevírá rubriku „Víte že...?“ s vědomím, že se něco nového dozví, že bude něco „odkryto“.

Jelikož se v případě DP Třeboňska jedná o autorskou expozici, je velice obtížné její doplnění nebo předělání vzhledem k platným smlouvám s autorem, jak již bylo zmíněno v předchozích částech práce. Toto omezení však neplatí pro webové stránky, se kterými lze vždy aktuálně pracovat a lépe tak reagovat potřeby stanovených cílů programu a zároveň lépe postupovat v souladu se zásadami dobré interpretace. Rubrika „Víte, že...?“ toto oboje dokazuje. Tedy jak respektování zásad dobré interpretace, tak web jako vhodný prostředek k naplnění stanovených cílů interpretace.

Víte, že...?

 Více informací >

se i na Třeboňsko vrátili vlci? Podle pobytových stop a fotografií bylo zjištěno, že se na Třeboňsku vyskytuje sedmičlenná vlčí smečka.

 Více informací >

se oblast tzv. Staré a Nové řeky označuje jako "mokřadní srdce Třeboňska"? Okolí Staré řeky se stalo státní přírodní rezervací již v roce 1956. Meandry Lužnice a Novořecké močály byly chráněny jako přírodní rezervace od roku 1994. V současné době tvoří tyto 3 rezervace jednu - Národní přírodní rezervaci Stará a Nová řeka.

 Více informací >

můžete slavný největší český rybník Rožmberk lépe poznat díky cyklistické naučné stezce? Stezka začíná v Třeboni, končí ve Staré Hlíně, projedete se na ní po hrázi Rožmberka a uvidíte i rybník Kaňov, historickou Rožmberskou baštu a výpust Adolřku.

 Více informací >

se po blatkových borech a rašeliništích Třeboňska prochází i největší divoce žijící evropský kopytník, los?

[Zpět](#) [Nahoru](#) [Tisk](#)

Obrázek č. 11 Zachycení webové stránky Domu přírody Třeboňsko 24.10.2021 ve 22:29

Například po rozkliknutí konkrétních informací týkajících se Staré a Nové řeky (na zachycené webové stránce druhá oblast) se dozvíme, že:

„Stará i Nová řeka jsou tradičně využívány jako vodácké toky. Oblastí prochází několik značených turistických cest. Drtivá většina návštěvníků tyto trasy používá a nevstupuje do nepřístupných přírodních území, která jsou navíc střežena hejny komárů. Přesto je zde intenzita pohybu osob v současné době na hranici únosnosti, jen kolem sčítače na Novořecké hrázi projede za rok téměř 50 000 cyklistů.“ [WEB 2]

Z uvedených informací o oblasti Staré a Nové řeky je zřetelné úmyslné informování o neúnosném pohybu cyklistů a jako návštěvník mohu být přiměřen cestu do oblasti zvážit a zajímat se o návštěvu jiných lokalit. Lze se domnívat, že v tomto případě se jedná o prostředek k naplnění v KPNV stanoveného cíle v oblasti chování, konkrétně usměrňování pohybu návštěvníků v rámci CHKO, jehož nekomunikování je jedním ze zásadních nedostatků současné expozice DP.

Uvedené příklady ohledně rubriky „Víte, že...?“ dokazují, že webové stránky Domu přírody Třeboňska jsou (na rozdíl od expozice, která je limitována vzhledem k autorství) dobrým a tvárným prostředím, které lze využívat jako prostředek k naplnění stanovených cílů v KPNV za respektování zásad dobré interpretace.

V současnosti však web Domu přírody Třeboňska nezahrnuje všechna témata a sdělení, která jsou v souvislosti s webem řešena v Aplikační části KPNV (viz podkapitola 5.3).

8.2 Dům přírody Třeboňska na sociálních sítích

Svou stránku má Dům přírody Třeboňska i na Facebooku, který je v současnosti v České republice zřejmě nejužívanější sociální sítí [WEB 3], kterou sleduje 552 uživatelů,⁸ což je vzhledem k velikosti zajímavá skupina potenciálních (teoreticky i pravidelných) návštěvníků expozice a dalších programů Domu přírody Třeboňska. Facebookový profil je pravidelně s frekvencí i několikrát měsíčně doplňován o aktuální zprávy i fotografie z oblasti třeboňské přírody. Nechybějí ani časté a praktické informace, například o omezení vstupu do některých lokalit například vlivem polomů apod. Poskytovány ve velké míře jsou i tipy na návštěvy přednášek nebo na výlety do prostor CHKO. V případě pěších i cyklistických exkurzí s průvodcem pořádaných Správou CHKO Třeboňsko při činnosti Domu přírody nechybí na Facebooku ani vytvořené konkrétní události, na které lze aktivně zvát uživatele sociální sítě.

⁸ Stav k 25.10.2021 v 00:40

Celkem takových událostí bylo facebookovou stránkou Domu přírody Třeboňska vytvořeno již 104.⁹ Tento způsob prezentace může být velice účinný vzhledem k množství uživatelů Facebooku všech cílových skupin. V této věci lze snad pouze zmínit možnost aktivnějšího zvaní uživatelů na konkrétní události, neboť bez aktivního pozvání jsou možnosti šíření založených událostí omezené. Reakci na účast v případě událostí poskytuje obvykle kolem 10 uživatelů, což se vzhledem k 552 sledujících jeví jako nevyužitý potenciál Facebooku jako prostředku prezentace.

Kromě Facebooku je k zobrazení i účet Domu přírody Třeboňska na sociální síti Twitter. Avšak účet působí na první pohled zastarale. Poslední příspěvek správce stránky je datován k 30.6.2019¹⁰ a nelze tak twitterový účet Domu přírody Třeboňska považovat za aktuálně používaný prostředek prezentace. I počet sledujících twitterový účet je výrazně nižší než počet sledujících facebookový účet. Konkrétně jde o pouhých 35 sledujících. Do roku 2019 zveřejňované informace a postřehy jsou podobného charakteru jako na aktuálním facebookovém účtu. [WEB 4]

Instagramový účet Domu přírody Třeboňska pak dosud založen nebyl, což je možná škoda vzhledem k rostoucí popularitě této sociální sítě zvláště v rámci cílové skupiny dětských návštěvníků a zejména školních skupin. Zde je vzhledem k možnosti oslovení této cílové skupiny jistě prostor pro zlepšení.

Na populární síti Youtube je ohledně Domu přírody Třeboňska v současnosti ke shlédnutí zhruba pětiminutové video s názvem „Dům přírody Třeboňska a výlet do okolí – tip na víkend“ [WEB 5], které je nahráno na uživatelském profilu „kudyznudycz“. Jedná se o pozvánku referentky Domu přírody Třeboňska Mgr. Marie Jirkové k návštěvě expozice Domu přírody Třeboňska. Vzhledem k dosavadnímu množství pouhých 275¹¹ shlédnutí za 5 let (video na server nahráno dne 18.4.2016) nelze očekávat velký vliv tohoto videa na návštěvnost.

⁹ Stav k 25.10.2021 v 00:54

¹⁰ Stav k 24.10.2021 v 23:15

¹¹ Stav k 25.10.2021 v 01:06

8.3 Dům přírody Třeboňska v médiích

Dům přírody Třeboňska se stává předmětem různých (zejména regionálních) novinových článků, televizních a rozhlasových reportáží. Vesměs se všechny zaměřují na propagaci expozice bez kritického hodnocení jejího obsahu. V mediální prezentaci se také neobjevují pozvánky na exkurze nebo přednášky v rámci činnosti DP, což je jistě ke škodě. Například v případě výstavy fotografií z třeboňské přírody v roce 2019 informuje dokonce reportáž Českého rozhlasu České Budějovice až po jejím skončení. [WEB 6]

Zajímavá je reportáž z Jindřichohradeckého deníku z roku 2010, která informuje o začlenění původní expozice Krajina a lidé do programu Dům přírody, přičemž populárním stylem samotný program vhodně prezentuje. [WEB 7] Obdobně vyznívá i článek ze stejného roku v Třeboňském světě – zpravodaji města Třeboně, který navíc pojednává o dobré spolupráci mezi AOPK a Městem Třeboní, o které hovoří dokonce jako o inspirativní pro další domy přírody: *„Provozovatelem je nadále IKS města Třeboně na základě nové smlouvy uzavřené s AOPK. Toto partnerství navazuje na dobrou spolupráci obou institucí při přípravě expozice a jejím provozu v letech 2004-2009. Zkušenosti z Třeboně se dokonce v mnohém staly příkladem i pro ostatní chráněné krajinné oblasti, kde teprve o stavbě domu přírody uvažují.“* [Hátle; Drábková, 2010: 29]

Dětskou linku expozice pro mladého diváka přibližuje referentka domu přírody Mgr. Marie Jirková v televizním vysílání na kanálu České televize. Jedná se zřejmě o jedinou reportáž cílící na konkrétní cílovou skupinu návštěvníků. [WEB 8]

Za velice zdařilou lze označit nejnovější reportáž Českého rozhlasu České Budějovice z roku 2021, která lákavým stylem popisuje současnou podobu expozice. [WEB 9]

I v případě mediální prezentace lze zcela jistě postupovat podle zásad dobré interpretace. Velmi poutavě působí například kladení otázek, které však ve vlastním článku nebo reportáži zůstanou nezodpovězeny a mohou tak nabádat čtenáře nebo posluchače k návštěvě domu přírody. V tomto stylu je vhodně napsán článek v jednom z čísel časopisu Země světa

z listopadu 2016: „Víte, kde na Třeboňsku najdete tři bratry? Písečné duny? Nebo třeba Dračici? Která ryba má psí zuby? Co to znamená, když baštýř strojí rybník? Odpovědi na podobné otázky se dozvíte v Domě přírody Třeboňska, stejně jako řadu dalších informací o přírodních zajímavostech zdejší krajiny.“ [Jirková, 2016] V případě tohoto článku nechybí ani pozvánka na další činnost domu přírody mimo expozici.

Dobrá mediální prezentace je v rámci projektu DP nezanedbatelná. Potenciální návštěvníky může vzhledem k dosahu médií celkem efektivně lákat k návštěvě expozice a tím zvyšovat šanci na dosažení stanovených cílů interpretace, které jsou obsaženy v expozici DP i v jeho další činnosti. Zároveň je mediální obraz důležitý ve vztahu k místní komunitě, neboť je prostřednictvím médií včas a efektivně možné referovat o tom, co se v rámci domu přírody děje a lze tak pomoci zajistit opakovanou návštěvnost místních a budovat tak s místní komunitou pevný vztah.

Ohledně toho, kde se návštěvníci o DP dozvěděli, se odpovědi dotazovaných návštěvníků velmi liší a nelze tak na základě provedeného výzkumu určit, která forma propagace DP se jeví jako nejefektivnější nebo která má převládající charakter. Oslovení návštěvníci navštívili DP na základě doporučení známých nebo rodiny, na základě vyhledávání na internetu, na doporučení zaměstnanců třeboňského informačního centra, popřípadě na základě propagačních materiálů, které jsou dostupné v infocentru. Dále pak návštěvníci kategorie lázeňští hosté na základě doporučení ostatních lázeňských hostů, lázeňského personálu nebo na základě propagačních předmětů, které si obstarali v lázních.¹² Nutné je však podotknout, že žádný z oslovených návštěvníků nezavítal do expozice na základě návštěvy přímo webu DP nebo na základě znalosti programu Dům přírody.

V rámci výzkumu vyšlo totiž najevo, že program Dům přírody zná pouze jeden jediný oslovený návštěvník na základě své návštěvy Domu přírody Moravského krasu. [rozhovor Rostislav]. Ostatní dotazovaní návštěvníci program Dům přírody neznají vůbec, mnohdy v rozhovorech

¹² Propagačních předmětů o Třeboni a Třeboňsku obecně, nikoliv konkrétní propagační brožurky DP Třeboňska, která na základě šetření autora není v lázních dostupná buďto vůbec (lázně Aurora) nebo na vyžádání u personálu (Bertiny lázně).

používají slovní spojení „dům přírody“ ve smyslu jakékoliv přírodovědně zaměřené muzejní expozice v České republice. Někteří návštěvníci pak ani nevstupují do expozice s očekáváním, že expozice komunikuje konkrétně přírodu a krajinu Třeboňska, očekávají spíše, že nabydou znalostí a odnesou si pozitivní emoci v obecné rovině v souvislosti s přírodou.

V tomto případě může být příčinou nedostatečné komunikování faktu, že expozice je začleněna do programu Dům přírody. Expozice totiž minimálně využívá toho, co nabízí v kapitole č. 4 zmíněný Jednotný architektonický koncept. Oficiální symboly DP jsou v expozici použity minimálně, snad pouze na malé ceduli u vstupu do expozice, na označení toalet a na panelu, kterým lze spustit film v promítacím sále. Návštěvníci pak nevědí, což dokazují výsledky výzkumu, že se nacházejí v expozici začleněné v programu Dům přírody. Na celý program Dům přírody pak odkazuje nenápadný panel za vstupem do expozice s neaktualizovanými informacemi, který návštěvníci na základě dat z pozorování neregistrují. V kapitole č. 4 zmíněné návštěvnické pasy, které mají ambici motivovat návštěvníky k návštěvám dalších DP a tím být defacto posilujícím prostředkem k dosažení poslání a cílů programu DP nejsou v DP Třeboňska aktivně nabízeny, pouze „podpultově“, což oslabuje jejich efekt. Zároveň je tím znesnadněno naplňování poslání, které v DP sleduje Markéta Drábková.

„Myslím si, že to poslání je vlastně hlavně vnuknout víc lidem, že tady nějaká chráněná území jsou, i to, jak se od sebe navzájem liší a že ten hlavní cíl je jako vnuknout těm lidem, že ta místa opravdu jsou výjimečná, zajímavá a že tu ochranu prostě potřebují.“ [rozhovor Markéta Drábková]

8.4 Reklama a navigační systém Domu přírody Třeboňska v prostoru CHKO a BR Třeboňsko a na území města Třeboně

V případě propagace Domu přírody v prostředí města Třeboně se významně projevuje jako výhoda volba Města Třeboně jako provozovatele Domu přírody Třeboňska. Kromě expozice

Domu přírody Třeboňska provozuje Město Třeboň i další expozice a návštěvnické atrakce (například Dům Štěpánka Netolického nebo turistické informační centrum), které se navzájem propagují. Například poskytováním informačních brožurek anebo dokonce v případě Domu Štěpánka Netolického a Domu přírody Třeboňska zvýhodněným společným vstupným do obou objektů, které může mít motivační efekt k návštěvě jedné či druhé expozice. Pozitiva vztahu Města Třeboně a DP se projevují také na oficiálních turistických ukazatelích umístěných na území města, na kterých má většinou směrovka odkazující na DP své místo. Zároveň určitou výhodu představuje i umístění expozice v objektu zámku Třeboň, tedy v prostoru národní kulturní památky pod správou Národního památkového ústavu, který na svých webových stránkách láká návštěvníky zámku k prohlídce expozice DP Třeboňska jako jedné ze svých prohlídkových tras, [WEB 10] což si pochvaluje i zástupce zadavatele DP. [rozhovor Markéta Drábková]

Umístění v objektu národní kulturní památky představuje ale i jisté limity, o kterých se zmiňují i dotazovaní zástupci zadavatele a provozovatele DP. V případě reklamy a navigačního systému se jedná o výrazné omezení v oblasti umístování panelů, směrovek a označků lákajících k návštěvě DP. Během pozorování v rámci výzkumu nešlo přehlédnout, že si někteří návštěvníci DP stěžují, že DP nemohli najít. V podobném smyslu se mnozí vyjadřují i v návštěvní knize. Ostatně fakt, že DP návštěvníci nemohli najít, se objevuje v návštěvní knize jako nejčastější negativní zpětná vazba. Konkrétně mezi zápisy v návštěvní knize v roce 2021 se zápis podobného charakteru objevuje čtyřikrát. [Návštěvní kniha, 2021]¹³ Jedná se pravděpodobně o jeden z největších limitů umístění expozice v současných prostorách. Program Dům přírody nabízí v oficiálním grafickém manuálu nesčetné možnosti reklamních poutačů, cedulí a praporů, které v případě DP Třeboňska nelze vzhledem umístění v objektu národní kulturní památky použít. Momentálně není ze strany pronajímatele umožněno ani umístění přenosného poutače se stojánkem do prostoru cesty před vstup do DP i když by byl umístěn pouze v otevírací době.

¹³ Stav k 30.10.2021

V jiném ohledu je limitující umístění DP s přístupem výhradně ze zámeckého parku, kam nesmějí cyklisté. Cyklisté jsou přitom nejvýraznější skupinou návštěvníků CHKO, kteří mají neblahý vliv na podobu území. I podle dotazovaných provozovatelů a zadavatelů DP se jedná o skupinu návštěvníků, na kterou je třeba se expozicí zaměřit a kterou je nutné edukovat s cílem zamezení škodlivosti jejich vlivu na území CHKO. Právě vlivem lokace expozice jsou tyto možnosti ztíženy.

Následující fotografie dokazují nedostatečné označení vstupu do Domu přírody.

Obrázek č. 12: Pohled na vstup do DP z prostoru příchodu od zámeckého nádvoří, tedy z místa, odkud směrem k DP přichází nejpodstatnější část návštěvníků. Červená šipka označuje nedostatečně označený vstup do Domu přírody. Fotografie autora.

Obrázek č. 13: Červená šipka ukazuje na vlastní vchod do Domu přírody. Vstup je označen pouze malým panelem (na fotografii vpravo od vchodu), který z prostoru téměř není vidět. Fotografie autora.

Obrázek č. 14 a č. 15: Fotografie ukazatele oficiálního turistického rozcestníku, jenž spravuje Město Třeboň. Použitá hlavička Domu přírody pochází z oficiálního grafického manuálu programu. Zde se projevuje výhoda, že provozovatelem DP je Město Třeboň. Fotografie autora.

Za nedostatečnou pak lze označit situaci propagace DP v prostoru CHKO Třeboňsko. K dispozici jsou pouze informační brožurky o DP v některých informačních centrech a turistických cílech (například infocentrum Suchdol nad Lužnicí¹⁴ nebo infocentrum Lomnice nad Lužnicí¹⁵ nebo dokonce zoologická zahrada Horní Pěna¹⁶). Umístění reklamy v podobě odkazu na DP na dalších prostředcích interpretace (naučné stezky, infopanely) chybí. Zarážející pak je, že brožurky lákající k návštěvě domu přírody pak chybí na recepcích obou třeboňských lázeňských objektů. V Bertiných lázních jsou podle recepční k dostání pouze podpultově na vyžádání hosta, v lázních Aurora chybí i tato možnost.¹⁷ Zde je jistě prostor na zlepšení, zejména pokud KPNV považuje DP za prostředek, ve kterém lze efektivně komunikovat sdělení a témata interpretace celé CHKO. Zejména je pak prostor pro zlepšení situace prezentace v lázeňských zařízeních, zejména pokud lázeňští hosté představují podle KPNV velký podíl mezi návštěvníky, který se ještě zvětšuje v případě mimosezonního období.

Pozitivním jevem je dobrovolné a celkem časté umístování odkazu na Dům přírody Třeboňska s doporučením návštěvy na webových stránkách některých ubytovacích zařízení v regionu.

Podle dotazovaných zástupců zadavatele a provozovatele je problematické najít dům přírody vzhledem k nedostatečným možnostem umístění poutače do prostoru ke vchodu a na cestu před DP. To je dáno limitací ze strany majitele objektu zámku, kterým je NPÚ, jenž má přísné požadavky na podobu reklamy a poutačů v prostoru zámku a zámeckého parku. Podle dotazovaných může mít tento limit negativní vliv na návštěvnost DP.

Dotazovaní návštěvníci však bez výjimky neměli problém expozici nalézt, pokud měli návštěvu v plánu. V případě několika málo návštěvníků dokonce návštěva plánovaná nebyla a na DP zkrátka narazili. Verča a Petra existenci DP nevěděly a k návštěvě je zlákala venkovní část expozice. *„Šly jsme náhodou okolo... Jak je venku ten vodopádek, ty kamínky a taková ta cestička těch vod, tak to nás zaujalo už z dálky, tak jsme se šly podívat, co tu je. Vidíme ceduli*

¹⁴ Stav 25.10.2021

¹⁵ Stav 21.10.2021

¹⁶ Stav 28.9.2021

¹⁷ Stav 27.10.2021

a kolegyně říká – Jdeme dovnitř!“ [rozhovor Verča a Petra] Podobně se vyjadřují i Tomáš s Gabrielou a i Luboš, který na DP narazil náhodou při procházce zámeckým parkem.

Jediný pramen, který hovoří o obtížích nalezení expozice jsou zmíněné zápisy v návštěvní knize, kde si například návštěvnice stěžuje na špatnou propagaci a reklamu DP Třeboňska.

[Návštěvní kniha, 2021]

9. Další činnost Domu přírody Třeboňska

Vedle provozování expozice se Dům přírody Třeboňska zaměřuje ještě na další aktivity, které sledují stejné nebo obdobné cíle. V souvislosti s programem Dům přírody obecně jsou v této práci uvedeny v kapitole č. 4. V případě Domu přírody Třeboňska se jedná o pořádání pěších výletů do CHKO, exkurzí do CHKO s průvodcem nebo přednášek na témata ohledně třeboňské přírody, které se konají zejména v Domě Štěpánka Netolického. Nechybějí ani specializované prohlídky Domu přírody Třeboňska pro dětské skupiny a školní kolektivy, popřípadě dětské výlety do CHKO. Nabídku zmíněných akcí lze sledovat na webových stránkách DP, kde jsou aktivity přehledně uvedeny v plánovacím kalendáři. Podobně se zájemce o různých akcích a aktivitách Domu přírody může dozvědět při sledování facebookového profilu.

Další činnost DP Třeboňska je velmi důležitou součástí DP, zejména v případě, že expozice DP nedostatečně komunikuje některá sdělení a v některých ohledech není prostředkem k dosažení definovaných cílů. V tomto případě může další činnost DP expozici nahrazovat a doplňovat ji. Nedostatkem v případě DP Třeboňska je, že návštěvníky expozice se o další činnosti DP zřejmě nedaří informovat. Oslovení návštěvníci DP neznají web DP, který o jeho další činnosti informuje, nejsou návštěvníky webu a na základě návštěvy expozice se o další činnosti nedovídají. Z dotazovaných návštěvníků o možnosti přednášek, exkurzí nebo výletů s průvodcem/odborníkem nevěděl nikdo, přesto všichni v případě času projevíli zájem se přednášky nebo výletu zúčastnit. I zde je zjevně prostor po zlepšení.

Vlastní další činnost DP, ač je nedílnou součástí programu Dům přírody, jsem například formou účasti na výletu a dotazování účastníků výletu, nezkoumal. Hlavním důvodem byla absence nabídky další činnosti, zapříčiněná pandemickou situací a také obdobím, ve kterém jsem výzkum realizoval.

Mezi další činnost DP Třeboňska lze zařadit i komentované prohlídky expozice DP, které podle dotazovaných provozovatelů a zadavatelů odstraňují nedostatky expozice. Během komentované prohlídky lze podle Markéty Drábkové komunikovat nekomunikovaná témata.

Například zahrnout příběh vývoje krajiny Třeboňska, dětem u vycpanin a jejich siluet vysvětlit funkce jednotlivých biotopů, poskytnout rady vedoucí k žádoucímu usměrnění pohybu návštěvníků a sdělit principy a konkrétní formy ochrany, aby návštěvník sám pocítil potřebu přírodu a krajinu Třeboňska chránit. [rozhovor Markéta Drábková] Data, která by napověděla, zda komentované prohlídky mají schopnost tato sdělení návštěvníkům předat nemám, neboť se žádná komentovaná prohlídka v DP v době realizace mého výzkumu nekonala.

10. Shrnutí provedených analýz ve SWOT analýze

Pro celkovou představu o výsledcích výzkumu je však nutné číst kompletní analýzy, které poskytují i konkrétní tipy na vylepšení expozice. Jistému definování slabých stránek se věnuje i aplikační část KPNV. Zde uvádím ale výhradně výsledky mnou provedeného výzkumu, který oproti KPNV poskytl mnohem širší spektrum vyhodnocených slabých i silných stránek.

Silné stránky

- DP zprostředkovává návštěvníkům pozitivní emoci,
- Zřejmě plní poslání vybudování pozitivního vztahu k přírodě u skupiny dětských návštěvníků,
- DP dostatečně informuje návštěvníky o některých fenoménech CHKO a BR,
- DP v některých případech nese sdělení navržená v KPNV a je dobrým prostředkem k naplnění cílů (konkrétně obecný cíl, emoční cíle, klíčové sdělení č. 2, klíčové sdělení č. 3),
- Vybudovaná dětská linka expozice, která je interpretačně kvalitní a má ambici oslovovat i další skupiny návštěvníků a ze které si i dospělí návštěvníci odnášejí sdělení,
- Pořádání další činnosti, která eliminuje nedostatky expozice,
- Výtvarné ztvárnění, díky kterému si návštěvníci odnášejí pozitivní emoci,
- DP je umístěn v relativně atraktivní lokalitě s velkou koncentrací turistů,
- Web DP, který reflektuje zásady dobré interpretace a částečně plní hlavní sledovaný cíl, tedy usměrnění pohybu návštěvníků,
- Dobrý vztah zadavatele a provozovatele mající pozitivní efekt ve vícero oblastech.

Slabé stránky

- DP v současnosti nekomunikuje prostředky a konkrétní formy ochrany CHKO a BR Třeboňsku, čímž nedochází k naplňování většího spektra cílů KPNV,
- Expozice obsahem nedostatečně cílí na různost návštěvnických kategorií (tak jak jsou charakterizovány zadavateli, provozovateli a v KPNV),
- DP nekomunikuje jeden z hlavních cílů, kterým je usměrnění pohybu návštěvníků CHKO a BR, což vede k nemožnosti naplnění většího množství cílů,
- Expozice DP u návštěvníků zřejmě nevzbuzuje další zájem o komunikovaná témata,
- Velká část prvků umístěných v expozici nenesou sdělení a nejsou interpretačně kvalitní,
- Některé cíle interpretace, jež neplní expozice, má s návštěvníky komunikovat personál, který je přes sezónu vytížen a nemá možnost expozici v těchto funkcích nahrazovat,
- Některá témata jsou komunikována výlučně prostřednictvím videí stejného formátu, o jejichž sledování postupováním expozicí upadá zájem návštěvníků,
- Prostory expozice mají celou řadu limitů, zejména umístění v chráněném objektu a z něj vyplývající omezení a nedostatečnou velikost pro rozšíření expozice a další činnost DP,
- Existující linka příběhu expozice je pro návštěvníka nenápadná,
- DP nedostatečně pracuje s Jednotným architektonickým konceptem, což může mít negativní vliv v případě horší propagace DP a i naplnění některých cílů,
- DP nedostatečně komunikuje, že je součástí celorepublikové sítě programu Dům přírody,
- Nedostatečná propagace další činnosti DP v expozici,
- Propagace DP v prostoru CHKO Třeboňsko,
- Lokalizace v zámeckém parku, která znesnadňuje přístup k DP cyklistům, jež jsou skupinou návštěvníků mající podle KPNV největší podíl na dopadu na území CHKO a BR a jež je nutné edukovat,
- Relativně upozaděné téma orla mořského, který má být maskotem DP,
- Pravděpodobný nízký dosah webu a další prezentace v médiích a na sociálních sítích.

Příležitosti

- Možnost vzdělávání v oblasti interpretace - DP disponuje vyškoleným personálem v oblasti interpretace místního a přírodního dědictví a tyto znalosti jsou a mohou být u personálu dále rozvíjeny v rámci SIMID,
- Strategický dokument shledává DP jako dobrý prostředek - DP je podle KPNV vhodným prostředkem ke splnění cílů KPNV a je vhodný k tomu, aby nesl všechna navržená sdělení interpretace a je tedy předpoklad jeho podpory ze strany AOPK,
- Lázeňství v Třeboni, které je zdrojem potenciálních návštěvníků (bohužel ale nejsou podle KPNV skupinou, která má negativní dopad na CHKO a BR a není tedy příliš nutná její edukace),
- Zájem veřejnosti o rozšíření nabídky komentovaných prohlídek expozice, které by odstranily nedostatky v komunikaci některých témat,
- Existující možnost propagace webových stránek - zvýšení dosahu webu prostřednictvím jeho propagace (web v některých ohledech může být lepším prostředkem k naplnění cílů než expozice).

Ohrožení

- DP sídlí v objektu NPÚ a jeho existence je závislá na nájemní smlouvě,
- Závislost financování na rozpočtu města Třeboně a na AOPK,
- Omezení v souvislosti s omezením návštěvnosti vzhledem k pandemií COVID – 19,
- Autorská smlouva limitující potřebný rozvoj expozice.

11. Diskuse

Práce, jejímž výsledkem je analýza současné podoby expozice, další činnosti nebo propagace Domu přírody Třeboňska shrnutá ve SWOT analýze, poskytla částečnou evaluaci projektu. Analýza poukázala na nedostatky, ale i na silné stránky současné podoby projektu. V případě nedostatků pak (pouze při kompletním čtení) analýzy nabízí rady a tipy, jak tyto nedostatky eliminovat a tím snáze dosáhnout sledovaných cílů projektu. V práci se podařilo zjistit, jak projekt Dům přírody Třeboňska pracuje s teorií interpretace místního přírodního a kulturního dědictví, jak promítá poslání a cíle programu Dům přírody sledované na obecné úrovni a do jaké míry tvoří vhodný prostředek pro naplnění cílů interpretace definovaných v Konceptu práce s návštěvnickou veřejností CHKO Třeboňsko. V případě interpretace místního přírodního a kulturního dědictví se podařilo na konkrétních případech dokázat úspěšnost prvků, které jsou interpretačně kvalitní a ctí zásady dobré interpretace, oproti prvkům, které z interpretačního hlediska pokulhávají. Z nabízených rad a tipů jistě mohou čerpat inspiraci nejen další domy přírody, ale také další návštěvnická centra nebo jiné instalace plnící podobnou funkci.

Naopak se v práci nepodařilo poskytnout kompletní evaluaci, která musí být opřena o větší množství dat, již lze získat výhradně kvantitativní formou šetření. Kvantitativní šetření se nepodařilo realizovat z důvodu limitu omezeného pohybu návštěvníků v období výzkumu, které by neposkytlo dostatečně adekvátní velikost vzorku. V tomto směru však práce nabízí připravený dotazník vhodný pro evaluaci, který vychází ze zjištění, jež nabídl provedený výzkum.

Velmi obtížné pak bylo v některých případech s nějakou určitostí tvrdit, že si ze současné expozice DP návštěvníci odnášejí sdělení, které vede k naplnění sledovaného cíle. Jednak z důvodu opření se pouze o provedených dvanáct rozhovorů a pozorování návštěvníků často bez mluveného obsahu a zejména pak z důvodu, že data v některých případech neposkytla možnost některá tvrzení podávat se stoprocentní jistotou. Často je obtížné tvrdit, že to, co návštěvníci o Třeboňsku vědí, vědí právě na základě návštěvy expozice. Dále je například

sporné uvádět, že expozice pomáhá vytvářet u návštěvníků vztah k přírodě. Uvedená tvrzení v práci jsou v tomto ohledu opřena o měkká data a nejde tak dělat v jistých ohledech závěry se stoprocentní jistotou, což je v práci náležitě vysvětleno. Reálně by podobné hypotézy bylo třeba ověřovat v jiném časovém odstupu od absolvování prohlídky expozice, než je okamžik ihned po dokončení prohlídky. V uvedeném případě by bylo vhodné získat data z výpovědí nebo pozorování návštěvníků například po uplynutí několika měsíců nebo roku od návštěvy DP, což by vyžadovalo navázat s návštěvníkem dlouhodobější kontakt, a to se v prostředí DP jeví jako nereálné.

Zároveň se pak nepodařilo analyzovat některé jevy, které by bylo v rámci případové studie vhodné zkoumat. Jedná se zejména o větší zkoumání hloubky vztahů mezi zúčastněnými institucemi na projektu. Ostatně je celá existence Domu přírody Třeboňska závislá na finanční podpoře vícero subjektů a na politické podpoře, kterou právě vztahy mohou ovlivňovat. Zkoumání těchto jevů by však vyžadovalo další výzkum v dalších institucích, což by bylo opět velmi časově náročné a mohlo by vést k povrchním výsledkům všech částí výzkumu. Zmíněnému výzkumu se případně mohu věnovat ve své další činnosti.

Zajímavé by pak bylo zkoumat návštěvníky ve dvou vlnách, a to na vstupu a výstupu z expozice. Konkrétně zkoumat očekávání návštěvníků v prvním případě a zda očekávání byla naplněna a co si návštěvníci z návštěvy odnášejí v případě druhém. Od této formy jsem také ustoupil, neboť jsem se domníval, že návštěvník, který byl před vstupem do expozice dotazován na svá očekávání, by na celou expozici nahlížel jinak, neboť by mohl předpokládat, že bude dotazován i na výstupu a snažil by si třeba z expozice zapamatovat co nejvíce faktů, aby „obstál u následné zkoušky“. Domníval jsem se, že tento formát výzkumu by vedl ke zkreslení podoby získaných dat, proto jsem návštěvníky zkoumal pouze na výstupu, kdy po celou dobu netušili, že se mezi nimi pohybuje výzkumník a že budou v souvislosti s návštěvou expozice dotazováni. Myslím, že tento formát byl dobře zvolen a lépe pomohl odhalit nedostatky současné expozice.

Vzhledem k teorii interpretace místního dědictví se v práci podařilo prokázat, že pozornost návštěvníků přitahují zejména prvky, které jsou navrženy podle zásad dobré interpretace. Platí tedy, že při budování návštěvnických center v chráněných územích je nanejvýš vhodné využívat doporučení, které poskytuje věda interpretace místního dědictví. Zároveň však bylo dokázáno, že lze některé definované cíle naplňovat i bez interpretačního plánování. Konkrétně cíle, jež stanovuje strategický dokument interpretačního plánování pro CHKO Třeboňsko, tedy KPNV, navrhuje jisté cíle a sdělení, která jsou částečně obsažena v původní expozici Krajina a lidé, která vznikla 15 let před KPNV. Pravděpodobně se ale jedná o náhodnou záležitost a interpretační plánování je nutností, aby nebyly opomenuty žádné sledované cíle z žádné oblasti. Zejména z pohledu evaluace je pak nutné, aby existoval nějaký strategický dokument, který bude mít jasně definované cíle a záměry, ke kterému se vždy v průběhu projektu, tedy ve fázích záměru, realizace i fungování, půjde obracet. V souvislosti s teorií, jak provádět evaluaci interpretace, se prokázala nutnost provedení evaluace kvantitativní formou tak, jak navrhuje zmínění autoři, jelikož provedené kvalitativní metody nedokázaly úplnou evaluaci poskytnout. V rámci případové studie si ale uvědomuji nutnost provedení kvantitativního šetření pro úplnost zkoumání zvoleného jevu.

Původním záměrem práce bylo zaměřit se na více domů přírody v komparativní studii. Studie by jistě nabídla zajímavý pohled, jakými způsoby se různé domy přírody s různými okolnostmi vzniku a různými formami vedení snaží komunikovat sdělení a sledované cíle a posoudit, které ze způsobů jsou efektivní ve srovnání s jinými. Vzhledem k okolnostem vzniku se pak nabízí komparace domů přírody, které vznikly na půdorysu jiného původního projektu (jako je ten v Třeboni), s těmi, které vznikly tzv. „na zelené louce“ s původním projektem a kvalitním interpretačním plánováním. Dále by bylo jistě zajímavé komparovat návštěvnická centra, jež jsou součástí programu Dům přírody s jinými návštěvnickými středisky chráněných území, jež nejsou součástí programu, nicméně mohou mít definované obdobné cíle a mohou stejně tak dobře (nebo špatně) plnit funkci domu přírody. Práce by však v obou případech vyžadovala velkou časovou i finanční dotaci a byla by v jistých ohledech povrchní. Výběr jednoho domu přírody pak vedl k tomu, že se podařilo analyzovat více jevů, týkajících se sledovaného domu

přírody do patřičné hloubky. Jako zkoumaný dům přírody byl vybrán ten třeboňský. Dům přírody Třeboňska původně fungoval jako zcela jiná expozice s jiným účelem, než mu byl následně přisouzen, z čehož vyplývají zásadní nedostatky, vzhledem k nimž je žádoucí rekonstrukce expozice. Pro plánovanou rekonstrukci tak, aby expozice lépe komunikovala témata navržená v KPNV, je třeba znát slabé a silné stránky současného stavu. Právě proto jsem pro své zkoumání vybral DP Třeboňska, jelikož jsem předpokládal, že právě v jeho případě mohou být výsledky práce vzhledem k plánované rekonstrukci k užítku. Zejména pokud se podaří zjistit, které části nebo prvky expozice jsou v souladu se sledovanými cíli a navrženými sděleními, na kterých lze dále stavět a které jsou pro další použití zcela nevhodné. A to se, myslím, podařilo.

Závěr

Třeboňsko je jedním z velkoplošných chráněných území ČR, ve kterém je provozováno návštěvnické středisko – dům přírody. Návštěvnické středisko zřizované AOPK ČR, které má návštěvníky vítat v chráněném území, poskytovat mu informace o jeho fenoménech a o způsobech jeho ochrany tak, aby sám měl potřebu dané území chránit. Zároveň si návštěvnické středisko klade ambici vybudování pozitivního vztahu návštěvníků k přírodě samotné.

Tato práce si stanovila za cíl výzkum Domu přírody Třeboňska jako fenoménu, zejména pak zhodnotit, jak napovídá název práce, zda provozování Domu přírody Třeboňska má nějaký reálný přínos nebo, jinak řečeno, zda jsou naplňovány cíle a očekávání, které zadavatelé a provozovatelé DP sledují.

V souvislosti s takto definovaným cílem byly zvoleny výzkumné otázky, jejichž prostřednictvím jsem zjišťoval, zda existence Domu přírody Třeboňska vede v současné podobě k naplnění jeho stanovených cílů a očekávání, zda se daří naplnit cíle definované v KPNV, zda se současná expozice Domu přírody Třeboňska řídí zásadami dobré interpretace a zda má reálně Dům přírody Třeboňska ambici zvýšit ochranu přírody a krajiny Třeboňska i probudit v návštěvnících zájem o přírodu obecně. Na všechny tyto výzkumné otázky poskytl provedený výzkum odpověď, ač na nějaké pouze částečnou.

Výzkum dokázal, že některé prvky v současné expozici odpovídají zásadám dobré interpretace a že právě tyto prvky v rámci expozice oslovují návštěvníky nejvíce a mají tak velkou ambici předat sdělení a jsou tedy vhodným prostředkem k naplnění definovaných cílů projektu. Oproti tomu bylo ve výzkumu dokázáno, že po výtvarné stránce velice kvalitní prvky expozice, které ale nenesou žádné vzdělávací sdělení, k naplnění většiny sledovaných cílů neslouží. Vyšlo tedy najevo, že pokud má expozice definované nějaké cíle, prostředkem k jejich dosažení je instalace interpretačně kvalitních prvků. Specifikum Domu přírody Třeboňska spočívá ve faktu, že byl otevřen již roku 2004 jako expozice Krajina a lidé, do programu Dům přírody byl

pak začleněn roku 2010. Se začleněním do programu Dům přírody pak na expozici začaly být kladeny zcela jiné požadavky, než které se od expozice očekávaly v době vzniku. Dodnes je tak v expozici patrný střet tehdejšího záměru, který měl prostřednictvím navozené příjemné atmosféry a kvalitního výtvarného zpracování předat návštěvníkovi pozitivní emoci, se současností, kdy je expozice doplňována o prvky, které pracují s teorií interpretace místního přírodního a kulturního dědictví a mají jasně stanovené vzdělávací a emoční cíle a cíle v oblasti chování. Tyto cíle jsou definovány v Konceptu práce s návštěvníckou veřejností CHKO Třeboňsko z roku 2019, jež vidí dům přírody jako vhodný prostředek k jejich naplňování. Současná expozice však má ve vztahu k sledovaným cílům jisté nedostatky. Jedná se zejména o absenci prostředků k naplnění sledovaných cílů v oblasti usměrnění toků návštěvníků a komunikace tématu způsobů ochrany přírody a krajiny Třeboňska. Absence těchto prostředků znesnadňuje naplnění poslání programu Dům přírody, kterým je výchova k pozitivnímu vztahu k přírodě a k potřebě ji chránit, a to jak obecně, tak v konkrétním případě přírody a krajiny Třeboňska. Z práce tedy vychází, že v současnosti je žádoucí alespoň částečné předělání nebo doplnění expozice tak, aby se stala vhodným prostředkem k naplnění všech sledovaných cílů. K případnému přepracování expozice nabízí práce několik dobrých rad, které vyšly z výsledků výzkumu a které poskytla v empirické části. Zejména je třeba expozici lépe přizpůsobit pro odlišné kategorie návštěvníků a některá témata komunikovat jinak a jinými prostředky.

Práce však zároveň odhalila, že některé sledované cíle již expozice komunikuje. Jedná se zejména o emoční cíle, což může mít původ v kvalitním výtvarném zpracování expozice, které je její silnou stránkou již od dob jejího zprovoznění. Velmi dobře jsou v současné expozici komunikovány některé fenomény třeboňské krajiny, daří se také předat návštěvníkům fakt, že výjimečnost Třeboňska spočívá v provázanosti, harmonii a ojedinělém krajinném rázu. Na těchto faktech zcela jistě lze i nadále stavět. Ohledně budování pozitivního vztahu k přírodě práce nastínila, že tento cíl je pravděpodobně naplněn u dětského návštěvníka.

Jistá úskalí pak představují limity expozice, které se týkají zejména jejího umístění a velikosti. Vzhledem k umístění se například nedaří expozici zatraktivnit pro návštěvu cyklistů, kteří jsou

důležitou skupinou, již je třeba edukovat. K zatraktivnění by také jistě přispěla lepší prezentace domu přírody, která byla v některých ohledech shledána jako ne zcela dostatečná, zejména pak žádoucí je lepší prezentace další činnosti, která má ambici doplňovat expozici tak, aby bylo dosaženo sledovaných cílů.

Současný Dům přírody Třeboňska je však zcela jistě přínosným projektem. I přes zjištěná úskalí se mu v některých ohledech daří naplňovat sledované cíle a edukovat tak návštěvníky v pozitivním smyslu k ochraně a budování vztahu k Třeboňsku i k přírodě obecně. Prostor pro zlepšení je však také velký a věřím, že v této práci se podařilo jasně definovat současné slabiny projektu a poskytnout cenné rady a tipy ke zlepšení situace. Tyto rady a tipy se čtenář dozví a pochopí po přečtení empirické části práce. Některé významnější tipy pak lze uvést zde v závěru.

Jedná se zejména o absolutní zásadu vždy pracovat s interpretačním plánováním, a to jak vyhotovováním strategických dokumentů, tak pamatováním na zásady dobré interpretace v případě aplikace prvků do expozice. Jednou z nejdůležitějších zásad je přítomnost příběhu, s nímž je v expozici nutné pracovat, dále pak odhalování, které by mohlo být v expozici promítnuto více než jen v přidané dětské lince a videokioskách. Většina prvků by pak měla nést nějaké sdělení, aby si návštěvník odnášel i nějaké znalosti, nikoliv pouze pozitivní emoci z estetického zážitku.

Vzhledem ke zjištění, že expozice z důležitých témat absolutně nekomunikuje témata ochrany a usměrnění pohybu návštěvníků, uvedu zde i tipy pro zlepšení situace v této oblasti. V případě usměrnění toků návštěvníků z práce vyplynulo jako vhodné umístování přírodních prvků do expozice, které by lákaly k návštěvě místa jejich původu. V souvislosti s formami ochrany je pak vhodné doplnit informace o formách konkrétní ochrany k vybraným živočichům a doplnit tak v současnosti komunikovaná přírodní témata o témata ochrany přírody. Pokud má být cílem programu, aby návštěvníci sami chtěli přírodu a krajinu chránit, musejí konkrétní formy znát. Dále je v obecné rovině vhodné expozici doplnit nějakými prvky, které návštěvník může vnímat hmatem, jako je například možnost ukázky rašeliny. V obecném smyslu je pak vhodné

expozici doplnit tak, aby komunikovala obsažená témata do různé hloubky, podle potřeby návštěvníka. Tedy ne výhradně zevrubně, jako dnes v expozici všudypřítomné videokiosky, ale přizpůsobit se i návštěvníkům, kteří netouží po velkém množství informací a navrhnout alternativní linku expozice, která bude témata komunikovat stručnější formou.

V uplynulých letech jsem navštívil některé další domy přírody a na první pohled lze sledovat podobné nedostatky jako u toho třeboňského. Zejména časté cílení na estetický dojem, který mnohdy přebije sledované vzdělávací cíle a cíle v oblasti chování. S takovým problémem se v mých očích potýkají i nově vybudované domy přírody, které nejsou interpretačně dle mého názoru zcela kvalitní a spíše než důraz na sledované cíle, umožňují seberealizaci autora v podobě uměleckého díla. Zjištěné fakty tak jistě mohou být použitelné nebo inspirativní pro další domy přírody nebo i další instalace pracující s návštěvnickou veřejností.

Pro budoucí rozvoj programu Dům přírody pak z výstupů práce, jež zkoumala jeden konkrétní dům přírody, vyplývá jisté doporučení, že návštěvnická centra chráněných území je vhodnější budovat od samého začátku tzv. „na zelené louce“, a to i v souvislosti s objektem tak, aby jeho dispozice nebyla pro potřeby expozice limitující a umožňovala její rozvoj ve smyslu komunikace všech potřebných témat. Od samého počátku by pak měl být pro každý dům přírody vyhotoven interpretační plán vycházející z koncepce práce s návštěvnickou veřejností pro dané chráněné území a tuto koncepci reflektovat, doplňovat a konkretizovat pro potřeby domu přírody. Interpretační plán pak musí být kvalitně a odborně zpracovaný a zohledňovat na stejné úrovni všechny skupiny sledovaných cílů tak, aby nedominovaly emoční cíle, k čemuž mají tendenci se schylovat i nově budované domy přírody a což je výsadou toho třeboňského. K tomuto závěru práce dospěla právě na základě výběru třeboňského domu přírody, ve kterém odhalila jeho slabé stránky, jejichž příčinou je právě postup budování domu přírody v opačném pořadí. Tedy nejprve využití již vybudované původní expozice s jiným záměrem v limitujících prostorech, následně vyhotovení koncepce práce s návštěvnickou veřejností definující cíle a sdělení interpretace a až výhledově do budoucna interpretační plán. Tento postup se ukazuje jako špatný.

Věřím tak, že v případě reflexe rozpoznaných slabých míst a uchopení příležitostí povede projekt Dům přírody Třeboňska již kompletně k naplnění sledovaných cílů a jeho přínos tak již bude zcela nesporný.

Použitá literatura

ANDREJSKOVÁ, JANA. 2009. *Efektivní metody a formy výuky pedagogů na středních školách*. Hradec Králové: Fakulta informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové. 71 s. ISBN 978-80-254-5607-1.

AOPK ČR, Nadace Partnerství a Monitoring návštěvnosti s.r.o.

BECK, LARRY; CABLE, TED. 2011. *The Gift of Interpretation: Fifteen Guiding Principles for Interpreting Nature and Culture*. 3. vyd. Sagamore Publishing. 205 s. ISBN 978-1-57167-637-5.

BUREŠOVÁ, HANA. 2020. *Ročenka města Třeboně 2020*. město Třeboň. 76 s.

CARTER, JAMES. 2004. Interpretace místního dědictví. Příručka pro plánování a tvorbu místních zajímavostí. ZO ČSOP Veronica. 1. vyd. Brno. 88 s. ISBN 80-239-2068-5

DAVID, LADISLAV; VELKOVÁ, EVA. 2009. *Jednotný architektonický koncept. Manuál pro navrhování návštěvnických středisek AOPK ČR*. 43 s. Dostupné online na: <http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/148/019440.pdf?seek=1389705608>

DISMAN, MIROSLAV. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Dotisk 3. vyd. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

Dobrá interpretace. Dostupné online: <https://dobrainterpretace.cz/kdo-jsme>

GRECMANOVÁ, HELENA; URBANOVSKÁ, EVA. 2007. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex. 178 s. ISBN 80-85783-73-8-

HAM, SAM. 1992. *Environmental Interpretation: A practice Guide for People with a Big Ideas and Small Budgets*. 1. vyd. Colorado: Fulcrum Publishing. 456 s. ISBN 1-55591-902-2.

HÁTLE, MIROSLAV; DRÁBKOVÁ, MARIE. 2010. Dům přírody Třeboňska. In: *Třeboňský svět*. 8/2010. 40 s.

JIRKOVÁ, MARIE. 2016. In: *Země Světa. Třeboňsko*. GeoBohemia s.r.o. Praha. 11/2016. 72.s
ISSN 1213-8193

KOZUBKOVÁ, JITKA. 2008. *Návštěvníká střediska ve světě, inspirace a poučení*. Ochrana přírody. roč. 5/2008. Dostupné online: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/navstevnicka-strediska-vesvete-inspirace-a-pouceni/>

MAŇÁK, JOSEF; ŠVEC, VLASTIMIL. 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. 219 s. ISBN 80-7315-039-5

MEDEK, MICHAL (ed.); HUŠKOVÁ, BLAŽENA; PTÁČEK, LADISLAV; RŮŽIČKA, TOMÁŠ; URBANČÍKOVÁ JANA. 2016. *Čítanka interpretace*. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s., vyd. 1.0, 204 s.

MEDEK, MICHAL; ČINČERA, JAN; GREGOROVÁ, JANA; LISKOVÁ, MARTINA; POŘÍZOVÁ, KATEŘINA. 2016. *Naučné stezky: zpracování a hodnocení nepřímých interpretačních programů*. Masarykova univerzita. Brno. 1. vyd. 156 s. ISBN 978-80-210-8335-6

MĚSTO TŘEBOŇ. 2021. *Zápis z 61. jednání Rady města Třeboně, které se konalo dne 7.1.2021*. Dostupné online na: <https://www.mesto-trebon.cz/uploads/news/id10575/Z-61-21-01-07.pdf>

MILLER, IVAN. 2018. *Jak provést analýzu SWOT a napsat užitečnou vizi*. Český systém kvality služeb. Dostupné online na: <https://www.csks.cz/filemanager/files/18199.pdf>

Naše společná budoucnost: světová komise pro životní prostředí a rozvoj. 1991 Praha: Academia. ISBN 80-85368-07-2.

Návštěvní kniha Domu přírody Třeboňska. 2021.

NIPOS. 2016, Město Třeboň, Ročenka 2016, Třeboň

NOVOTNÁ, HEDVIKA; ŠPAČEK ONDŘEJ; ŠTOVÍČKOVÁ MAGDALENA. 2019, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách.* Praha: FHS UK. 496 s. ISBN 978-80-7571-025-3.

O programu Dům přírody. Dostupné online <https://www.dumprirody.cz/o-domech-prirody/o-programu-dum-prirody/>

PEŠOUT, PAVEL; ŠOLTYSOVÁ, LENKA. 2016. *Domy přírody v České republice, Deset úspěšných let partnerského programu.* Ochrana přírody. roč. 2/2016. Dostupné online: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/domy-prirody-v-ceske-republice/>

PTÁČEK, LADISLAV (ed); RŮŽIČKA TOMÁŠ; MEDEK, MICHAL; HUŠKOVÁ, BLAŽENA; BANAŠ, MAREK. 2012. *Jak pře(d)kládat svět.* Nadace partnerství. 1. vyd. Brno. 122 s. ISBN 978-80-904918-5-4

PTÁČEK, LADISLAV; URBANČÍKOVÁ, JANA. 2019 a. *KPNV Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (Interpretační plán) CHKO Třeboňsko 1 – Analytická část*. Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s. 70 s.

PTÁČEK, LADISLAV; URBANČÍKOVÁ, JANA. 2019 b. *KPNV Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (Interpretační plán) CHKO Třeboňsko 2 – Plánovací část*. Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s. 67 s.

PTÁČEK, LADISLAV; URBANČÍKOVÁ, JANA. 2019 c. *KPNV Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (Interpretační plán) CHKO Třeboňsko 3 – Aplikační část*. Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s. 94 s.

PTÁČEK, LADISLAV; URBANČÍKOVÁ, JANA. 2017. *Interpretační plán Domu přírody Brd. Plánovací a aplikační část*. Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s. 103 s.

RŮŽIČKA, TOMÁŠ (ed); HUŠKOVÁ, BLAŽENA; PTÁČEK, LADISLAV; BANAŠ, MAREK. 2011 *Metodika o zásadách a metodách interpretace se zaměřením na interpretaci přírodního dědictví a činnost návštěvnických středisek s využitím zahraničních zkušeností*. o. p. s. partnerství, Brno. 81 s.

RŮŽIČKA, TOMÁŠ. 2017. *Strategie práce s veřejností AOPK ČR 2018-2023*. AOPK ČR. 17 s.

Dostupné online na:

<http://www.ochranaprirody.cz/res/archive/379/061662.pdf?seek=1516632478>

SÁRKÖZI RADEK. 2010. *Inovativní pedagogické programy – 4. díl – Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování*. Dostupné online: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyučovani/pv-zahranici/inovativni-programy-4>

Správa CHKO Třeboňsko. Dostupné online: <https://trebonsko.ochranaprirody.cz>

ŠOLTYSOVÁ, LENKA. 2019. In: *Ročenka 2019. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR*. Praha. 97 s. ISBN: 978-80-7620-051-7

ŠOLTYSOVÁ, LENKA. 2020. In: *Ročenka 2020. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR*. Praha. Vydání 1. 103 s. ISBN: 978-80-7620-081-4

TILDEN, FREEMAN. 1977. *Interpreting Our Heritage*, vyd. 3. North Carolina: The University of North Carolina Press. 119 s. ISBN 0-8078-4016-5.

TOMKOVÁ, ANNA. 2007. *Program Čtením a psaním ke kritickému myšlení v primární škole: distanční text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. 98 S. ISBN 978-807-2903-153

VOŽENÍLEK, VÍT. 2002. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti české republiky*. Univerzita Paleckého, Olomouc. 156 s. ISBN 9788024404684

YIN, ROBERT, K. 2014. *Case study research: design and methods*. SAGE Publications. Fifth edition. 282 s. ISBN 978-1-4522-4256-9

ZÁLIŠ, ZDENĚK. 2020. *Dům přírody Ždárských vrchů, 12 let od myšlenky k hotovému dílu.*

Ochrana přírody. roč. 4/2020. Dostupné online:

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/zamereno-na-verejnost/dum-prirody-zdarskych-vrchu>

Internetové stránky

[WEB 1] <https://www.dumprirody.cz/dum-prirody-trebonska/>

[WEB 2] <https://dumprirody.cz/dum-prirody-trebonska/vite-ze/>

[WEB 3] <https://www.facebook.com/dumpriodytrebonska>

[WEB 4] <https://twitter.com/dumprirody>

[WEB 5] https://www.youtube.com/watch?v=-wM864mVDr4&ab_channel=kudyznudycz

[WEB 6] <https://budejovice.rozhlas.cz/priroda-na-trebonsku-je-chranena-uz-40-let-unikatni-je-nejen-rybnicni-krajina-8115882>

[WEB 7] https://jindrichohradecky.denik.cz/kultura_region/na-dum-prirody-trebon-stala-expozice-20100303.html

[WEB 8] <https://decko.ceskatelevize.cz/video/e217411000160128>

[WEB 9] <https://region.rozhlas.cz/malebnou-krajinu-plnou-vody-a-zelene-muzete-mit-v-dome-prirody-trebonska-jako-na-8509497?player=on>

[WEB 10] <https://www.zamek-trebon.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/50097-dum-prirody-trebonska>

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Mapa současného stavu projektu Dům přírody.

Obrázek č. 2: Informativní karta, jež je součástí dětské linky, vylepená na vitríně s vycpaným orlem mořským, ctící zásady dobré interpretace.

Obrázek č. 3: Fotografie ukazující nevhodně zvolený nečitelný původní text o orlu mořském, umístěný na vitríně s vycpaným orlem vedle textu, jež je součástí dětské linky.

Obrázek č. 4: Ústřední plastika umístěná v místnosti lázeňství.

Obrázek č. 5: Plastika a další exponáty nikterak nekomunikující sdělení, mající pouze estetický charakter.

Obrázek č. 6: Plastika a další exponáty nikterak nekomunikující sdělení, mající pouze estetický charakter.

Obrázek č. 7: Informativní karta cílící původně na dětského návštěvníka, vytvořena v souladu se zásadami dobré interpretace.

Obrázek č. 8: Aktuální podoba první místnosti v expozici – místnosti věnované rybníkářům.

Obrázek č. 9: Návštěvnice se synem přiřazující vycpané představitele fauny Třeboňska k siluetám v knize.

Obrázek č. 10: Zachycení webové stránky Domu přírody Třeboňska. 24.10.2021 ve 20:47.

Obrázek č. 11: Zachycení webové stránky Domu přírody Třeboňska 24.10.2021 ve 22:29.

Obrázek č. 12: Pohled na vstup do DP z prostoru příchodu od zámeckého nádvoří.

Obrázek č. 13: Vlastní vchod do Domu přírody.

Obrázek č. 14: Fotografie ukazatele oficiálního turistického rozcestníku, jež spravuje Město Třeboň.

Obrázek č. 15: Fotografie ukazatele oficiálního turistického rozcestníku, jenž spravuje Město Třeboň.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Formy evaluace interpretace.

Tabulka č. 2: Rozdílné fáze tradiční školy a moderního třífázového modelu učení podobného zásadám dobré interpretace.

Tabulka č. 3: Přehled dostupných údajů o návštěvnosti vybraných turistických cílů.

Tabulka č. 4: Návštěvnost vybraných lokalit v období srpen 2014 - červen 2017.

Tabulka č. 5: Struktura návštěvníků CHKO Třeboňsko a jejich podíl na dopadu na stav území.

Tabulka č. 6: Interpretační plán DP vychází z KPNV.

Tabulka č. 7: Schéma SWOT analýzy.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Projekt diplomové práce

Příloha č. 2: Dotazník navržený pro evaluaci kvantitativní formou

Příloha č. 3: Otázky pro expertní rozhovory

Příloha č. 4: Struktura rozhovoru s návštěvníkem

Příloha č. 5: Rozhovor s Marií Jirkovou, referentkou DP

Příloha č. 6: Rozhovor s Borisem, návštěvníkem, lázeňským hostem

Přílohy

Příloha č. 1: Projekt diplomové práce

Fakulta humanitních studií UK
magisterský obor
sociální a kulturní ekologie

Pátkova 5/2137, 182 00 Praha 8 – Libeň

Magisterský obor
sociální a kulturní
ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. **Jméno studenta, tituly:** Jan Turek, Bc.
2. **Osobní číslo (UKČO):** 97842664
3. **Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium):** 2012
4. **Datum zápisu na obor sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok):** 9/2016
5. **Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:** Analýza postojů v ochraně přírody zainteresovaných tanních obyvatel k územní ochraně přírody a krajiny Novohradských hor, FHS UK, Studium humanitní vzdělanosti, Praha 2016
6. **Předběžný název DP (česky):** Cile a přínos projektu Dům přírody Třebořska
7. **Předběžný název DP (anglicky):** Purposes and benefits of project Dům přírody Třebořska
8. **Klíčová slova (česky):** případová studie, interpretace místního dědictví, práce s veřejností, ochrana přírody a krajiny, návštěvnické centrum
9. **Klíčová slova (anglicky):** case study, interpreting our heritage, work with public, protection of nature and landscape, visitor centre
10. **Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):** Dům přírody je projekt AOPK. Jedná se o návštěvnická centra velkoplošných (a některých maloplošných) zvláště chráněných území. Budování těchto návštěvnických center má konkrétní cíle, které mají vést mimo jiné k ochraně chráněného území a v logické souvislosti i ke vzdělávání, výchově a osvětě návštěvníků.
11. **Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):** Ohledně zasazení do vědy je sítěžní teorie interpretace místního a přírodního dědictví. Vyzkoumám a analyzuji, s jakými teoriemi interpretace Dům přírody Třebořska pracuje, jak stanovuje své cíle, následně jakých využívá prostředků k jejich dosažení a zda se daří jejich dosažení, zda byla interpretace vhodně zvolená.
12. **Hlavní vstupní výzkumný problém – výzkumná otázka (výzkumné otázky) – ev. hypotéza (hypotézy):** Vede existence Domu přírody Třebořska k naplnění jeho stanovených cílů a očekávání? Daří se naplnit interpretační plán? Je provozování Domu přírody v jeho podobě vhodnou formou, jak zvýšit ochrana přírody a krajiny CHKO (a BR) Třebořsko?
13. **Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:** Bude se jednat o případovou studii. Budou tedy použity všechny dostupné vhodné kvalitativní i kvantitativní techniky. Namátkou pozorování, rozhovory, dotazníky.
14. **Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):** Práce poukáže na silné a slabé stránky současné podoby návštěvnického centra, navrhne možná zlepšení tak, aby bylo lépe

dosaženo stanovených cílů celého projektu, popřípadě navrhne další cíle, které by bylo vhodné v rámci provozování Domu přírody Třeboňska sledovat.

15. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): Ověření, zda teoretické přístupy interpretace místního přírodního (i kulturního) dědictví vedou k naplnění stanovených cílů konkrétního interpretačního plánu.
16. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos: Příspěvek k teorii interpretace: aplikovatelnost i na jiné Domy přírody, Střediska a instalace, které vznikají na základě interpretačních plánů; poskytnutí rad a typů pro jejich realizace.
17. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol): Interpretace místního a přírodního dědictví, projekt AOPK Dům přírody, Interpretační plán, Očekávání a cíle autorů, provozovatelů a zadavatele, Evaluace, Rady a tipy na zlepšení.
18. Předběžná bibliografie k tématu: Zejména publikace věnující se teorii interpretace místního a přírodního dědictví, veškeré interní dokumenty AOPK vztahující se k projektu Dům přírody Třeboňska, zejména pak interpretační plán, metodologické příručky týkající se kvalitativních i kvantitativních výzkumných metod v případové studii.
19. Předpokládaný vedoucí DP: PhDr. Ivan Rynda
20. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zájem, praxe a zájem studenta):¹ Obecný zájem o ochranu přírody a krajiny v České republice a vztah veřejnosti k této ochraně. Právě práce s veřejností je nedílnou součástí ochrany. Zajímá mě tedy, jak tato práce vypadá na konkrétním příkladu, zda se daří.

Trojá 2. června 2021

diplomant/ka

vedoucí DP

zást. garanta SKE pro studijní záležitosti

Příloha č. 2: Dotazník navržený pro evaluaci kvantitativní formou

1. Jak velká je obec, v níž žijete a ve kterém leží kraji?

- ¹ méně než 2 000 obyvatel ² 2001 až 10 000 obyvatel ³ 10 001 až 100 000 obyvatel
⁴ 100 001 až 1 000 000 obyvatel ⁵ nad 1 000 000 obyvatel ⁶ jsem Třeboňák

Nachází se v kraji.....

2. Jak jste se dozvěděl/a o Domu přírody Třeboňska?

- ¹ infocentrum Třeboň ² lázně Arora, Bertiny lázně ³ sociální sítě ⁴ web Domu přírody
⁵ jiné internetové stránky ⁶ média ⁷ narazil/a jsem na něj náhodou ⁸ jinde:

3. Do domu přírody přicházím jako: (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ¹ pěší turista ² cykloturista ³ lázeňský host
⁴ rodina s dětmi ⁵ Třeboňák ⁶ člen školní skupiny ⁷ jinak:

4. V Domě přírody Třeboňska jsem byl/a

- ¹ poprvé ² podruhé ³ poněkolkráté ⁴ chodím pravidelně

5. S jakým jste vstupoval/a očekáváním? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ¹ dozvím se něco o přírodě Třeboňska ² odpočinu si, najdu klid ³ dozvím se něco o historii Třeboňska
⁴ získám tip na výlet ⁵ dozvím se něco o ochraně přírody Třeboňska
⁶ dozvím se o vývoji rybníkářství a vodohospodářství ⁷ dozvím se o lázeňství v Třeboni
⁸ měl/a jsem jiná očekávání - jaká?.....

6. Byla vaše očekávání naplněna?

- ¹ ano ² částečně ano – co chybělo?..... ³ ne – proč?.....

7. Kam se ještě po návštěvě Domu přírody chcete na Třeboňsku a okolí podívat? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ¹ rašeliniště Červené blato ² lokality kolem Nové řeky a Zlaté stoky ³ Branský les ⁴ Borovansko
⁵ Stráž nad Nežárkou a okolí ⁶ hráz Rožmberka ⁷ cesta kolem světa ⁸ jinam. – Kam?.....

8. Ze kterých prvků z expozice jste se dozvěděl/a nejvíce zajímavostí? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ¹ tabule s textem ² kiosky s videonahrávkami ³ exponáty s popisem
⁴ z filmu ⁵ od Mildy Dubulíka ⁶ od personálu
⁷ jiné (upřesněte):

9. V čem pro Vás byla návštěva Domu přírody přínosem? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ¹ dozvěděl/a jsem se nové informace o Třeboňsku ² dostal/a jsem tip na výlet ³ pochopil/a jsem děje související s Třeboňskem ⁴ něco nového jsem naučil/a své děti ⁵ v něčem jiném – v čem?.....

10. O čem byste se chtěl/a v Domě přírody Třeboňska více dozvědět? (možné zaškrtnout více odpovědí)

- ¹ základní informace o oblasti ² geologie a pískovny ³ rostliny ⁴ zvířata ⁵ rybníky a rybníkářství
⁶ místní tradice ⁷ historie oblasti ⁸ kulturní památky/ architektura ⁹ o něčem jiném – o čem?.....

11. Co si vybavíte, když se řekne Třeboňsko? (může být i více věcí)
12. O jakém konkrétním živočichovi jste se v expozici dozvěděl/a nejvíce zajímavostí?
13. Víte, proč je Třeboňsko chráněnou krajinnou oblastí? Co je zde „to cenné“?
14. Víte, co konkrétního se dělá pro jeho ochranu?
15. Víte, jak se můžete na jeho ochraně také podílet?
16. Navštívil/a jste už nějaký jiný dům přírody? Jaký?
17. Plánujete ještě nějaký dům přírody navštívit? Jaký?
18. Do Domu přírody Třeboňska se znova:
- podívám rád/a. nejspíš už nepodívám. už nepodívám, jednou stačilo.
19. Návštěvu Třeboňska a Domu přírody Třeboňska známým:
- doporučím obojího. doporučím návštěvu jenom Třeboňska.
 doporučím návštěvu jenom Domu přírody Třeboňska. nedoporučím.

Příloha č. 3: Otázky pro expertní rozhovory

Otázky pro expertní rozhovory – zadavatelé a provozovatelé DP

- Jaké podle vás má DP naplňovat cíle? Daří se tomu?
- Jaké je podle vás hlavní/vedlejší sdělení současné expozice?
- Je podle vás současná expozice dobře koncipovaná? (rozdělení do 5 tématických místností)
- Na co by se měla spíše zaměřit, které části expozice naopak zrušit?
- Je podle vás nutné přebudování expozice?
- Lze v případě přebudování na některé části současné expozice navazovat?
- Co víte o problematice interpretace místního dědictví? Zohledňuje současná expozice zásady dobré interpretace?
- Je podle vás třeba v případě přebudování expozice zhotovit interpretační plán?
- Je nutné vyhotovit interpretační plán i pro samotný dům přírody nebo je dostačující dílčí část vyhotovené koncepce s návštěvnickou veřejností?
- Je podle vás u současné expozice vhodně mířeno na odlišné kategorie návštěvníků jako jsou například senioři/ lázeňští hosté nebo děti? Je dobrou cestou zprostředkování expozice dětem formou postavy Mildy Dubulíka?
- Je podle vás DP vhodně/dobře propagován?
- Jak reflektujete spolupráci s MěÚ/AOPK?
- Proč je v případě DP Třeboňska zvolen koncept jiného zadavatele a provozovatele? Vyhovuje vám?
- Je podle vás u současné expozice vhodně mířeno na odlišné kategorie návštěvníků jako jsou například senioři/ lázeňští hosté nebo děti? Je dobrou cestou zprostředkování expozice dětem formou postavy Mildy Dubulíka?
- Je podle vás DP vhodně/dobře propagován?

Odtud pouze provozovatelé

- Co sledujete, že si návštěvníci odnášejí z návštěvy expozice? Jedná se pouze o estetický dojem nebo i znalosti?
- Na co se často návštěvníci ptají při vstupu do expozice/ výstupu?
- Mají návštěvníci potřebu něco po shlédnutí expozice dovysvětlit? Vyvolává v nich návštěva expozice pocit, že nějaké otázky zůstaly návštěvou nezodpovězené?
- Které prvky/části expozice spatřujete, že návštěvníky zajímají nejvíce?

Otázky pro brigádníky DP

- Co je náplní vaší práce?
- Jakým způsobem jste vyli proškoleni?
- Jakou má podle vás plnit funkci expozice Domu přírody Třeboňska?
- Plní ji? Proč ANO/NE?
- V čem vidíte ve vztahu k plnění funkce expozice silné a slabé stránky?
- Je třeba nějakým způsobem expozici doplnit/rekonstruovat?
- Je podle vás DP vhodně/dobře propagován?
- Co sledujete, že si návštěvníci odnášejí z návštěvy expozice? Jedná se pouze o estetický dojem nebo i znalosti?
- Na co se často návštěvníci ptají při vstupu do expozice/ výstupu?
- Mají návštěvníci potřebu něco po shlédnutí expozice dovysvětlit? Vyvolává v nich návštěva expozice pocit, že nějaké otázky zůstaly návštěvou nezodpovězené?
- Které prvky/části expozice spatřujete, že návštěvníky zajímají nejvíce?

Příloha č. 4: Struktura rozhovoru s návštěvníkem

Propagace DP/ navigační systém v prostoru města	Odkud jste se dozvěděl/a o DP? Bloudil/a jste?
Charakteristika/kategorie návštěvníků	Za jakým účelem jste v Třeboni? S kým? Odkud jste?
Evaluace	S jakým jste vstupoval/a do DP očekáváním? Co vás zaujalo nejvíce? Četl/a jste si tady panely a popisky nebo poslouchal/a videokiosky?
KPNV – vzdělávací cíle	Dozvěděl/a jste se něco nového? Něco o přírodě?
KPNV – hlavní a klíčová sdělení	Víte, co je tady na Třeboňsku cenné? Víte, jací živočichové jsou na Třeboňsku typičtí? Doporučíte návštěvu DP/ Třeboňska známým?
Interpretace – provokace	Máte k tomu, co jste se tu dozvěděl/a, další otázky?
Interpretace – interpretačně kvalitní prvky	Kolik na Třeboňsku žije párů orla mořského? Dozvěděl/a jste se něco o rašelině?
Cíl interpretace -usměrnění pohybu návštěvníků	Kam se chcete ještě po Třeboňsku vydat/ podívat? Víte, odkud je dub? Chcete se tam podívat?
Cíl interpretace – formy ochrany	Víte, co konkrétního se dělá pro ochranu Třeboňska? (k otázce, co je cenné nebo ke konkrétnímu druhu – orel)
Další činnost, její propagace, zájem o ni	Víte o další činnosti DP? Zajímá vás?
Opakovaná návštěvnost	Přijdete ještě někdy do DP?
Znalost programu Dům přírody	Do jiného? Znáte program Dům přírody?

Příloha č. 5: Rozhovor s Marií Jirkovou, referentkou DP

Jan Turek: Jaké podle vás sleduje Dům přírody Třeboňska cíle a daří se je současnou expozicí, popřípadě další činností naplňovat?

Marie Jirková: Já myslím, že hlavním cílem domu přírody jakožto návštěvnického střediska CHKO Třeboňsko je informovat návštěvníky o hodnotách toho chráněného území, o jeho výjimečnosti o tom fenoménu vnitřní krajiny a na ni navázané vlastně těch přírodních lokalit a dál tedy směřovat ty návštěvníky v rámci toho chráněného území na určitá místa, usměrnit jejich pohyb v tom chráněném území a s pomocí vlastně té expozice Krajina a lidé, která tady je, v tom návštěvníkovi vytvořit nějakou představu i o tom jak se ta krajina formovala, jak vznikala a vlastně co vedlo k tomu, že v současné době je tady ta příroda tak unikátní a proč je tady potřeba ji chránit.

Jan Turek: Myslíte si, že se to daří vzhledem k té současné podobě expozice? Třeba to usměrnění pohybu návštěvníků po CHKO, popřípadě to, aby si odnesli nějakou informaci o tom, proč je zdejší přírodu třeba chránit?

Marie Jirková: Tyhle dvě věci, teda to usměrnění pohybu v oblasti a pak potřeba té ochrany, je věc, která není úplně ideálně komunikovaná v té expozici, protože tahle expozice byla tvořena s trošku jiným záměrem, nicméně tohleto by měl zajišťovat ten pracovník na infopultě, který s návštěvníky komunikuje, měl by je usměrňovat při tom pohybu v chráněném území případně při komentované prohlídce dovysvětlit ty věci, které ta expozice sama o sobě nekomunikuje.

Jan Turek: Ti pracovníci tady jsou ohledně toho proškolení? Že jsou si vědomí toho, jaký ten Dům přírody sleduje cíle, a že tu expozici tady mají osobně řekněme suplovat u toho pultíku?

Marie Jirková: Jsou tak proškoleni, ale je pravda, že v sezóně při plné návštěvnosti to vždycky není možné s tím návštěvníkem takhle pracovat.

Jan Turek: A co se týče té současné expozice, má ona nějaký sdělení, který by vycházelo z jejích cílů?

Marie Jirková: Právě ta expozice, když byla tvořena, tak se tam úplně takhle interpretačně nepracovalo s ní, takže tam to hlavní nebo vedlejší sdělení troufám si říct nebyla formulována. Byl tam formulován určitý záměr, jak to má působit, ale takhle podrobně se to tenkrát neřešilo.

Jan Turek: A jaký byl ten záměr?

Marie Jirková: Myslím si, že to je informovat návštěvníka o tom, jak se ta krajina vyvíjela zhruba od toho 16. století, kdy vznikaly ty rybníční soustavy tady až do současnosti a ukázat ty nejcennější části a případně i některé ty chráněné druhy rostlin a živočichů.

Jan Turek: Tudíž to by ale částečně spadalo do toho, jaký vy jste říkala, že by ten dům přírody měl sledovat cíle.

Marie Jirková: Určitě. Ta expozice byla ve své době velmi dobře udělaná, velmi moderní, ale problém je v tom, že od té doby se způsob práce s návštěvníkem hodně změnil, a i vnímání návštěvníků, vlastně to, jak na ně ta expozice působí, jak jsou schopni vlastně ty informace z ní vstřebávat, takže spíš ten problém nebo z větší části je právě v té době která uplynula od toho, co byla ta expozice udělána a už je zastaralá.

Jan Turek: A od té doby se ta expozice absolutně nezměnila nebo řekněme že jsou v ní přidány jiné prvky, které by byly více schopny sledovat ty cíle, který třeba vy si představujete, že by dům přírody měl mít definovaný?

Marie Jirková: Ve své podstatě se ta expozice nezměnila, ono to ani není úplně možné, je to autorská expozice. Jediné, co tam bylo přidáno, je taková určitá dětská linka, spíš jednotlivé aktivity, protože rodiny s dětmi tvoří velkou část našich návštěvníků a pro toho dětského návštěvníka to tady bylo jen minimálně zajímavé, takže jsme se snažili tam něco vlastně přidat a co se týče těch dalších věcí, to je právě ta práce s tím dospělým návštěvníkem, tak tam bohužel toho moc nepřibýlo, snad jediné ty komentované prohlídky, které občas děláme, tak tam tyhle věci komunikujeme.

Jan Turek: Ta současná expozice má nějaké limity ještě kromě těch, který jste řekla? Teda že neobsahuje úplně dobře interpretačně nadefinovaný sdělení, popřípadě nesleduje cíle, který by pod hlavičkou dům přírody sledovat měla?

Marie Jirková: Těch limitů je celá řada. Kromě toho stárí expozice, s čímž souvisí určitá zastaralost technologií, které se nám ne úplně často daří vyměnit, někdy to není možné z hlediska celkového konceptu někdy i z menšího hlediska. Pak je tam limit s tím prostorem. Prostory národní kulturní památky jsou samozřejmě velmi zajímavé a má to svoje kouzlo, ale na druhou stranu tady je velký limit toho prostoru i využití toho prostoru. Co jsem ještě neřekla? (přemýšlí)... Tak ta expozice byla dělaná v době, kdy se vůbec nepočítalo s tak velkou návštěvností, která je tady teď. Tady bylo

nějakých čtyři pět tisíc lidí ročně, mimo sezónu bylo víceméně zavřeno a počítalo se spíš, že ten pohyb i jako denní nebude tak velký. Takže ve chvíli, kdy my tady máme kolem deseti dvanácti tisíc lidí ročně a v sezóně několik set lidí za den, tak už se dostáváme do těch limitů docela dost. Ti lidé se tu nemají dost dobře kde shromažďovat, ani to zázemí tady vlastně není pro ty návštěvníky téměř žádné, museli jsme si dokoupit i věšáky. Ty toalety taky nejsou kapacitně úplně ideální, obecně i velikost těch místností... jak vám přijde skupina, ať už je to dětská skupina nebo prostě nějaký zájezd tak v tu chvíli se tu velmi obtížně pohybují a celkový dojem z té expozice je.. tím výrazně klesá.

Jan Turek: Myslíte si, že ta expozice, pokud teda vzhledem k autorství není změna možná, tak případně zcela novou expozici je vhodné budovat opět v těchto prostorách v těchto pěti místnostech tak, aby bylo možný naplňování stanovených cílů a obsažení sdělení?

Marie Jirková: (přemýšlí)...No nějaká cesta by asi byla. Ale třeba co se týče toho návštěvnického zázemí, tak tady moc možností není. Třeba ty toalety nebo ta část jako zázemí pro pracovníky tady prostě větší neuděláme. Tady budeme prostě limitovaný prostorem. My tu už nemáme kam, Dala by se třeba líp strukturovat ta vstupní místnost, a to je asi tak všechno, protože ty ostatní místnosti... my jsme tam třeba limitovaný i tím, že v jedné z těch místností expozice se nachází exponát lednice vestavěný, který je součástí tady zámku. Takže my s tím taky nehneme, takže tu místnost už nemůžeme využít pro jiné téma, které bychom potřebovali komunikovat, protože tam stojí ta zámecká chladírna a my ji nemůžeme poslat pryč. Je to zajímavý exponát, který se nám ale do toho konceptu nehodí. Ale prostě je tady. A takových věcí je víc i co se týče třeba toho vstupu do domu přírody, kdy pořád jsme v areálu zámeckého parku. Zase je to vstup do objektu zámku, takže my nemůžeme třeba změnit vstupní dveře, nemůžeme tam udělat nějaký jiný. Všechno musíme komunikovat s památkovým ústavem, se správou zámku, jak to bude vypadat ten vstup. Jaký tam bude chodník, jaký tam bude třeba záhon, kde bude stát kolostav, jestli tam bude nějaký panel, poutač... takže i v tomhle jsme hodně omezený a v tuhle chvíli si myslím, že co se týče toho, aby ten dům přírody plnil svoji funkci a svoje poslání, tak by bylo ideální mít ho prostě buď v samostatném objektu nebo prostě v objektu, který nemá takhle velkou památkovou ochranu.

Jan Turek: Co se týče té současné expozice, myslíte, že ač vznikala s jiným cílem a neměla dobře nadefinovaná hlavní nebo dílčí sdělení, jestli i přesto ta současná expozice zohledňuje zásady dobré interpretace?

Marie Jirková: ... hm...

Jan Turek: V případě, že má jiný cíl, než by dům přírody měl mít, bavíme se čistě o té současné expozici Krajina a lidé, tak jestli ta dobře zohledňuje zásady dobré interpretace, nehledě, jestli se teď nacházíme v Domě přírody.

Marie Jirková: Myslím si, že částečně ano, ale úplně dokonale ne. Je tam... jak to říct... třeba ten způsob, jak by ten návštěvník měl vnímat tu určitou linku, určitou nit, která vlastně se vine tou expozicí. Tak ona tam jako je, ale je tak nenápadná, že běžný návštěvník na ni nepřijde vůbec. Vůbec mu to nedojde, že vlastně sledujeme ten vývoj od toho 16. století až po tu současnost. Je to tam nejasné, nedostatečně vysvětlené a vlastně takhle... Potom na toho návštěvníka každá ta místnost na návštěvníka působí jako odtržený celek. I když tomu tak není, tak ono to tak působí interpretačně. Takže oni si z toho odnesou nějaký dojem, většinou ten, že je to hezké a nějak jim vlastně nedochází úplně ten smysl toho záměru.

Jan Turek: Jakože úplně si neodnáší to, co stanovuje cíl tý expozice.

Marie Jirková: Jo.

Jan Turek: V případě, že jsme se bavili o možnostech přebudování, respektive o úplně novém vybudování té expozice vzhledem k té ochraně autorství pana architekta... Myslíte si, že je nutné předtím zhotovit interpretační plán při budování nové expozice?

Marie Jirková: Rozhodně ano a myslím si, že je to i povinnost, protože ve chvíli, kdy existuje koncepce práce s návštěvnickou veřejností, což pro Třeboňsko existuje, tak ten interpretační plán mně přijde, že by z ní měl vycházet a ta koncepce je úplně nová, takže jsou tam komunikována všechna ta témata, jsou tam i doporučení, jak by to tady mělo působit na toho návštěvníka, pracovat s ním, takže určitě je tady třeba interpretační plán udělat a z něj potom by mělo vycházet libreto expozice. Jinak se nám nepodaří prostě, aby to bylo interpretačně správně.

Jan Turek: Takže by to chtělo vyloženě, aby ten dům přírody měl svůj vlastní interpretační plán, nestačí pouze ta dílčí část v koncepci práce s návštěvnickou veřejností. Z té by měl vycházet, měl by s ní být v souladu, ale měl by ten dům přírody řešit ještě detailněji?

Marie Jirková: Přesně tak.

Jan Turek: Když se podíváme ještě na tu současnou expozici, myslíte, už jste se zmiňovala tady o té dětské lince, jestli vhodně ta expozice míří na odlišné kategorie návštěvníků, jestli s nimi již od dob svého vzniku počítá, řekněme že je tu třeba nějaký pohyb dětí nebo rodičů s dětmi, cyklistů... Myslíte, že tahle expozice pracuje s odlišnými kategoriemi?

Marie Jirková: Obávám se, že většinou ne, a že tenkrát to prostě bylo dělané na cílovou skupinu takzvanou široká veřejnost, což je samozřejmě to nejhorší, co může být, protože to prostě nemíříte na nikoho. Ta dětská linka tady byla zastoupena dvěma drobnostmi, a to bylo všechno, takže ani s tím se nepracovalo a bylo to dělané víceméně pro dospělé. A ani bych neřekla, že třeba pro ty lázeňské hosty, i když je tam ta jedna místnost o lázeňství, protože tam zase neodpovídají další věci, takže to je taky jedna z těch slabin, že to není zacílené pořádně na nikoho.

Jan Turek: Což si troufám říct, že je zase nedostatek vzhledem k interpretačnímu plánování? Měl by interpretační plán uvažovat odlišné kategorie návštěvníků?

Marie Jirková: Rozhodně. A měl by jim přizpůsobovat tu expozici. Tam se pak dá pracovat i s těma různýma linkama. Když víme, že máme tři výrazné skupiny návštěvníků, tak jim nějak přizpůsobíme tu expozici. Ta široká veřejnost je prostě ale ta nejhorší věc.

Jan Turek: Vzhledem k těm cílům, který by podle vás měl dům přírody sledovat... Myslíte si, že vzhledem k těm cílům by bylo vhodné zacílit v případě přebudování nebo doplnění expozice na nějakou skupinu návštěvníků více?

Marie Jirková: Určitě. Je tady ta velká skupina rodin s dětmi, a i dětských návštěvníků. Jsou to různé školní skupiny a jinak třeba i dětské tábory a potom je tady teda ještě ta skupina těch lázeňských hostů. To už jsou ale vlastně dospělí, takže tam je to už... Tam bych to už zase možná nerozdělovala.

Jan Turek: Když vytáhnu jeden z těch cílů, který jste sama uvedla a totiž usměrnění pohybu návštěvníků v rámci CHKO, existuje tady kategorie, u které je ten pohyb třeba usměrňovat a mělo by na tu skupinu v expozici být více cíleno?

Marie Jirková: V podstatě nejvíc je třeba usměrňovat pohyb cykloturistů. Ale to se částečně překrývá s tou kategorií rodin s dětmi, protože značná část sem prostě jede na kole jako rodina. Ale je pravda, že takový ti praví cykloturisté, ti dospělí, to jsou spíš cykloturisté který tady honí ty kilometry, tak to úplně není návštěvník, který by nám sem přišel, takže ... (smích)... Pořád nám z toho vychází, že

rodiny s dětmi prostě nebo ti aktivní senioři, ti taky přijdou s těma kolama, ti už se ale zajímají víc. Takže ti sem přijdou, takže tyhle skupiny... těch cykloturistů.

Jan Turek: Takže na ty cykloturisty a usměrnění jejich pohybu je třeba mířit jinou interpretací než domem přírody, kde není předpoklad, že by tvořili velký podíl návštěvníků? Pouze teda za předpokladu, že přijdou s dětmi... Ale na cyklisty jako sportovce je třeba v rámci CHKO mířit jinou interpretací?

Marie Jirková: Určitě ano, protože ti cyklisté sportovci, ti tady tu krajinu mají jako sportovní kulisu, takže tam se jako... My to řešíme, jak tyhle lidi oslovit. Oni nám v lepším případě přijdou na infocentrum, kam si přijdou pro nějaké mapy s cyklotrasama. Někdy nám sem ale zabloudí, když je íčko zavřený, tak nám sem přijdou taky. Ale oni se moc nezajímají o tu hodnotu té přírody, prostě pro ně je to ideální povrch na ten cyklo sport a neumíme to zatím úplně uchopit, jak je oslovit, aby to mělo nějaký efekt. Aby to neskončilo jen na příkazech, zákazech – musíte se chovat tak a tak, protože jste v chráněném území, ale bohužel ty lidi.. na ně to nefunguje, oni to berou jako omezení osobní svobody.

Jan Turek: Co se týče propagace, myslíte si, že dům přírody je dobře propagován v médiích nebo co se týče navigačního systému ve městě... Dovedete si třeba představit jiné formy propagace té expozice? Je to vůbec třeba?

Marie Jirková: Dovedu si představit ještě lepší ten navigační systém, ten taky není ideální co se týče tady přímo toho příchodu do domu přírody, tak jsme limitovaný opět objektem národní kulturní památky, kde teda nemůžeme mít žádné výraznější stojany, jak jsme měli dřív, kdy třeba ten návštěvník, když jde tady kolem po té cestě tím parkem, tak aby si všiml, že tu prostě něco takového je, takže nám často návštěvníci potom nadávají, že nás nemohli najít. Jinak si myslím ale, že ta propagace, pracujeme na tom hodně, jsme ve všech propagačních materiálech a...

(rozhovor přerušuje vstup návštěvníků se zájmem o prohlídku expozice)

Říkala jsem, že ta navigace není ideální, jinak ta propagace... Pravda, že teď jsme trošičku postižení snížením pracovníků, takže i ta propagace není teď tak intenzivní, jak byla v minulých letech. Jsme ale na sociálních sítích, máme webové stránky přímo Dům přírody na tom dumprirody.cz a máme i stránku na webu tady itrebon.cz v rámci města, jsme v propagačních materiálech města, takže

komunikace s médii samozřejmě taky... Když jsme měli víc akcí dříve, které jsme propagovali pomocí lokálních třeba novin nebo reportáží s Českým rozhlasem, takže snažíme se, aby ta expozice byla vidět nebo ten Dům přírody a myslím, že se to hodně odrazilo na té návštěvnosti už třeba během prvního roku, kdy jsme s tou intenzivnější propagací začali, tak jsme se dostali vlastně na o polovinu vyšší návštěvnost.

Jan Turek: Pak bych se chtěl zeptat, jak reflektujete spolupráci mezi městem Třeboní a Agenturou ochrany přírody a krajiny, jelikož máte nastaveno, že vlastně město je provozovatel, agentura pak zadavatel. Proč je vlastně tak nastaveno a jestli vám nastavení vyhovuje. Jak vy to reflektujete?

Marie Jirková: Tohleto nastavení je dané přímo tím projektem Dům přírody, takhle si to od začátku nastavila Agentura sama, že bude pro ty jednotlivé Domy přírody hledat provozovatele, že je nebude provozovat sama. Takhle je to od začátku projektu. A z naší strany, co se týče spolupráce, tak je výborná, na Správě CHKO je více pracovníků stálých, kteří mají na starost Dům přírody, proškolení, spolupráci a obecně si myslím, že máme tady velmi dobré vztahy, řekla bych až nadstandardní.
(Smích)

Jan Turek: Pak bych se chtěl zeptat ohledně expozice, co vy sama spatřujete, že si návštěvníci z návštěvy současné expozice odnášejí, jestli do jisté míry třeba ta expozice naplňuje cíle, které si myslíte, že má naplňovat, jestli se to překrývá.

Marie Jirková: Nejčastěji se dozvídáme, že to bylo krásný. Že se jim tam líbilo. (Smích). Což není úplně interpretačně, co by mělo být to hlavní. Jsme rádi, že se jim líbilo, ale nějaká ta myšlenka, se kterou by odcházeli... jako málokdo třeba už řekne, proč chápe, že je to tu tak vzácný, někdy si třeba ještě jako zapamatujou, že to tady vznikalo pomocí těch rybníkářů, že ta krajina se vyvíjela, to jim přijde fascinující. Někdo si zapamatuje třeba ten a ten chráněnej druh a nebo, že viděli ten film, kdy viděli prostě tu přírodu, ale pořád je tam spíše jenom ten prožitek, že se jim to líbilo.

Jan Turek: Jak vy sama si třeba interpretujete sama sobě, když návštěvník vám řekne, že to bylo krásné, hezké nebo že se mu to líbilo?

Marie Jirková: Že to byl pro něj příjemný zážitek, nevidím tam ale interpretačně to, že by to s ním pracovalo víc do hloubky. Že by třeba řekl tady je to tak krásný, tady je to potřeba víc chránit nebo prostě... (smích)

Jan Turek: Takže by se dalo říct, že návštěvník si většinou odnáší jen nějaký estetický dojem spíše než nové poznatky?

Marie Jirková: No občas třeba si zapamatují jednotlivé živočichy, že nevěděli, že tu žije tohle nebo támhleto, ale to je opravdu jednotlivě. Není to ale nějaký komplexní dojem nebo hlubší porozumění. To jsou jednotlivci. Ne, že by to tady vůbec nebylo, ale když to vezmu globálně... ano, to je vidět i tady v návštěvní knize, kam můžu napsat své dojmy, ano... že se jim to moc líbilo, že si to užili, že se jim líbil film.

Jan Turek: Takže ideální stav bude, když to nebudou jednotlivci, ale většina návštěvníků...

Marie Jirková: No, aby prostě pochopili právě ten smysl tý ochrany a měli i zájem se do toho sami zapojit, minimálně, že nebudou poškozovat přírodu (smích). Jo, oni co tu vidí, co se jim líbí, tak se ptají, kde by to našli a když jim řekneme, že třeba tohle místo by bylo dobrý teď tam nechodit tak oni jsou vlastně zklamaný, protože jim bereme tu možnost toho zážitku. Pak jim třeba řekneme, že teď tam ten pták hnízdí, tak ne třeba že by se zeptali jakože tak kdy tam můžeme jít až přijedeme příště, tak takhle to úplně nefunguje jo...

Jan Turek: A to je vlastně naplňování těch cílů, který sledujete tou osobou, která je tu na kiosku, to usměrnění pohybu...

Marie Jirková: Jo, my jim vysvětlujeme i v rámci těch cyklotras prostě kam ano, kam ne, ale málokdy se setkáme s pochopením že jasně, tak samozřejmě, tak my tady nepojedem, protože jak říkáte jo... Ne, oni právě často jsou dotčení, že ale my jsme se tam chtěli podívat, že jo. A proč tam nemůžeme jet na kole?

Jan Turek: Chtějí třeba i návštěvníci něco dovysvětlit po návštěvě expozice? Vyvolává v nich ta návštěva třeba pocit, že něco zůstalo nezodpovězeno? Mají k té expozici nějaký doplňující otázky tady u pultíku?

Marie Jirková: No právě, že moc ne. Spíš je to tak, že my se jich ptáme. Nebo budu mluvit za sebe, Já se jich ptám, abych se vůbec dozvěděla, jak to na ně působilo. Jo, jsou to zase jednotlivci, kteří přijdou a řeknou třeba jo, nás tady zaujalo a chtěli jsme se zeptat třeba na ten, na tohle zvíře nebo viděli jsme tam ten... Ale jsou to jednotlivci. Není to třeba polovina, to ani náhodou.

Jan Turek: Které prvky je zajímaví v té expozici nejvíce? A jsou to prvky, které aspoň částečně obsahují sdělení?

Marie Jirková: Myslím, že co jsme převážně vysledovali, tak je zajímaví dioramata v sále přírody, kde jsou vidět zvířata Třeboňska, potom hodně oblíbené jsou ty filmy, ať už ten Rok v krajině mokřadů anebo Rybářův den a pak ještě je zajímaví ten dub tady náš, někdo si víc všimne i toho dioramatu rybníkářského a na ty ostatní exponáty je potřeba je víc upozornit. Takže od chvíle, kdy jsme zvýraznili pro děti zámeckou lednici a třeba ten černý dub, ten kmen, který ležel v rašelině, tak lidi na to začali reagovat mnohem víc a začali si toho všimnout a začali z toho být nadšení. Samo o sobě to dřív ale přešli.

Jan Turek: Takže ta dětská linka v podobě toho Mildy Dubulíka má potenciál oslovovat i dospělé návštěvníky?

Marie Jirková: Překvapuje mě, že ano, nebylo to tak myšleno původně, ale když tady pozorujeme díky kamerám, jak oni v té expozici postupují, na co se dívají, tak je to tak. Oni si to čtou daleko víc než ty ostatní popisky a my to ještě furt upravujeme, korigujeme nebo přidáváme ty texty, abychom s tím návštěvníkem pracovali. Takže ta dětská linka je takový živý projekt, který pořád vylepšujeme. Je to cesta, jak jim sdělit to, co potřebujeme, takže ji určitě ještě využijeme víc. (Smích) My potřebujeme komunikovat ty témata.

Jan Turek: Poslední, na co bych se rád zeptal, je expozice v domě Štěpánka Netolického, která se věnuje podobným tématům jako tady expozice Krajina a lidé, která dneska představuje Dům přírody. Proč tady ta expozice vznikla s podobným tématem a jestli vy osobně se na ni díváte jako na konkurenční.

Marie Jirková: Tam je to jen jedno téma, který je shodný. My tu těch témat u nás v expozici máme víc. Je to rybníkářství, vlastně jen v jedné místnosti u nás, zatímco oni na tom mají založenou celou expozici, která taky není moc velká. Je tam především otázka Štěpánka Netolického. Ten dům vznikl za cílem té opravy a zachoval se prostor, kde ten rybníkář žil, takže ten dům je velmi krásný, velmi hodnotný a bylo dobré tam s tou osobou nějak pracovat. Já to ale rozhodně jako konkurenci nevnímám, spíš doplnění. Je jenom škoda, že při tvorbě této expozice se neworkovalo s libretem a nezohlednily se tam... myslím si, že se mohly víc doplňovat ty expozice, že tady ta nová mohla brát víc ohled k tomu, co už je tady a mohlo to na sebe víc navazovat. Je to škoda. Ono ze začátku návštěvníci

reagovali tak, že je to podobné. Ono to tak ale není, ono to není podobné, vlastně jen v detailech. Běžným pohledem to tak ale může působit. Ale konkurence to není. My naopak, jak jsme obě expozice provozovaný městem, tak máme i to společné vstupné, tak se snažíme lidi přimět, aby navštívili oba ty objekty, protože ohledně toho rybníkářství a té proměny krajiny Třeboňska vlastně získají po návštěvě obou expozic ucelený obraz. Takže z tohoto pohledu si myslím, že to vůbec není špatně.

Jan Turek: My jsme tady v Domě přírody. Je to tu vlastně o přírodě?

Marie Jirková: ...(ticho)... Teď přemýšlím, jestli té otázce dobře rozumím... (smích) Tak myslíte, že není o přírodě?

Jan Turek: (smích) No...já se ptám vás.

Marie Jirková: Za mě určitě o přírodě je, protože možná s výjimkou té jedné místnosti všechny části té expozice komunikují převážně teda o té přírodě a krajině.

Jan Turek: Která je to ta místnost?

Marie Jirková: To hospodaření, protože tam to není tak úplně zřejmé, tam hlavní část je ta lednice, kde teda vidí ty zvířata, ale tam to z toho není úplně jasný.

Jan Turek: Já tou otázkou narážím spíš na místnost lázeňství, a to vlastně ve smyslu, že se věnuje lázeňství tak, jak se mu věnuje... Přijde vám, že se mu věnuje tak, jak je vhodné z hlediska toho, že jsme v domě přírody? Nebo by bylo záhodno to lázeňství rozvést více ve vztahu k přírodě?

Marie Jirková: To je pozůstatek toho konceptu původní expozice, která neměla s přírodou nic společného a kde ty lázně chtěli komunikovat tak, jak komunikované jsou. Z hlediska přírody lidi ale víc zajímá, co je to rašelina, jak to vypadá to rašeliniště, z čeho je složený to, v čem se tam ty lidi koupou. Ani ne tak, jaký jsou procedury. Je tam zajímavá ta část o historii, jak to vznikalo, lidi se hodně ptali, takže jsme tam zase přidali pár informací k té rašelině, k těm rašeliništím. To je to, co by je zajímalo. A teda co tam má být převážně komunikované tam není, to ale zase vychází všechno z toho původního konceptu.

Jan Turek: Za mě je to všechno, já vám mockrát děkuji za rozhovor.

Příloha č. 6: Rozhovor s návštěvníkem Borisem

Jan Turek: Jak jste se dozvěděl o Domu přírody Třeboňska?

Boris: No jsem tu v lázních a jednak teda kdykoliv někde jsem, tak se o spoustu věcí zajímám, neboť ve svém věku chodím na univerzitu třetího věku a druhak tam právě máme kurz, kterej se jmenuje Zoologie a botanika v exkurzní praxi. Na pedagogické fakultě. Takže mám vztah k přírodě, kterej se formoval už od dětství s tím, že mě vždycky zajímalo, co se jak jmenuje, kde to žije... a pak jsem to, že jo, říkal vnoučatům, když už pak měly zájem, kde co žije, no a na starý kolena se jakoby vracím k tomu, co mě těšilo.

Jan Turek: A o domě přírody jste se tedy dozvěděl jak?

Boris: Když jsem nastoupil do Aurory, tak jsem si vzal letáčky, který jsou tady okolo, kolem tohohle kraje a tam jsem si našel, že tady existuje tenhle dům přírody. Tak jsem si to samozřejmě dal do svého plánu, co tady budu dělat.

Jan Turek: A ten letáček byl přímo v Auroře?

Boris: Jo, ale byl to letáček přímo o Třeboni, rozumíte. Nebylo to vysloveně Dům přírody. A mohlo by tam ale bejt podle mého soudu.

Jan Turek: Ten dům přírody se dal v pořádku najít nebo jste třeba bloudil cestou?

Boris: Nebloudil jsem, ne.

Jan Turek: Co jste čekal, že tady uvidíte? Jaký jste měl očekáváníí?

Boris: Měl jsem velký očekáváníí, že se tu dozvím o stavbě rybníků, že se tu dozvím třeba o Zlatý stoce, ta je teda v tom Domě toho Štěpánka Netolickýho pojednána velice názorně a myslel jsem si, že i tady by se pojednávalo o tý věci. Třeba teď se zrovna vypouští Svět že jo, takže je to velice zajímavý vidět, jak se obnažou ty břehy a teď třeba jít okolo že jo a koukat tam po těch stopách, co tam běhá a tak dále.

Jan Turek: Takže v tom směru byste expozici ještě doplnil o to rybníkářství víc?

Boris: Rozhodně si myslím, že by si to zasloužilo, protože tady je prostě historie třeba náznak, jak se to dělo, ale ty rybníky se zachovaly dodnes že jo. A určitě se změnilo já nevím, ošetřování třeba těch

stok a podobně. I když teda smekám před tím, co dělali. Když třeba já nevím... jsem se dozvěděl, že břehy té Zlaté stoky 50centimetrovou vrstvou jílu vymazávali, aby ta voda nepropouštěla že jo. Určitě teda takový ty kroky v tom rybníkářství. To mě docela zajímá. A vlastně dneska co se dělá pro to, aby se ty rybníky a stoky zachovaly. Nějaká ta současná ochranná činnost.

Jan Turek: Co vás teda tady vlastně zaujalo?

Boris: No helejte, já si myslím, že jako lidi, ne že by teda úplně neznali přírodu, ale znají nanejvýš ty základní druhy. Třeba příklad holub hřivnáč, holub doubňák. Tak třeba si neplést takový věci. Žluna a žluva. Žluva je pěvec a žluna je šplhavec. Takovýhle. Třeba koukat, když jste třeba někde v muzeu že jo, tak tam ty davy že jo, jako paráda, tak tady si třeba můžete sednout. Co tady chválím, jsou ty židličky. Mně je pětadesát, a to tady člověka i když teda se jako utužuje, tak stát je namáhavý. Takže sednout si a v klidu si to tady ty texty projít, počíst, to je úžasný. Takže největší plus v tomhle muzeu, jsou ty židličky. (smích)

Jan Turek: Tak to mě velice těší a bude to těšit tady paní referentku Domu přírody, která je sem dala dodatečně nad architektonický návrh expozice, protože si všimla, že lidi si nemají kam sednout.

Boris: Přesně tak.

Jan Turek: A dala je tu z vlastní iniciativy.

Boris: No pan architekt asi uvažuje v rámci čistoty svého architektonického řešení a nemyslí na lidi. To je to, rozumíte... vidění s klapkami na očích. Nemá přesah prostě no.

Jan Turek: Koukám, že jste tady strávil snad hodinu v expozici, dozvěděl jste se tu něco nového?

Boris: No tak především jsem prostě zůstal v úžasu nad způsobem vyměřování těch třeba stok jo. Že na celý tý dylce stoky je spád kolem pár centimetrů jenom. Takže... a ukázala mi to tam ta paní. A musím ocenit, že to nebyl člověk, kterej jen prodává lístky a vybírá peníze, ale postaví vás před to průhledítko, veme tu tyč a teďka vám to ukáže...

Jan Turek: To ale teď mluvíte o Domě Štěpánka Netolického, ne?

Boris: Jo, Štěpánka Netolického. Takže tady třeba kdybych to moh nějak jo, aplikovat... Heleďte, kdo prostě z lidí v normální živé přírodě uvidí kukačku. Nikdo. Kdo vidí bukače. Nikdo. A já bych tady třeba študenta dal a řek bych „podívej se“, támhle sedí máma s dětma a teď na to koukají, tak kdyby přišel

k nim a řek „drozd je toto, drozd kvíčala je toto“, jo? Rozumíte. To jsou nepatrný rozdíl. A jako objevovat to, to je to, co zajímá děti v určitém věku. A musí jim to někdo umět říct.

Jan Turek: Rozumím tomu tak, že vám tady chybí nějaký průvodce, který by vám nabídl nějaký komentář k expozici?

Boris: No nemusel by nabízet nic. Chodil by a viděl a říkal by, koukám, že vás zajímá tohle. Tak to je vydra, a to je ondatra a jak je poznám, jak je rozeznám. Nebo zejména v těch ptácích, který nejsou běžný. A pak k tomu člověk získá, řekl bych, až ochrannářské vztah. Rozumíte.

Jan Turek: Vy jste původně vzděláním a profesí zoolog?

Boris: Chlapče drahej, já ještě učím na pedagogický fakultě speciální pedagogiku. Učím ji... Nejdřív po listopadu v Praze a teďka ještě v Hradci Králové. A těší mě, velice mě těší, že Fakulta humanitních studií, jistě víte, jak se nazývá jinak.

Jan Turek: Všeemožně.

Boris: Například?

Jan Turek: Fakulta Honzy Sokola nebo Fakulta hledající smysl třeba...

Boris: Přesně. Prostě, že je to fakulta, která hledá i jiná témata, než který tam jsou. Mně teda neskutečně vadí a vyloženě mě trápí, když třeba sociologové prohlašují za sociální konstrukt něco, co má biologickou povahu. Rozumíte. A teď prostě to, co se k nám valí z toho západu, jestli taková ta ideologie pseudohumanistická, tak to myslím si, že je cesta do pekel. Takže pokud někdo z fakulty, jako je vaše, dělá něco podobného, tak je to vděčný.

Jan Turek: Tak náš obor, ta sociální ekologie vyžaduje právě i nějakou základní znalost přírodovědy, aby to studium, ta věda mohlo být pojato komplexně. Nejde hovořit o ekologii z pozici společenského vědce, aniž bych aspoň lehce neměl ukotvení i v přírodní vědě.

Boris: A to je přesně ono. By mě zajímalo, kolik procent obsahu teda studia se týká přírodní věd.

Jan Turek: Tři semestry jednoho předmětu. Opravdu jen základ. Neřešíme organismy do hloubky, ale hlavně třeba ve vztahu k jejich prostředí, kde žijou, proč tam žijou, čím jsou důležití a proč je teda důležitý zachovávat prostředí, kde ten daný organismus žije. Takhle asi.

Boris: Víte, náš obor se taky neobejde bez medicínských vlastností. Člověk, kterej učí slepce, musí mít, vědět o vadách zraku. Před listopadem jsem dělal na tom nejposlednějším místě v Jedličkově ústavu v Praze a tam jsem pochopil, že nemůžu dělat speciální pedagogiku, když nebudu znát podstatu těch poškození. Prostě tyhle obory, který mají přesah, jo... helejte, medicína je jasná, práva jsou jasný. Já nevím, jazykověda taky. Strojař, taky jasný. Ale tyhle obory, co maj právě ten přesah... tam prostě to vyvážení, to o čem potom jako teda dáváte do vazby tu společnost, tak si myslím, že by mělo bejt podstatně hlubší. Proč jsem se na to ptal... protože poslední pan ministr, jak odešla Valachová, to byl psycholog, což to hodně vypovídá, tak nám zkrátil medicínský propedeutiky na šest procent. To je prostě sebevražda.

Jan Turek: Když se vrátíme k té expozici... Co vás tady zaujalo? Je něco takového? Vy jste hovořil o tom Domě Štěpánka Netolického, jak vám paní průvodkyně ukázala sklon Nové řeky.. a tady u nás? Co vás zaujalo tady u nás?

Boris: Tady bych, třeba zrovna mě napadlo, jak jsou obrázky těch zvířat, aby to tam člověk přesně zasadil, tak by mě zaujalo, kdyby tam byly napsaný rozdíly. Víte? Třeba u těch drozdovitejch, kdyby tam byly jasně vymezený prostě rozdíly nebo byly nějaký zajímavosti o těch zvířatech. Jak poznám prostě toho ptáka. Takhle když se o tom třeba nic zajímavýho nedozvím, tak těžko budu mít třeba jako dítě touhu to zvíře poznávat víc a třeba ho nějak chránit.

Jan Turek: Jakože myslíte, kdyby tam byly napsaný nějaký typický znaky toho ptáka?

Boris: Jo. Jakože prostě silueta. Ta silueta je fajn. Ale dám příklad. Je tam ostříž a je tam, já nevím. Krahujec. Tak kdyby tam bylo, že třeba peří na nohou končí červeně. Stačilo by, kdyby to dali vedle sebe a tohle je ostříž. Tim ho poznáš. Pak je dobrá věc, protože většinou tuhle zvířenu ptačí vidíme v lednu, pokud vůbec. Takže já bych to obohatil o rozlišovací znaky. Dobrý třeba je pak u toho orla, že má rozpětí křídel 2 metry. To je fascinující, si myslím, právě třeba pro děti, že je to pak začne zajímat celkově ta příroda.

Jan Turek: A třeba tady sedíme u toho dubu, toho jste si jistě všiml. Víte odkud je?

Boris: Popravdě nevím přesně, ale řekl bych, že rostl na nějaké hrázi tady.

Jan Turek: To překvapivě ne, je tady z lesa za Třeboní. Ale nevadí, jdeme dál...

Boris: Vidíte, já bych myslel, že pochází z nějaké té hráze. A zase že jo, to bylo zajímavý, když řeknu, jak právě ti rybníkáři vysazovali ty duby na hráze, aby je zpevnili, to bych se taky třeba rád něco dozvěděl jako návštěvník, proč zrovna ten dub, jaký to mělo význam tam vlastně ty stromy takhle sázet.

Jan Turek: O dubech se bohužel nedozvíte tady moc, proč jsou na hrázích, ale třeba celkově ta expozice...je tady nějaká myšlenka, kterou jste spatřil a přijde vám řekněme načatá? Že teď přijdete domu a nějaký informace si dohledáte? Že tu něco zůstalo nakousnuto a hlodá to ve vás?

Boris: Přesně, co vám teďka říkám, že jo. Že můžu se kouknout na internet. Já jsem pořád stará škola, koukám do knížek. Já mám poměrně slušnou knihovnu, takže bohužel až se vrátím, což bude brzo, ale nemůžu tady teď hned. Takže si otevřu třeba dravce a teď si to tam budu porovnávat. Nebo vodní ptáky, že jo. Třeba mě velice překvapilo, tak daleko moje znalosti nesahají, jak ty některý vodní ptáci jsou droboučcí, což člověk by si myslel... a ono je to takhle mrňavý. Mě třeba mrzí, že spousta lidí, co jdou do důchodu tak začnou jet ten přístup „teď jsem senior a teď se o mě starejte“ což je špatně samozřejmě.

Jan Turek: Koukal jsem, že jste tady strávil dost času a poslouchal jste si ty videokiosky, zejména v tom sále přírody.

Boris: Ano.

Jan Turek: Zároveň jste četl i ty panely.

Boris: Jo, velice pěkný jsou ty možnosti u těch jednotlivých kójí si vybrat, ale zase jenom dám příklad. Písečné přesypy u Vlkova. Ty jsou původní. A zase to jsem zjistil! Ono jich je víc, to jsem nevěděl. A když už teda o těch přesypech mluvím, tak bych řekl, co to je, myslím, že ten u Vlkova znaj lidi co přírodě moc neholdují, protože se o tom občas něco i objeví... Tak já ho tam poznal že jo. Ale ty navátý písky jsou i jinde. Tak nemam třeba možnost jako člověk, co je tu v lázních a je tu o berlích chodit k tomu ty dva kilometry k přesypu. Rád bych se na něj podíval jinak. Třeba tady vevnitř aspoň, nějakou ukázkou přesypu.

Jan Turek: Co byste kromě přesypu rád navštívil na Třeboňsku?

Boris: No toho je... Já bych se toulal těma naučnejma stezkama. Šel jsem na konec Světa. Ono je tam teda pojednáno spíš pro děti že jo, hravě, něco málo se tam taky člověk dozví, ale jako to poznání na

vás působí líp, když to vidíte na vlastní oči, než dvojrozměrně tady. Takže třeba nasát tu atmosféru lesa, kouknout se, jak se tvoří ta rašelina, jak vypadají stromy a jako ten ráz je teda ojedinělej, že jo, vodák to vidí, když pluje starou řekou a teď se musí proplétat, tak to vidí. A pak ta Nová řeka, to je jiný, že jo. A když pak jdete po svejch, to můžete kolem koukat... skvělý.

Jan Turek: Co tady považujete vlastně na Třeboňsku za cenné a je třeba to chránit? Řekla vám v tomhle smyslu expozice něco?

Boris: No ten krajinej ráz, jak se dochoval. Třeba ten cíp soutok Moravy a Dyje, tak tam bojujou s chybama hospodaření že jo, že musí ten lužní les uměle zavlažovat, aby moh fungovat. Kdežto tady to je! Tady jde hospodařit, a ještě tím pomáhat tý přírodě, že jo. Jako to bylo třeba za těch Schwarzenberků, jak je tady vedle. To je prostě až mě to zaráží... ještě jednu věc. Jsem tu byl v lázních, to je 28 let. Možná ani nemáte 28.

Jan Turek: Náhodou mám 28 úplně přesně.

Boris: (smích) A helejte ten rozdíl. Ani dneska to město není obestavěný halama, udržuje si svůj ráz. Historickéj a lázeňskéj. Na dnešní dobu výjimečný. Jak dneska všude prodávaj ty pozemky na nejrůznější podnikatelský záměry...

Jan Turek: Vy jste z Prahy? Ptal jsem se?

Boris: Z Prahy. Bydlím v Praze a jezdím do toho Hradce.

Jan Turek: Takže ten krajinej ráz...

Boris: Už od těch pradávnejch dob, když se vytvořily ty přesypy, že jo a pak teda ta Lužnice, která mezi náma, nebejt těch moudrejch lidí... to si ten Štěpánek vymyslel. Nebo Nová řeka, aby se Rožmberk neprotrhnul... a to, že to nebylo zničeno prostě... když se kouknete na Chlumecko, tak Perštejnové kolem Labe, to se, že jo, otáčí do pravýho úhlu v Pardubicích na západ, tak tam to přetíná Opatovickej kanál, kterej byl pro tu soustavu rybníků. A jsou vysušený... a tady to je! Takže ta Třeboň je neskutečná. Ještě ta kombinace lázeňství a historie. Krása.

Jan Turek: Ještě bych se zeptal zpátky k těm živočichům... Který tady na Třeboňsku považujete za významný a typický?

Boris: A jako ptactvo nebo hmyz třeba?

Jan Turek: Jakýkoliv.

Boris: Tak to pak určitě ti dravci, že tu hnízdí v takovém množství, to teda klobouk dolů, že se tu dokážou uchránit, když jim hážou ty návnady. Ten orel je neskutečný.

Jan Turek: Víte, že dům přírody pořádá i exkurze do krajiny Třeboňska nebo různé přednášky? Zúčastnil byste se?

Boris: To nevím. Ale určitě, kdyby to bylo před pár lety, tak zmermomocním vnoučata a jedem. I když jsem chodil do Sokola a cvičil na sletu, tak se mi zhoršil ten zdravotní stav toho pohybového aparátu, je to trošku složitější, ale přemýšlím nějak se domluvit s tou lékařkou... jak to narafičit, abych tady dostal ty lázně ještě.. (smích) Jak jste mi řekl, že se děláj ty exkurze...

Jan Turek: Dělej, čas od času... Kdyžtak koukněte na web, ten máte tady na letáčku...vlastně znáte ten Dům přírody jako tokový? Ten program?

Boris: Ne.

Jan Turek: No vlastně Agentura ochrany přírody a krajiny zřizuje v chráněných oblastech pod názvem právě Dům přírody takováhle návštěvnická centra, která návštěvníkům přibližují právě ty cennosti vždycky tamní přírody a krajiny v tom území, co je tam typické, třeba i nabádají návštěvníky, jak se v té přírodě chovat.

Boris: Jo, ještě jedna věc. Dospělej člověk, že jo, se třeba často chová, promiňte mi, jako prase. Třeba táta je zvyklej že jo, odhodit ty špačky, nebo flašku zmačkanou. A nejlepší je, když ty děti jsou na to háklivý, když toho tátu upozorní, že to se nesmí. Na dospělýho člověka, když mu to řekne vlastní dítě, tak to je nejlepší možnost, jak ovlivnit to jeho chování. Myslim, že hlavně přes ty děti v tomhle vede cesta. Já to řeknu na příkladě. Moje vnučka, když jsem s ní poprvé byl v lese, tak když viděla mravence, tak fůj! A já povídám, no podívej, vždyť to je zvířátko, který taky chce žít. Podívej, jak tady pracuje. A vytáhnul jsem kapesník a dal ho na mraveniště. Zvednul jsem a ho a přivoň. No a rozumíte, ta kyselina mravenčí, to byl úžas prostě. A ten vztah se okamžitě změní. K tvorečku, kterýho by zašlápla.

Jan Turek: Myslíte, že když tady do expozice přijdou děti, tak že to na ně může mít podobný vliv, jako vy, když jste dal vnučce k nosu kapesník?

Boris: To se mi nezdá. To byste tady musel mít třeba, já nevim... s prominutím brouzdaliště. Vlastně jsme na Třeboňsku, tak proč tady krucifix není teda jezírko s rašelinou, ať to tady okusej. Jedině tak si myslím, že je možný vytvářet k té přírodě vztah.

Jan Turek: Návštěvu domu přírody byste i tak doporučil?

Boris: Určitě. Co jsem řekl, tak jsou nějaké moje nápady, které jsem řekl v nejlepší víře a vůbec to nesmazává to, že je to tu velice přínosný.

Jan Turek: Já vám mockrát děkuju za rozhovor.

Boris: Rádo se stalo a já jdu rychle, protože máme v Auroře večeři. Je to na směny, pořád je plno, mám přidělenej nějaký čas, ten musím stihnout, jinak budu hlady.